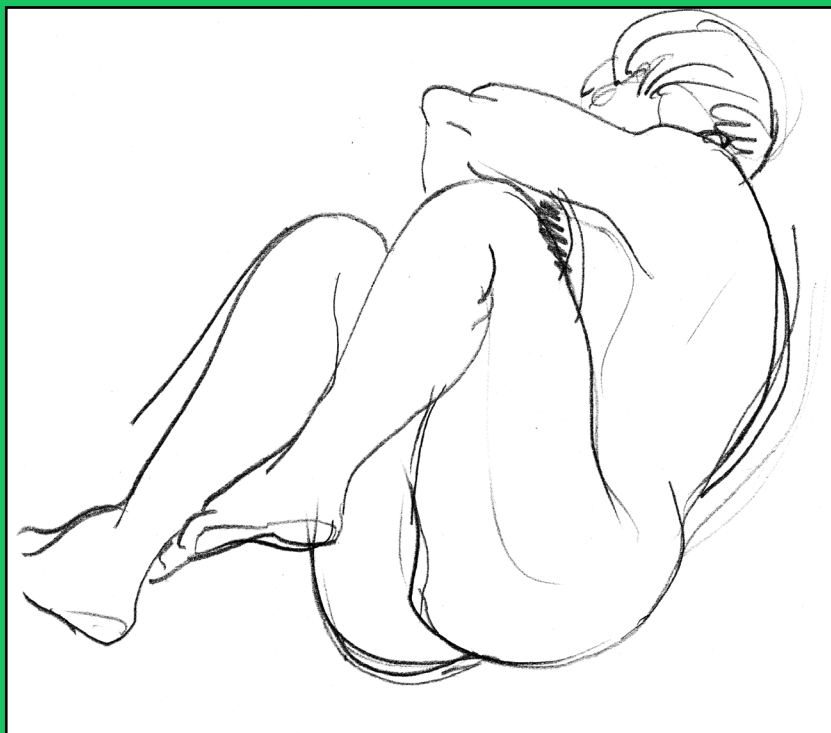

EGYÜTT

IRODALOM - MŰVÉSZET - KULTÚRA

Együtt

A Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának folyóirata
Az 1965–1967 között Ungváron megjelent számozott jogutódja

Felelős kiadó és lapigazgató:

Dupka György

Szerkeszti a szerkesztőbizottság:

Elnök:

Vári Fábrián László (költészet)

Szerkesztők:

Barzsó Tibor (olvasószerkesztő)

Bakos Kiss Károly (kritika, szerkesztőségi titkár)

Ivaskovics József (művészeti szerkesztő)

Nagy Zoltán Mihály (széppróza)

Zubánics László (tanulmányok)

Védnökök:

S. Benedek András alapító-főszerkesztő (1965–1967)

Pomogáts Béla irodalomtörténész

Tanácsadók:

Fodor Géza, Penckófer János

Megjelenik negyedévente a Szülőföld Alap, a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége,
a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet támogatásával

A szerkesztőség címe:

Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, Európa-Magyar Ház
90202 Beregszász, Széchenyi u. 59B. Telefon/fax: +380 3141 42815
kmmi@swi.net.ua, együtt.lap@gmail.com

Szerkesztőségi fogadóórák:

szerda: 13.00–16.00.

A kiadó címe:

Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége
88 000 Ungvár, Babuskin tér 5a. Telefon/fax: + 380 312 617 027 +380 31 2 64 46 61

Készült a Borneo Kft-ben
Lapengedély száma: 3 T a 188

A folyóiraton nyereség nem képződik

TARTALOM

- 3** FODOR GÉZA: Hajózni újra (vers)
- 4** Zselicki József hatvan éves (jegyzet)
- 5** ZSELICKI JÓZSEF: egyszer; hajnalok; az ég; TUDOM; csárdás (versek)
- 7** PENCKÓFER JÁNOS: Fényfolyam (regényrészlet)
- 20** VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Ajánlás nélkül (vers)
- 21** FÜZESI MAGDA: Sárbogárdi Jolán naplójából (vers)
- 23** BAKOS KISS KÁROLY: Nagy Zoltán Mihály hatvan éves (jegyzet)
- 24** VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Tábori posta (regényrészlet)
- 31** Penckófer János ötven éves (jegyzet)
- 32** PENCKÓFER JÁNOS: A megmaradottság sajátos helyéről, amit ő lesenknek mond, valamint egy anygallobogóról és egy megvakult tükörről (vers)
- 33** S. BENEDEK ANDRÁS: A megváltók magánossága; A hit Rómába menekül; Templomot, hazát (versek)
- 35** BARTHA GUSZTÁV: Paráznák I. (dráma)
- 46** LENGYEL JÁNOS: Történelmi pikantéria (kispróza)
- 53** GERZSENYI ANDRÁS: Ami van (novella)
- 55** LŐRINCZ P. GABRIELLA: Zászló; Egy nap veled; Ha lesz; Búcsú (versek)
- 57** KENYERES MÁRIA: Mindörökké; Ma és holnapután; Vers leszel (versek)
- 58** KENYERES MÁRIA: Az én öreg barátnőm (kispróza)
- 61** SZ. MOLNÁR FERENC: Egy mérkőzés oldalvonalára (novella)
- 64** Stefán vajda (ruszin népballadák VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ fordítása)

- 65** POMOGÁTS BÉLA: A deficit kultúrája (esszé)
- 69** BERTHA ZOLTÁN: Nemzeti irodalmi paradigma (előadás)
- 75** FODOR GÉZA: Magyar – Csehszlovák fegyveres konfliktus Dercen környékén 1938 októberében (tanulmány)
- 86** FERENCZI IMRE: Az Ignáczy család (tanulmány)
- 91** Dupka György: Művelődési életünk krónikája
- 96** Új könyvek
- 96** Szerzőink
- UTASSY JÓZSEF – DINNYÉS JÓZSEF: Zúg március! (megzenésített vers)
- RATKÓ JÓZSEF: Egy ágyon, egy kenyéren (vers)
- MELLÉKLET: Az *Együtt* 2008. évi repertórium

FODOR GÉZA

Hajózni, újra

Zselicki József köszöntése 60.
születésnapján

*A zászlónkon megfagyott tüzek
Cikádajelben bósirálycsont
Sziluetti-énekként síküveg
Allív rédelyekbe rácsolt*

*Sirokkói szél, egyre mélyebb
Élekkel fenn a madarakban
Perzsel a dél, a kvarckő érdes
Szilánkos szálakra pattan*

*Fellegek, nyájak pásztoraként
Pán dobrol a holdsütésen
Ostora hegyében mintha jég
Csörögne, csillagverésben.*

*Ha tengerésznek csak a tenger
Adatik meg, de semmi bárka
Szálfát tép s ráfeszül az ember
Viharra, jégre, óceánra*

*A vállban még ott a horizont
S a szelek fényes törései
Megzörgethetik, mint Ixiont
A csontok eresztékei*

*Most hó szítál, csillagporféhér
Hosszú árnyékú téli álom
Szunnyad lenn a lélegző gyökér
A szétfeszített négy égtájon*

*Meredek vízfestmény ez a part
Ledermedt orrvitorlafákkal
Hajózni kell mégis ma holnap
Dacolni iszappal, árral*

*Annyi vigaszunk legalább lesz
Hogy igazol a madáchi út
Mert olyan relatív világ ez
Melyben semmi nem abszolút*

Ungvár, 2009. február 27.

Zselicki József hatvan éves

Ki ismeri szűkre szabott hazánkban a kisgejőci ács fiát, Zselicki Tanár urat, a néhai Forrás Stúdió elnökét? Akik bólintanak, engedjék meg, hogy nevükben is köszöntsük a költőt. Főhajtás illeti ugyanakkor az embert, aki pedagógusként harmincöt éve szolgálja közösségét, de feltétlen elismerés jár az édesapának is, aki két derék fiúval gyarapította felelős gondolkodású értelmiségünket.

Zselicki József talán a legkevesebb szavú költőnk. Nem a szárnycsapások gyakoriságát kell számolnunk – vallják velünk együtt már sokan –, a röpdülés légből rajzolt ívére figyeljünk! Az ő ívei a múlt század 60-as éveiben a berepülő pilóták mutatványaira emlékeztettek. Ő volt ekkor sokunk szemében épp hogy csak bimbózó irodalmunk fenegyereke, a Forrás Stúdió konok fejű frontembere – 1971 augusztusáig. *„Azonban az idő nem múlhat el nyomtalanul.”* – írja a barát és pályatárs, S. Benedek András Zselicki első kötetének előszavában – *„Itt van egy negyedszázaddal ezelőtt is lehetséges kötet, bizonyítékául annak, milyen lehetett volna a kárpátaljai magyar irodalom a sorskufárok hamis értéktőzsdéje nélkül... Makacs, hitbe rótt bizonyítéka annak, hogy (irodalomban, emberben és hazában) csak azt veszíthetjük el menthetetlenül, amiről lemondunk, amit feladunk. Zselicki József nem adta fel.”*

S nem fogja ezután sem, mert ha valaki, hát ő tudja, hogy az elhazudott-elperelt szülőföld is felneveli és megtartja fiait, ha azok hűséggel vannak iránta, és feltétel nélkül hadrendbe állnak, ha veszélyben a költőnk által rajongva szeretett *„anyanyelv-baza.”*

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ZSELICKI JÓZSEF

egyszer

*ha én
egyszer
örökbe öltözök
nyakkendőm
a vándor szélnek adom
a zöld
zöldebb
lesz
a szerelem
–nem az enyém–
a csillagokig vágyik
a felsíró
élet
eljut
a tejútig*

hajnalok

*várandós egek
tépett hajnalok
ki
találtad ki
a megváltást
ha egy kopott
félkrajcárom sincsen...*

.....

az ég

*kék az ég
de
mindig bazudik*

*egy igazi
zöldszeműre
vágycok*

TUDOM

*NEM TUDOM,
ki kit
bagy el,
én az életet
vagy
az élet engemet.*

*TUDOM,
a csönd
majd
befogja
a számat.*

csárdás

*a körtől
a szögletig
táncoltam körbe
körbe
táncoltattak is
is
jártam a járást
járatlan úton
léptem kettőt
előre
vissza csak egyet*

*felbőkből készül
bömbölni a nyár*

PENCKÓFER JÁNOS

Fényfolyam

(Folytatás)

Mint a vereckei farkasok

1

Gömbölyű volt s elgurult. Pedig hát nem álom volt az a rövid idő, melyet Balogh Béla úgy adott a társaságnak, hogy Most akkor bizonyára mindenki szeretne néhány percig magára figyelve elgondolkodni, vagy csak mint tájszemlélő ellenni, ügyelni szélre, Napra, erre-arra, elbóklászni, számot vetni ezzel-azzal, netán megkérdezni önmagától, mi végre van ő itt, Mi közöm van nékem Vereckéhez, Ukrajnához, Balogh-hoz meg Pekárcsikhoz, Fedák Sári meztelen köldökén Blattot verő vadásztársasághoz, ehhez az egészhez, hogy most akkor sas vagy sólyom körözött fölöttük, Mikor emelkedtünk a buszunkkal. Na de Ez még hagyján, hogy e rövid idő Gömbölyű volt s elgurult, hogy szinte senki sem emlékszik, mit látott, figyelt meg, mi jutott eszébe, mikor Önállóan, magánszorgalmunkban szembesültünk önmagunkkal s ezzel a katlannal, marokmélyedéssel, hazával vagy természettel, széllel, Nappal, akármivel, Ez még, mondjuk, megérthető, ámde az, hogy Balogh magyarázata sem hagy majd semmiféle komoly nyomot bennük, Arra azért nem gondoltunk volna. Hisz a munkácsi vár fokán szintén Balogh magyarázott, s akkor arra fogékonyak voltak, arra, amit Hirtelen megláttunk, nyitott volt a szívünk, tudniillik azt a szintén nem létező emlékoszlopot Amikor elképzeltük, no, az egész komoly érzelmeket váltott ki belőlük, hát akkor pediglen ez – amelyet Balogh leginkább csak vereckei torzónak emlegetett –, hát akkor ez, amelyet ugyanúgy Hirtelen kellett volna elképzelnünk s megpillantanunk a magyarázata nyomán, hát akkor erre vajon miért nem voltak e csonka harminchatok ugyanolyan érzékenyek, mint amarra? Senki ne értse már félre – és ezt a két zászlóvivő: Tunyogi és Takáts-Kis is kéri –, nem azt állítják, hogy Nem fogtuk fel, hogy ők nem voltak képesek elképzelnéni, Milyen is lett volna ez az emlékmű, ha teljes pompájában tündökölt, vagy azt, hogy nem érdekelte volna e társaságot, amit Balogh elmesélt itt, hanem Azt kellene megértenünk, hogy a mélység, amely megnyílt bennük Munkácson, a vár fokán: a turult látván, na, hát az most valahogyan nem és nem tárulkozott fel: Csak a tiszta ész dolgozott ezzel az anyaggal – amint Kozma Tivadar fogalmazott. És ebben Sokunk szerint óriási szerepe volt Icukának, aki nem tudta kivárni, Mi fog már történni, Meddig tart még ez a jövés-menés: bóklászás, e semmittevés, és

a két hatalmas kőtömb mögé helyezkedett, sőt, Egy kicsit beljebb lépett, Azt is mondhatnánk, hogy közénk állt – lába előtt ott hevert a szintén méreteresnek minősülő márványkocka, melyen elől-hátul kereszt látszott – szóval: odalépett s énekelni kezdett. Lengyeléken meg Somogyiékon kívül senki se gondolta volna, hogy az Icukának: Horváth Ilonának ilyen Gyönyörűen csengő hangja van, egészen meglepődve hallgatták a különös kísérletet, hogy Boldogasszony Anyánk, Régi nagy patrónánk, Nagy ínségben lévén Így szólít meg hazánk: Magyarországról, romlott hazánkról, Ne felejtkezzél el szegény magyarokról! – úgy bizony, ők meglepődve hallgatták, de legfőképp az összeütközésre kapták fel a fejüket, amely szerint Aranka és Eleonóra, mikor csatlakoztak barátnőjükhöz, s a refrénben ők ketten Édes hazánkról szerettek volna mondani, no, akkor pedig Icukánk – mintha csak megérezte volna –, kissé erőteljesebben nyomta meg e Romlottat, hogy Romlott hazánkról, és ez az, amire a fejüket felkapták, Sokunk szerint ez volt az, ami a társaságot elgondolkodtatta, félrevitte érzelmeiket. Így történhetett meg, hogy a Balogh magyarázata már nem tudta megnyitni azt a mélységet, Amelyet Munkácson éreztünk, nem láttak ők semmiféle dicső múltat, színt és bátorságot, hogy majd megcsillan a napfény, Mikor karddal jön felénk a turulmadár, nehogy elveszítsük a csatánkat, nem, ők nem éreztek semmi ilyesfélét, hanem inkább Hirtelen a pusztulást, a romlást, elhalálózást érezték, Amin ugye – mondta Takáts-Kis Zsolt –, nincs mit csodálkozni, példának okáért ott a tegnap este! Sokak szerint tehát ez a Romlott hazánkról, no, ez volt az, mi másfelé terelte őket, ugyanis Aranka és Eleonóra után lassan egyre többen csatlakoztak Kórusunkhoz, így aztán a második, a harmadik, a negyedik, meg sorba mindegyik versszak után már egyre többen énekeltek Ezt a kérést, és a hatodik versszakaszt követően, melyben szintén volt egy szó – hogy Egy lábíg elveszünk, nem egy szálíg, hanem lábíg, emígy: Jézus fiad előtt Könnyörögi érettünk, Mert ha nem cselekszed, Egy lábíg elveszünk –, na, ekkor e szó egy Újabb lökést adott, hogy kövessék egymást, s már csak azt látták, figyelték: Mindannyian énekelünk, hogy ők mindannyian nyomatékosítanak, igenis úgy hangsúlyozzák a Romlott hazánkat, amint azt Icukától Gyorsan eltanultuk.

Látni ugyan látták tehát, amit Balogh láttatott a szavaival, hiszen Aligha volt itt közöttünk olyan, aki ne értette volna, miféle tudás és miféle jelképek mozgatták a művészt, amikor is Azt a hét hatalmas kőtömböt, no és a hozzá való, Ezt a méreteresnek is mondható márványkockát eltervezte, látni látták azt a nem létező építményt, Csak hát a szívünk – ahogy Szedlákovics mondta –, hát az bizony nem dobogott ki olyasmit,

mint amit a vár fokán, Munkácson olyan egyértelműen megtett, amit oly könnyedén meg tudott tenni. Értették tehát E csonka harminchatok, hogy a hét tömb: hét vezér, a márványkocka pedig: oltárféle, ez a vérszerződés kelyhe is, A sokféleség – mondta Kozma, de barátja mindjárt kiigazította: Akkor még csak hétféleség – egygé, egy nemzeté összeolvadásának vagy inkább összegyűrődésének a jelképe, ezt könnyen megértették, hát azon meg Pláne nem volt semmi különösebben nehéz, hogy meglássák: az egymásra helyezett hat darab kő felfelé szűkülő alakzat formáját öltötte volna magára, amíg a hetedik, az le is zárta volna ezt az idomot. Tiszta kép! Egy fenyő! Akárcsak egy stilizált fenyőfa – mondta Cseri, és a Balogh csupán bólinthatott erre, nem engedte meg magának, hogy a figyelem lazuljon, de valahogy aztán mindjárt le is kerekítette a magyarázatát, hisz már csak annyit kívánt hozzátenni: hogy hát Ez a külső forma, ez a fenyőforma, és az általa magába foglalt belső tér, hogy ez a kettő: egy; mondhatni: kő és levegő egysége. De aztán mégis mintha meggondolta volna magát, Látszott, hogy a Baloghnak ez kevés – amint Dodi megjegyezte –, nem is bírta ki, hát tovább mondta, miszerint A fenyőforma – s itt a Csernyákira nézett mosolyogva –, az a megjelenés, az bizony egy turulmadár aláereszkedését ugyancsak megidézte volna, hogy hát abban igenis egy lefelé ölelő – hogyha szabadna ezt így mondanía, mintha egy verdeső –, egy szárnyaira támaszkodó turulmadár abban szintén Könnyen felismerhető lett volna, igenis a művész valami ilyesmit szintén belelátott építményébe, az emlékműbe. Így aztán világos lett a kép: A turul által betakart, a szárnyaival magáévá ölelt rész: a légüres alakzat, hát az maga Emese, igen, a belső tér, az maga Emese lett volna. Tessék: itt az álomlátás helye – Álom a fenyőben? –, itt a nemzetfogadás titka és pillanata, itt a kezdet, itt a titok – próbált lelkesedve lelkesíteni a Balogh, de hát Mi csak bámultunk rá, úgyhogy inkább elcsendesítőleg befejezte mondandóját –: Tehát eléggé sok jelkép együtt, amiközben pedig láthatóan – helyesebben: elképzelhetően – csupán kövek, csupán márványkocka, csak egy kőfenyő, csupán e tájba kiválóan beleilleszthető forma.

De aztán egy-két perc, kis ide-oda topogás, és mindjárt jött a pusztítás, a rombolás, amire pedig Megint Balogh köré kezdtünk gyülekezni. Nem talál rá Lengyel Misó se, meg más se magyarázatot, de akkor is igaz, hogy élvezettel, igen, Élvezettel hallgattuk az úgy, csak melleleg még hozzáfűzhető kis történetet, mely szerint E márványkockát – Jó, jó: méretesnek is mondható, de a két hatalmas kőtömbjéhez viszonyítva igencsak kicsinek látszó –, na szóval: hát ezt az oltárkönek minősülő terhet alig bírták elmozdítani az emberek. Meglehet, Még Önök is, hogy

Mi is hallottunk a híradásokban az eseményről, mikor megérkeztek, mikor teherautókon meg Mit tudom én milyenféle járműveken – Én már nem emlékszem pontosan –, de mikor megérkeztek amonnan, a hágón túlról, és a Túlhajtott nemzeti érzésektől felhevülten nekiestek széjjelverni Ezt a készülő építményt, hát Azok az ukrán hazafiaknak álcázott tombolók ugyancsak ránéztek egymásra, mikor azt gondolták Megfogjuk és egyszerűen legurítjuk ezt a magyar kövecskét a keresztjével együtt, hadd guruljon nekik Záhonyig, ha övék még egyáltalán az a kis város. Ekkor annyira, de annyira felbőszítette őket ennek a kőnek a súlya – merthogy nem és nem bírtak vele –, hogy dühükben egy lánctalpas traktort szereztek, ahhoz kötözték oda, és úgy vonszolták el Innen, a helyéről, és otthagyták a földút közepén, azon az úton, melyen Mi is, melyen ők is végigjöttek, botorkáltak. Amikor meg először jött Balogh egy csoporttal, Ezen eset után mikor először jártam e helyen, Ott, a földút végén, vagyis hát az elején egy asszonyka nézelődött a gyerekével – Nem is tudom, hogy kerülhetett oda –, csak sétálgatott, ám Amikor mellé értem, mikor mellette vezette el a Balogh a csoportját, ez az asszony odafordult hozzá, s azt mondta ruszinul is meg ukránul is, Várjon egy kicsit a csoportvezető úr, és – de úgy higgyük el, amint mondja! – Hirtelen néhány szál virágot, néhány mezei virágot összekapkodott ott hamarjában ez az asszony s felé nyújtva azt mondta neki ugyancsak ezen a furcsán összekevert nyelven, hogy hát Nesze, ezt most tedd oda, arra a kőre, tedd oda a követekre, s tudd, hogy ezt az én kis Mironom is így akarná, hogyha felnőtt lenne, igen ezt mondta, és ő – hát elnézést, de most is elérzékenyül – ő sosem fogja tudni azt a csokrot elfelejteni, és hiába, hogy legalább annyira hihetetlen egy eset, akárcsak az a másik, az a Takáts-Kis Zsolt úré, melyet ő azon a tomboló tavaszi napon Szerzett be magának, hiába hogy hihetetlen, Balogh Béla Takáts-Kishez hasonlóan szintén elmeséli, Én ezt azért ahol lehet, el szoktam mesélni, mert hát bármennyire elképzelhetetlen, inkább mesébe, mint valóságba illő – akkor is igaz!

Így aztán amikor Balogh Béla úgy találta, itt az idő jó hírekkel is szolgálni, s előadta, hogy Még öt-hat percnyi gyaloglás és ott vagyunk a hágó legszebb helyén, ahol Terített asztallal várnak minket, mikor Balogh ideért, az asztalhoz, egészen tisztán Látható volt, amint eszébe villan valami nagyon-nagyon fontos. Mondta is azonnal, No, ha szó esett már meztelen köldökkel való asztalon fekvésről, most pedig, hogy ő A ruszin – avagy ukrán? – szívről saját tapasztalatát is elmondhatta, hát akkor, ő úgy gondolja, kutya kötelessége, hogy megemlítsé azt az esetet, mikor a Nagyságos Fejedelem a Pudpolóc nevű kis falucskába ért, egyébként

Ahogy jöttünk, áthaladtunk ezen a községen, mielőtt még Verbjázusra, mielőtt Verebesre értünk volna. Akkor, azon a napon, az emlékezet szerint ezerhétszázháromban, mégpedig június hó huszonnyolcadikán II. Rákóczi Ferenc Pudpolócon egy bizonyos Duzsarj nevű kenéz házában szállt meg, és Mit gondolkodni, hol aludt azon az éjen a mi fejedelmünk: Kitalálták, Duzsarj kenéz kőrisfából készült asztalán. Tehát az nem hogy nem szégyen – mondta a Balogh hamiskásan mosolyogva –, igenis az asztalon fekvés korántsem lealacsonyító, hanem éppen ellenkezőleg: igazi megtiszteltetés, a legtöbb, amikor a gazda hálni oda: asztalára invitálja vendégét, amint azt Duzsarj is megtette. Úgyhogy II. Rákóczi Ferenc választott népe azóta hosszú-hosszú éveken keresztül úgy nézett a Duzsarj kenéz asztalára, mint valami kegytárgyra egy zarándokhelyen, valami ilyesmire, merthogy látogatták is a ruszinok egészen addig, amíg el nem került az az asztal Sárospatakra – és ekkor Balogh minden átmenet, további magyarázat helyett annyit mondott: Tessék! S milyen igaza volt! Minek cifrázza tovább azt, amit háromszáz év távolából kell előkotorni, Mit segít az rajtunk, Mikor vendégeink Most és Itt éreznek, meg hát mit is lehetne még ahhoz hozzátenni, amikor az ember előtt feltűnik egy megterített asztal, amikor a messzeségből – talán éppen Pudpolóc felől! – igazi, valóságos, színes őszi táj világít, Körülöttünk pedig sudaras fenyők, és hányszor, Ó, Istenem, hányszor ezeregyszáz éves kövek, hegyek, és ki tudja, milyen Szabadságharcokat kísért szél zúg szenvedélyt és történelmet a fülünkbe – ahogy Kozma mondta –, és miféle kő meg hegy, miféle szín meg túlevél közt tisztult ki Nekünk ilyenné, ilyen szédítővé, és azt vajon ki mondhatná el, miféle népek barátságának és szívjóságának a hírét hozza ide: Legyünk türelemmel a Romlott hazával szemben, na szóval: hát nem hiányzik semmi magyarázat, mikor ott, a tisztás szélén ott virít a fehér abrosz, füstöt fúj a szél a bogrács alól, s Száll a pirított szalonna, hagyma, sült hús, mikor száll a frissen készült étel illata, de mit is kellene és lehetne még azon magyarázni, ahogy kacarászva, jókedvűen sűrögnek és forognak az asszonyok, hogy Tessenek csak, tessenek, ezek a legjobb helyek, Innen Nyíregyházáig ellátni, Innen meg a Máramarosi hegyeket nézhetik, De mindenekelőtt, Előbb mindenki kóstolja meg ezt a nagyon finom pálinkánkat, Mindenki, mindenki, Akármilyen fiatalok vagytok, mégse tizennégy évesek, Önök is, csak tessenek elvenni, Ó, na ne, egy ilyen pohárkával senkinek sem árt meg, és akkor Itt most mindent meg kell enni, meg kell inni, Innen semmit sem szabad már visszavinni, hazavinni, nem azért cipelték fel ide, hogy aztán hazavigyék, és Mi olyan éhesek vagyunk – Cseri szavával –, Mint a vereckei farkasok, hát mit, no mit

lehetne ehhez hozzátenni! Valljuk meg – legyintett Szedlákovics –, na, hát nem az a normális, hogyha Gömbölyű és elgurul, hát nem az a természetes, ha Álomszerűen gurult el szinte minden, amit Kitaláltunk önmagunkról bóklászásunk közben, talán nem az a jó, hogyha Gömbölyű lett s elgurult, amit a Balogh összebeszéltek nekik, merthogy lehet, éppen ezért Tudtunk újra úgy nézni egymásra, mintha most találkoztunk volna először, vagy mintha Most is reggel lenne, Mintha ömlene és dőlné ránk a fény, mintha csak ott állnának mind a Szugoly oldalában! És hogy még tökéletesebb legyen, érthetőbb és otthonosabb ez az egész vereckeikélmény, hirtelen csak előtűnt a fák és kocsik mögöl, hirtelen csak ott állt meg előttük Nagyáki, mögötte pedig ott mosolygott az a Picit szeplős arcú asszonyka, a Brondzei Gyöngyi egy kis fehér-piros csíkos köténykében, és amikor azt hitték e némileg már Kiegészült harminchatok, hogy a kirándulás élménye fokozhatatlan, akkor megérkezett, igen, akkor megjött, váratlanul felbukkant a dr. Pekárcsik Erika is –: fekete farmeresen, fekete kendővel a nyakában, ámde ugyanakkor piros garbófésülésben, napszemüvegesen, Mint egy filmszínésznő – amint Icukánk azt megjegyezte –, s ezzel, igen ezzel, Ahogy minden eszünkbe jutott Bükkösteszédről, Tiszavándró, ideutól, ezzel a történelem: Verecke, Álmos, Munkács, ezzel Ez az egész történelem – Tunyogi szavával – Zárójelbe került: fontos, ámde mégiscsak mellékes dologként zárult le – Gömbölyű lett s elgurult! –, hogy helyét gyorsan átadja valami olyasminek, ami Valamennyiünket egészen, de egészen érdekelt, hiszen Most pillantottuk meg, Nem, a buszban tegnap még ha észleltük is, nem jelentett semmit Pekárcsik Erika különös foga, azaz a fogsora: Valóban: két lapátfoga közt akkora rés van, hogy ott akár egy harmadik fog is elférne! – mondta Kovácslivihez hajolva Cseri és a Krisztina –, igenis most már majdnem olyan szemmel néztek rá, akár a teszédiek, vándiak: Elég egy este, Lám, elég egy alapos beszélgetés, és másként lát az ember. Amikor pedig megszólalt, hogy engedjék meg neki, hadd mondja el, amit Tegnap már a megérkezésünkkel illett volna, hogy legalább nagy vonalakban elmondja, tájékoztassa a kedves vendégeket, Milyen is ez a mi Csillagtúránk, na hát – Lengyelék és Somogyiék szerint – Nekünk Ez beszélhetett akármiről, ők bizony leginkább azon törték a fejüket, Mit tett ez a különös nő Kristofóri Zoltánnal és Dániellel, mi köze lehet ahhoz a szerencsétlenséghez, mely az almáskert mellett kezdődött el, és még a Romlott hazánk hangsúlyába is valamiképpen beleszökkent. Tunyogi előtt meg, mikor ő csatlakozott a kórushoz, előtte még az a különösség is felvillant, mit az almáskert feletti égen annyira, de annyira

Bámult valaki, nem tudom, ki – mondta, s Ekkor, itt – a második pohárka után – úgy nézett a Szilviára, Úgy nézett rám, hogy én megsajnáltam, Jól van, közeledjen, Na de senki se kérdezze, miért éreztem hirtelen így, hogy miért tudtam ekkor elfogadni azt, amit Idáig annyira utáltam benne –: Erre nincsen magyarázat.

2

Rokonoknak, egyetlen nagy rokonságnak látta s érezte Pihor az asztaltársaságot, Dodi szerint Bazsalygott, mint a vadalma, láthatóan Készülődött valami kis akcióra. Tényleg, mint a Szugoly oldalában reggel, igen, úgy mosolygott maga elé, ahogy mondják: repeső kedélye nem hagyta nyugodni, na meg hát ugye külön a szél, a Nap, főleg: a pálinka Valami nagyot kívánt előhozni Szegénykémből, úgy látszott, valami különöset, Csuda eredetit kívánt mondani, merthogy Rokonaim a Vereckében, igen, ezzel fejezte be hirtelen megtartott pohárköszöntőjét, Ezt vágta ki Pihor Endre felcsapva a vörös arcát, fejét, s Úgy nézett ránk, mintha leleménye nem erőltetett és nyakatekert lenne, hanem éppen olyan tiszta, mint a forrása –: Barátaim az Úrban. Meghökkenni meghökkentek hát egy kissé s megmosolyogták A vajtfulú Kozmáék, Takáts-Kisék: páran, ámde Hazudnánk, ha nem éreztük volna: Van valami igaza, igenis van valami szépsége is annak, amit Pihor Endre mond, hiszen az összetartozás, no meg az egymásrautaltság játszott abban akkor is, ha nyakatekertnek és mondvacsináltak érezték egyesek: egy páran, úgyhogy ittak, akik vállaltak egy újabb kört – a fiatalabbakkal szólva –, Akik bevállalták ezt az újabb dózist. De hogy aztán ki és mire gondolt, amikor már Lecsendesedetten, ámde krákgova meg nyögdécselve-fújva kanalazgattuk a forró, sűrű – Lengyel Aranka szavával –, párálló bográcsost, hogy Rokonaim a Vereckében vajon mennyire adták át magukat e testvériességnek, vagy a hely szellemének – merthogy e kanalazgatás egészen olyanforma hangulatot keltett, mint az előbbi, a Balogh-adta szabad elbóklászás-elgondolkodás, hisz újra Magunkra maradtunk önmagunkkal és a gőzölgő bográcsosunkkal –, hogy Ebben a bennünk szétáramló tüzes melegségben, ahogy Pflumm mondta volt: Balzsamozó forróságban kinek mi jutott eszébe, no meg hát hogy Gömbölyű lett-e az, és hogy elgurult-e, hát erre csak következtetni lehet. Mert, ami bizonyos: az Szinte semmi, s ugyanakkor: Nem semmi – Hát, ki, hogy látja! – tudniillik amikor már nagyokat fújva és szuszogva megint csak beindult a cseverészés, és aztán meg mindjárt az a lázas beszélgetés, amely annyiszor – De hányszor! – elkapta e társaságot, Mikor beindultunk – Csernyáki szerint is – Ezerrel mentünk neki az almáskerti dolgainknak,

s annak, aminek jegyében egész esténk eltelt, vagyis hát e Magyar Nova Futurások úgy folytattak mindent, mintha most kezdenék megbeszélni végre Istenigazából, Mibe keveredtünk azzal, hogy Erre az útra vállalkoztunk – és ez azért árulkodik valamiről, ahogy mondják: Magáért beszél.

Magáért szól, és leginkább arról árulkodik, mit már kora reggel sejthetett az ember. Hogy a látvány és a megtekinthetőségek, A program és az ismeretek, Ez az egész út valami oknál fogva – Sunyó szavaival – Mellékes kis csip-csupolás, másodlagos volt, és ezt már régen Kerek-perec ki kellett volna mondani, ahogyan ő meg is tette, Mikor nem bírtam már cérnával a Takáts-Kis süketelését ott, a határátkelésnél, igen, kimondani, hogy ez Etetés, kis turistázásdi, meg hogy ez már-már Kamu lett itt valamennyiünknek, ennek a kis társaságnak, hiszen Pekártsik Erikáról sem, Most sem az jutott eszükbe: Né'mmán, itt az igazgatóasszony – és a Sunyó ennél a Né'mmánnál össze is csapta a tenyerét, ahogy az asszonyoktól láthatta valamikor –, ó, nem, korántsem, nem a Tsikeri és Tsa Turistairoda vezetőjét látták benne, mikor megjött Ide fekete farmeresen meg fekete kendősen, napszemüvegesen, azzal a Kis piros megbolondítással – amint Dodi mondta –, szóval: hiába volt már előttük nagymuzsalyi templomrom, hiába Zökcentett ki minket Beregszászon Fedák Sári elképzelt meztelensége, Munkács, turul, amerikai rokon és Álmos, gyermekláncfű s egyéb virágcsokor, Rákóczi-szeretet, no meg ilyen Balogh-, s olyan Pekártsik-duma – de nem, még felsorolni se lehet! – valamiképpen őket az érdekelte igazán, Ami láthatatlan volt ugyan előttünk, s mégis lépten-nyomon, újra s újra fel kellett fedezniük, hiszen A vak, csak az nem látta, Pontosabban – mondta Kődöböcz Bandi –, A süket, csak a süket, az nem tudta volna meghallani, milyen furcsaságok történnek Itt, körülöttünk s velünk, hogy például milyet változott a Balogh beszéde is, milyet fordult, mikor Pekártsik Erika megjött –: Figyeld már a lemezcserét Egyzsombor barátom! És ez olyan volt, ez a kis megállapítás – Mi felkiáltás is lett egyben –, Mintha erre vártunk volna, szinte mindenkinek lett hirtelenjében mondanivalója, fontos tudatnivalója, minden eddiginél jobban felerősödött a hangoskodás, amit az is elősegített, hogy Pekártsik Erika befejezte – Minek mondjuk? – tájékoztatóját, s kissé elkülönülve, a Szabadi Zsuzsával, Kobály Miklóssal, a Balogh Bélával meg Miklós József Jánossal kacagtak, Huzakolódtak egymással, szóval: olyan lett a hangzavar, hogy Már-már segíteni kellett Kozmáéknak: szavuk ne keveredjen a semmibe, a Kozmáéké, akik korántsem, Ó, egyáltalán nem is azért szóltak hozzá, mert A kissé erős, talán figyelmetlenségre valló hasonlítgatások felzaklatták őket. Nem, ó, nem, egy szemernyi, egy csöppnyi él sem keveredett Kozma rövid hozzászólásába, hogy hát mondjuk Körültekintőbbnek kéne lennie,

aki e társaság előtt beszél, hisz Akasztott ember házában nem illik kötelet emlegetni, vagy valami ilyesmi, ó, nem, a Kozma csupán olyasfélére tért ki, ami a Balogh viselkedéséhez tartozott. Ugyanis a megjegyzése szerint ők már Munkácson, már ott, a várban elkezdték ezt pedzegetni, mármint, hogy a Lemezcseré – hadd használják ők is ezt a szót! –, az ilyen csere nem maradhat észrevétlen, Megorrontja azt az ember, s ehhez nem szükséges, hogy különösképpen érzékeny legyen a hallása, Ami, ugye, a gyengén látók, vakok erőssége, nem kell ahhoz semmi különlegesség, hogy hát az ember megérezze: Kétféle Balogh-beszédet hallhatunk, de mikor s miért jó az egyik s mikor, miért nem a másik, no Ez itt a kérdés, amelyet – mint mondja – megpróbálták már a várban feszegetni, ámde aztán úgy gondolták, Talán nem illik firtatni – Mondd meg, kedves tovariscsom, miért ez a kétféleség, szúrta közbe Pflumm, és ebben azért érezni lehetett valami kis élességet –, nem illő ennek a firtatása, hiszen ingoványos talaj itt – Akárcsak nálunk –, ingoványos itt a közelmúlt területe, na meg a Balogh ugye nem magyarországi, nem is avatkozhatnak bele, mi ide, erre a vidékre, erre az országra tartozik, A kutyafáját – fejezte be jó-hangosan, szinte felkiáltva Pflumm, hogy még a Tunyogi is, Szilvia is odanézett: Ki az, akinek itt kiabálhatnékja támadt?

Ekkor pillantották meg magukat: Hogy nézünk ki, hol vagyunk, és kapunk-e valamit, avagy hozzáadnunk kellene e délutánhoz? Szél járt az asztalon, az asztal alatt, Hancúrozott mindenütt – Icuka néni szerint – ez a bolondozó fuvalom, a palackok és poharak között, a bogrács körül – Csak úgy hozta-vitte azt a füstös illatot –, és szél a szőke-barna csíkos hajban, valamint a gesztenyevörösben, koromfeketében, kócosban meg simában és kalácsosban, kopaszosban, fiúsrá meg lányosra tépettben, s – Hmmm, a jószágúban, amint Tunyogi sóhaját felidézi Bimba Anna – nőiesben, asszonyosban, sapkát, kendőt, kötényt, mindent-mindent, talán még a szeplőket is meg-megbillentette, s még a vastag háziszóttos pokrócvég is ki-kilengett – azon nem ült senki –, mert hát ugye Szél kavart a fenyők között, Közöttünk, akik most úgy beszélünk, Mint még soha – Takáts-Kis gondolatával –, mintha ezeregyszáz éve várták volna ezt a nagy találkozást a vereckei széllel. És mint minden a világon, ez is azért volt Oly megszerelmesedett, szívet-lelket megszéllőztető és elkápráztató – amiként Szedlákovics mondta –, merthogy Nem mi akartunk itt semmit, hanem hagytuk, hadd történjen velünk, ami utolér, mi elének áll, ami egészen elvarázsolta e társaságot. Tán egy rövid szerelmes regényben – hunyorgott a Kovácslivi, és valami hasonlóra gondolt állítólag a Skirecki Margit lánya is, amint azt elárulta édesanyja –, tán egy hosszú

művészfilmben – mondták többen is –, Talán csak úgy érthetnénk meg magunkat, hogyha teljes részletességében vizionálhatnánk azokat, akik Mi voltunk e vereckeik délutánban, hogyha elidőzne a kamera rajtuk, hogyha látnák: ki kivel, és ki kinek a közelében találta magát: hogy mint Forgott például Brondzei Gyöngyi s barátnője körött a két Nagy-fivér: a Sunyó meg az Ákos, amitől a Kovácslivi meg a Szilvi előbb csapkodott egy keveset, majd Ráhagyatkoztunk az asztaltársaságra, ahol természetes társ lett Natália mellett Tóth Béla, egyszóval: Mint történt, az Isten tudja, de mindenki másvalaki mellett találta magát, egészen úgy pezsgett a beszéd és a Széptevés – ahogyan Baksa Elemér ezt megjegyezte –, Mintha mindenki egy új szerelemben találta volna magát, na de amiként a Sunyó Szíve Szalviája ült a Tunyogival szemben – Na, hogy azok ketten mit műveltek, hát azt tényleg látni kéne! Csak a Pflumm hirtelen felkiáltásakor, csak A kutyafáját elhangzásakor – emelték, azaz: kapták fel a fejüket, de mivel semmi különöset nem tapasztalhattak, ott folytatták, ahol abbahagyták, és Mi ekkor vettük észre, amint Tunyogi egészen ködös – Skirecki Margittal mondván –, Megereszkedett szemekkel, szempillákkal nézi, Bámulja és falja, aki vele szemben Játsza a mesélőt, amint ez a kackiás bajuszú férfiember Egész mindenével befogadja őt, e szőke-barna csíkos hajú Fialat boszorkát, aki pedig nem Csak egyszerűen keresztben foglal helyet a lócán, mint a Tunyogi, és főként nem a mellén összefont karokkal ül, ahogy az Albert bácsi, hanem Szilvi szintén lovaglólásban, ámde Lábaival szélesen a lócát átölelve, arra a pokrócos ülőkére Ráereszkedve, valahogy nem egészen ráülve, hanem a combjaira is egy kicsit támaszkodva, igen, így beszél, a domborodó fenekével hátrafelé Dűdörít, és két kezére nehezdedve Előredől, majd egy kissé hátraengedi magát, majd megint előre és újra hátra, Fú, micsoda egyértelmű érzékiség – motyogta a Korsunovszki. Fú, ha Ezt a bemutatót nem takarja hátulról a Somogyiné – mondta Molnár Márk –, Na hát ez a nő majdnem úgy tett, mint amiről teljes részletességgel beszélt, hogy mi történt, és mi nem történt Pekárcsik Erika és a Kristofóri Dániel egyetlen éjszakáján, s mintha ők, Mintha mi nem Teszédén, nem a Szugolyon és a Szugoly mellett szálltunk volna meg, mintha e történetről és különös éjszakáról csupán ő, meg legfeljebb A három lányok tudnának mesélni, Ja, meg hát a Brondzei Gyöngyi édesapja, akit felismertek, akit Szilvi még a Szalvia virágok megcsodálásakor – ahogy mondta – kihalászott, akihez ő vacsoráját félbehagyva beszökött, hogy megkérdezze, Mit látott az égen, ott, az almáskert fölött, és mi történt vele, amikor összerogyott, elájult, Hogy miként került végül is haza, hát hogyhogy nem vitte be őt a mentőkocsi, mert a buszból úgy nézett ki, ámde aztán mégsem Erről beszélgettünk

– legalábbis Szilvi állítása szerint –, hanem Arról, hogy Igenis létezik a Kupolajáró Madár, és mindig akkor jelenik meg, ha valaki segítségre szorul, Ha valakit meg kellene mentenünk, meg arról, hogy a szürke Zsigulit s a lestrapált Audit Vándon Már tán ki is kalapálták, s hogy azok is Viktorhoz tatoznak, na de Erről az emberről aztán ő egy szót se, Én őt erről ne kérdezzem, inkább arról szólna még, arról az éjszakáról, Melyről Hiába tudott teszédi, vándi, mindenki valami mást, azért a legfontosabbakban, hogy például Melyikük miképpen nyögdecsele tele azt az augusztusi éjszakát, no, abban tökéletes volt az egyetértés.

Széllel, szellővel, ezzel az egész verecke hangulattal – T. Vargával mondvá – könnyebb volt betelni, mint Amit mi ekkor láttunk, pedig hát Ezerkilencszázhetvenkettő nyarat látni, érezni, ez azért valamivel nehezebb lehetett, mint e fenyves-hegyes, napos-szeles délutánt A tapinthatóan gyönyörű őszben. Álltak a körükben, ott, a Szilvia – Tunyogi páros körül olyanok, akik még ekkor nem is éltek, s mégis Szájtátva figyelték, számolták a perceket, órákat, Mint fogy el a július, és miként fordul augusztusba az az idő, melyben Kristofóri Dániel – az értesülések szerint – csak kiszáll Egy kis Gáz-ötvenhármashól, kiszáll s int a teherautó sofőrjének, Jó utat és köszönöm. No, ekkor, állítólag ekkor, amint ez a langaléta, sovány Kristofóri elindult a Teszédre vezető úton, ekkor vette észre Berta mama, hogy a fenyőfája fölött – Most a Falukútjáról is látni, milyen sudaras, ám akkor még csak alig kétméteres lehetett –, hogy hát a fenyő koronája fölött azok a kis muslicák – Vagy mi az Isten csudájának nevezik azokat –, hogy e Furcsa táncú szűnyogocskák váratlanul abbahagyják örömeiket, bemutatójukat, ezt a le- és felfelé cikázó mozgásukat, felbontják e kéményszerű alakzatukat, és olyat tesznek, amilyet eddig még sohasem: Mint akik megzavarodtak, vagy mintha magasabb parancsot kaptak volna, eliramodnak, igenis eltűnnek a szeme elől, ami ugye nem lehetett valami nehéz, hisz Alig láttam a kis istenadtákat, de azért mégis láttam, mert Ezek a nyári esték, mintha sosem kezdődnének el, valahogy nem és nem tud besötétedni, a telehold is mintha megbolondult volna, úgy világított, na meg hát Ott ültem a lépcsőn, egészen a fácska mellett, Nem tudott a szemem lecsukódni, kivetett az ágy –: ő nem csodálkozik, ha senki se tud ilyen éjszakán aludni. Amint egész bizonyosan csodálkozott volna ő is, hogyha tud a szomszédjáról, akárcsak az új Szpivák-ház mellett lakó Magduska is ámult-bámult az urán, ki olyannyira horkolt, hogy már muszáj volt egy kicsit levegőznie, Hát idegességemben kisettem, kibotorkáltam az udvarra, és ha már Kinn vagyok, gondolta, megnézi, miféle hangok szüremkednek át a szomszéd emeleti teraszáról, s Teremtő Atyám – mit látott! –, hát az Erika, e tizenötödik évében járó kislány nem ott áll

Koromban, szénfeketében, igen, valami fekete és földig érő ruhában, a fején szintén fekete, egészen hosszú fátyolszerű valami, és Hátborzongató volt, amint olyasféle mozdulatokat tett, mintha ágyat vetne, ami közben énekelt, azazhogy dudorászott. Ezt hallotta meg Jolánka, ez a másik szomszéd, úgyhogy Színigaz, amit a két szemünkkel láttunk, már ami a holdvilágban megmutatkozott e három kíváncsiskodó előtt Egy kicsit sokkal később, Színigaz, amit őt elmesélnék – persze, amit elmondani lehetséges, mert hát ugye Tisztes házasságban élő asszonyok lévén, ők beszélni se igen tudnak arról, amit ez a két fiatal, vagyis, mit e gyereklány, no meg a Dani művelt, ez a szintén igen furcsa fiú, – mit fiú: fiatalember! –, akiről még pár hónapja azt hitte mindenki, Sose fog ez nőhöz nyúlni –, az a Dani, aki nagy nehezen végre udvarolni kezdett, épp az udvarlásból ballagott haza, s Erre fel: tessék. Berta mama, Magduska s Jolánka Tisztán látták, Mit a holdvilág s a véletlen a szemük elé hozott később, tisztán hallották a nyögő s gurgulázó hangokat, hát reggelre, mikorra hazaengedte a Vámhivatal dolgozóit, hazajöttek Szpivákék meg Kristofóriék, már mind a teszediek, mind a vándiak megtudták, mi történt A gyerekekkel éjszaka, hogy Erika, Az úgy nyögdécselt, nyögdécselve harapdált, egészen Megmacskásult hangokat menesztett, eregetett fel az égbe onnan, a teraszról, alig azután, hogy ráereszkedett – az nem látszott, hogy mire, már csak Megértettük, hogy ez a lány ráült, Hát ez rátelepedett valamire. Igenis úgy hajladozott előre, hátra, Mint a kis fenyőm szokott a szélben, és aztán, hogy ki, mihez hasonlított Ez a hajladozást, na, erről még másnap is beszéltek, Erről majdnem délig elkapálgattak az asszonyok. Hát nem csoda, hogy Vándon állítólag szintén eltűntek a fenyők fölött táncolók, azok az ugra-bugra kicsi muslicák, sőt egyszer mintha még a harang is megkondult volna, ámde Heé Malvinka néni ezt csak aznap délig terjesztette, míg a tisztelendő úr, a Zákány Vince, nem fakadt ki ott is, Tiszavándon a babona-beszéd ellen – de hát volt, amint volt: annyi bizonyos, hogy Ilyen fertő s botrány nem volt még e két faluban, de hát ilyesféle szabálytalan jeleket se láttak még soha, Eddig még soha, csupán ekkor, ezen a bizonyos estén, éjen, reggelén, úgyhogy ők, mármint hogy Mi, e szintén nagyon furcsán kiránduló – ahogy Cseri mondta: Furcsán vereckéző – kis csapat Nagyobbik része Ide, Szilvia s Tunyogi lovaglóülése mellé, igen, ide húzódott, mert hát a jelekből olvasni Talán mindennél jobban szerettünk volna, és Most itt volt ismeret, tudás, most itt volt szemléletes előadásmód, itt nagyon közel, Olyan közel kerültünk egymáshoz a jelekben, amint tán a Pihor leleménye szerette volna azt kimondani: a Rokonaim a Vereckében. Tehát nem hogy nem zökkentette ki ezt a társaságot Ez a forró testiséget szintén kiárasztó

valami – ahogyan Skirecki fogalmazott –, hanem ez megerősítette őket abban, aminek jegyében Ez a nap haladt, úgyhogy csak alig-alig érzékeltek valamit A felszedelőzködésünkből, hazaútból, kétszeri kiszállásukból és a hazaérkezésből, Mintha tudtuk volna: Csak a folytatása, ennek csak a folytatása érdekes, Mintha csak egyetlenegy feladatunk lenne: meglátni ennek a folytatását. Mindjárt értették is, mindjárt, amint megérkeztek a Falukútjára, Jelet észleltünk az ismerős tessékelésben – és ezt nem humorként mondja Varga T. –, hogy hát csak Jöjjenek, csak jöjjenek, Na, bátrabban, vegyék csak, nem erős ez, nem pálinka ez, hanem a borkóstoló első kortya, Na, ki mit mond, milyen fajta, és megállás nélkül dőlt megint a szó, Erika újból kortalan volt, mintha semmi köze se lenne a tizenöt éves magához, Ahhoz a kislányhoz, akit egyre többen láttunk benne, újra köszöntötte őket, aztán vacsora és borkóstoló, minden-minden, de a korona, a nap koronája, amikor odakerült a helyére, Mikor kalácsba font hajú kicsi lányok kezdtek énekelni – Hallgassuk meg előadásukat, mert a gyerekek itt nem maradhatnak sokáig! – mikor Lahota Anették csacska ikreit is felismerték a kórusban, s együtt Énekeltük mi is, hogy hát Szerelemből jöttem a világra, szerelemből jöttünk a világra, majd a Szita, szita –: péntek, Szerelem –: csütörtök, dob-szer-da is elhangzott, no ekkor érezték, hogy valóban A sors keze van ebben, Csak hát egyszer Hosszúszerda, egyszer Szerelemcsütörtök, és ki tudja, mit hoz még a péntek, mit mutat meg Európa közepe, és mit mutat meg az, ami már csupán karnyújtásnyira volt Tőlünk, pontosabban: alig száz méternyire a Szugoly szálláshelyeitől, igen Ott sejtettünk válaszokat, ahonnan ma reggel előbotorkált a Szegény Szahajdákunk, honnan reggel csak úgy szakadt s dőlt a fény, de most már a sötét – Ahogyan megtanultuk –: sürvedés kezdett el mindent magához rendelni, igazítani, egészen észrevétlen visszavenni, amit reggel elveszített, és Mi most is látjuk, amint belenyugszunk: jöjjön hát, aminek jönnie kell, teljesedjék be, aminek be kell teljesednie.

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

Ajánlás nélkül

*A pogány papoktól mentséged nem lesz
alakot váltva visszajárnak
varangytestükből szemközt hugyoznak
eszélős lidércként utadba állnak
ködöt húbognak összevibognak
s amíg lassúdon látásod veszted
tompítsa elméd fekete fátyol
ne érezd idő előtt a veszted.*

*Haraggal indulsz a nyári batárnak
bol a pacsirták énekekkel élnek
s bár nem vagy te úr egy porszem fölött se
a borotva kezekben nyitatlan éled
kimetszed nyelvét az égi madárnak
bisz hiénavér fortyog ereidben
meg fogsz lakolni meg fogsz lakolni
betedíziglen betedíziglen.*

*Nagypénteken a harang ha hallgat
s a százéves holló fiait mossa
setét végzeted fattyúval ver meg
te akartad így teremtés rossza
fiadnak dupla és béna lesz nyelve
örökkön-örökké folyini fog nyála
szívedet torkodból nyomd vissza nyeld le
készülj a végső véres imára.*

*Szólítsd elő a rozsdás beretvát
kasztráld a kölyköt amíg nem késő
lányunokád is teltszájú néma
hiába lesz a két szeme kéklő
mint Jeruzsálem fölött a kárpit
mikor az Úr épp nyájjait nézi
az ő szülőrését nem varrhatod be
ha nemzője nem hát kije vagy néki
dugd be egy formás fenyőtobozzal
engedd el aztán a gyermeket szépen
mielőtt kupolád fejedre rogya
kevély lelkednek örületében...*

FÜZESI MAGDA

Sárbogárdi Jolán naplójából

*(Parafrázis Parti Nagy Lajos
Ibusárijának motívumaira)*

Téli élmény Székelyföldön

Az ég szürkéje háborog,
Lebegnek apró vánkosok,
A hó a hóval összeér,
S minden fehér, minden fehér.

A hold sárgája elcsorog,
Felkapkodják a csillagok,
S a morcos Sólyomkő felett
Átnyargal egy kis Bambanett.

Nyári élmény Székelyföldön

Ülök a Duna partynál,
Nézem, mit kínál ez a horda:
Kovi ubi, pari, töki,
Netán csak eccerű ugorka?

Nézem a folyót, fellebeg
Benne a nyár sok rezedája:
Bár nincs verdája, kéglije,
Sem gínje, sem ángol theája...

Pár fotográf, mi megmaradt
Abból a Székely Miatyánkból,
Ülök a Sólyomkő alatt,
Felettem egy macska nyivákol.

Nézem a folyót a papíron,
És nézem, milyen kék az ég...
PéZsémet immár telesírom:
Te Olt vagy, én meg Oltanék...

Hiába írod Segszpírt Á-val!

Költő az, kinek kölni kell!
Ha kinyomják, az fél siker!
De ha még jól is kritizálják,
Benne leled az új világsztárt!

Ámde ha Bé, a Nagyokos
(mint tudjuk, nem bocsánatos!)
Rád telepszik a ... pennájával,
Hiába írod Segszpírt Á-val!

Nagy Zoltán Mihály 60 éves

Egy folyóiratnak, akárcsak az embernek, sorsa van. S van úgy, hogy az ember sorsa összeforr egy folyóiratéval. Az egykor S. Benedek András által alapított, a hőskorban még szamizdat formában terjesztett Együtt kapcsán sincs ez másként. A diktatúra által ránk kényszerített szilenciumot követően, a Hatodik Síp megfeneklésével Kárpátalja magyar írói, irodalmárai joggal érezhették, nem maradhatunk kishazai publikációs lehetőség, értékeink felmutatására hivatott nyomtatott fórum, folyóirat nélkül. Ezt a szerepet töltötte, tölti be a régi-új Együtt. S miként a kezdeteknél S. Benedek András, úgy az újjászületést követő idők meghatározó személyiségévé lett Nagy Zoltán Mihály.

Nagy Zoltán Mihály elsősorban író, méghozzá kitűnő író. Most mégsem alkotói kvalitásait emelném ki, hiszen nálam hitelesebben vall erről az olvasók szeretete, a „szakma” megbecsülése. De szerkesztőként, az újjászületett Együtt lelkeként csak kevesen, a kollégák és a szerzők tapasztalhatták azt a rendkívüli teherbírást, részletekbe menő alaposágot, mellyel a beérkező kéziratból a tördelésig, a kész példányok terjesztéséig gondozta szűkebb hazánk immár egyetlen irodalmi periodikáját.

Egy folyóiratnak, miként az embernek, sorsa van. S e két sors egy időre, s ezáltal örökre „menthetetlenül” összeforr. Hadd köszöntsem hát az ez évben születésének kerek évfordulóját ünneplő Nagy Zoltán Mihályt a szerkesztőbizottság, a kárpátaljai magyar írotársadalom, és nem utolsó sorban az olvasók nevében: Isten éltesse!

BAKOS KISS KÁROLY

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

Tábori posta

(Folytatás)

A tábori konyha környékén lassan gyülekeznek a naposok, hamarosan kezdődik az ebédosztás. Mozduljunk akkor magunk is. A sátrak és hátizsákok rejtekéből előkerülnek a csajkák, a csizmaszárból a kanalak, s körülálljuk a nyílt terepen felállított fémvázás asztalokat.

A káposztaleves forróbb már nem is lehetne, s az ötliteres, öntött alumíniumtálban egy cseppt sem akar hűlni, mint ahogy a csajka öblösebb felében sem. Onnan kanalazzuk mohón, sziszegve, s az óvatlanul szétharapott főtt krumpli a zsíros lénél is jobban égeti szánkát. Halántékunkról szakad a víz. Hát csoda, mikor az a bolond nap is rásegít? Olyan buzgón iparkodik ellenünk, hogy tovább menni is elfelejt az égen, s már attól sem tart, hogy henyélesen vagy normacsaláson kapják. De most, mintha megmozdult volna a levegő, mintha lábra kapott volna a szél. Valaki figyelmeztet: ne örüljünk. A szélnek itt nem az a dolga, hogy enyhítsen, s ha erősebb indulattal közelít, mint most is, port és homokot hajt maga előtt. Az imént még tiszta légtömegben piszkosszürke függöny fut végig, s erősödő susogással, szapora percegéssel teríti be a terepet. Ösztönösen hátrat fordítunk a kisebbszerű porviharnak, aztán a kaját menti mindenki: a kenyeret, a csajkákat, a kölessel megrakott tálát be az asztal alá, s úgy takarjuk, úgy hajlunk fölé, mint kotlós a csirkéire. Nyolc-tíz másodpercig tartott az egész, de ennyi is elég volt neki, hogy ebédünket az óvintézkedések ellenére tönkretegy. Rajtunk ez sem fog ki, mert a marhapörkölt híg levével és homokkal egyaránt meghintett köles csak akkor recseg kellemetlenül, ha rágjuk. Hamar rájöttünk, hogy egyszerűen le kell küldeni a nyeldeklőnkön, s a teáskannában sértetlenül maradt *kiszellel* bőven öblögetni. Ezt a lisztből, gyümölcsízek és cukor hozzáadásával készült keményítőszert az oroszok közül sem mindenki szereti.

– Hát érdemes hét *versztát* talpalni azért, hogy kiszellel kortyoljuk tele a bendőnket? – méltatlankodik egyik társunk, s becsmérőleg legyint a semmibe.

– Mi pedig a fél országot átvonatoztuk érte – tódítja fanyar mosollyal a másik –, s ráadásul olyan híg, mintha már a harmadik levet innánk róla.

Én viszont jól emlékszem, hogy amikor konyhai szolgálatosként az élelmiszerraktárba tévedtünk, mindenki igyekezett zsebébe csúsztatni egy-két *brikettet*. Nekem gőzöm sem volt, hogy mi az, mire való, de amit

a többiektől láttam, azt tettem én is: szárazon zabáltuk, s keserű teát vagy csapvizet kortyoltunk utána, mindenki saját ízlése szerint.

Nyugat felől halk, folyamatos morajlás támad. Repülőgép? – találgatjuk, de a hang szokatlan gyorsasággal, robbanásszerűen közelít.

– *Ták tolyko ráketá gremit!* (Így csak rakéta képes dörögni!) – kapja fejét Ivanov a zaj irányába, s igaza lehet, mert a harci repülő hangja – mint malomzúgás a haragvó ég morajához – békés dorombolás csak ehhez képest. S már rázkódik körülünk a levegő, amint a zenithez viszonyítva talán negyvenöt fokos szögben megpillantjuk a vibrálva száguldó, ezüstszürke kis rakétatestet, s tanúi lehetünk, amikor pár másodperc múltán a Mugaldzsar vonulata fölött, a célponttal találkozva hatalmas csattanással, egy látványos tűzijátékban mindketten megsemmisülnek. Azonnal felbolydul a tábor. Közelen lévő tisztjeink is előugranak árnyas rejtekükről, kérdések és találgatások, feltételezések blokkolják egymást, de egyértelmű válasza egyelőre senkinek sincs.

Filatov főhadnagy körül csoportosulnak a legtöbben, aki láthatóan élvezi, hogy lesik minden szavát, s a fiúk felfokozott lelkesülésében harci kedvük feltámadását látja.

– Nem, nem! – gyözködi őket. Még egyszer mondom, ez még nem a *Krug* gyakorlata. A mi fegyverünk ennél is gyorsabb, s nincs ekkora hangja. Ez az SA-75-ös, egy régebbi, de még mindig biztonsággal használható légvédelmi rendszer rakétája volt. Én csak tudom, mert tisztí pályámat egy ilyen alakulatnál kezdtem.

Nyitott fedelű parancsnoki terepjáró fékez egészen közel a csoporthoz. Pankov őrnagy a kormány mögül kihajolva tisztjeit kérdezi:

– Fiúk, ki tart velem? Ki akar szétnézni a helyszínen?

Filatov, Blinov, Klicsnyikov azonnal csatlakoznak, de Vologya Ivanov is odatolakszik a parancsnok elé:

– Őrnagy elvtárs, engedje meg, mi is hadd mehessünk!

Kede széttárja karjait, ami inkább az igent jelenti, mint a nemet, majd a közelben parkoló UAZ-ra téved a szeme, s jobb tenyerével egyértelműen engedélyt ad a csatlakozásra.

Itt-ott egy órája már, hogy a parancsnoki kocsit követjük, s jó ideje a hegyvonulat alatt kijárt úton. Újabb negyedóra múltán Pankovék lassítanak, megállva körülnéznek, de mire befognánk őket, már tovább is álltak. Mozgásukat csak a fejünk fölött feszülő ponyva nyílásain át figyeljük, s amikor balra fordulva letérnek az útról, már sejtethető, hogy merre tartanak. Két autó is áll alig pár száz méterre a pusztaság közepén, s utasaik – két őrnagy, néhány százados és hadnagy – gyűrűbe álltak a roncs körül. Tisztjeink kiszállnak, katonásan tisztelegnek, majd egy emberibb kézfogással közeledve

csatlakoznak a társasághoz. Mi alkotjuk mögöttük a második kört, s csak apró lépésekkel férközhetünk közelebb a látványhoz. Én meglepődöm kissé, mert sokkal nagyobb, komolyabb darabra számítottam. Ez csak egy méregzöldre festett, nagyjából öt-hat méteres összetört makett, s ráadásul bele sem fűrődött, ahogyan illett volna, ebbe a laza talajba. Csak leesett, és ennyi. Bár az is igaz, hogy a törzs másik fele a farokrésszel hiányzik. Valahol a közelben kell lennie, hacsak teljesen szét nem szakadt. A robbanófej kifogástalan munkát végzett így is, de a gép felületén ütött s nagyjából egyenletesen szóródott lécek látványa az igazi! Szabálytalan háromszögformájú, de inkább hosszúkás, ék alakú a legtöbb – a repeszek formája és mérete szerint, s a becsapódás helyén felhámlott festékréteg alatt fehéren tátongnak a tiszta alumíniumba vágott kráterek. Van belőlük vagy háromszáz – vélem, mikor ezekből harminc is elegendő ahhoz, hogy bármelyik gép kankurját vessen. Parancsnokunk egészen közel megy a roncsához, mellé guggol, s alaposan belenéz a nyílások némelyikébe, a szárnyak, majd a törzs és az orrész üregeibe. Ahová lehetséges, kézzel is benyúl, de a szakadások befelé irányuló élei miatt óvatos mozdulatokkal tapogat. Hamarosan halk koccanás jelzi, hogy talált valamit. Feláll, s két ujjá közt elégedetten mutatja a fél gyufásdoboznyi méretű éles repeszdarabot:

– *Vot oná!* (Na, itt van!) – S tenyerében a súlyát mérlegelve megjegyzi: – Hát így néz ki. Egy a húszezerből.

Amint megfordul, hogy mindenki lássa, a fém frissen hasított, szürkés felületén bizonytalanul átszalad a fény. Többen is közelebb lépnek, hogy megtapintsák, megérintsék, engem azonban nem érdekel. Még most sem szűnt a ronccsal szemben támadt hiányérzetem. Hajtóműnek és műszereknek nyoma sem látszik, képtelen vagyok felfogni: ha nem valamilyen távirányított szerkezetként, akkor hogyan került ez a gép a levegőbe? Úgy tűnik, értetlenségem az arcomra is kiült, mert a mellettem álló Klicsnyikov, az örök hadnagy, megszólít:

– No, mi van, László, min töröd a fejed annyira?

– Semmi különös, hadnagy elvtárs – szólalok meg bizonytalanul, attól tartva, hogy túl naiv a kérdésem, de ha már idáig jutottunk, mégis kibököm:

– Csak azt nem értem, hogyan került ez a makett akkora magasságba, hogy a rakéta számára célpont lehessen, hisz sem hajtóműnek, sem műszereknek nem látom maradványait.

– Tulajdonképpen helyesen gondolkodsz, mert a komolyabb légvédelmi gyakorlatok, vagy inkább az elhárító fegyverek kipróbálása során robotpilóták által irányított, ha jól tudom – *MIG-15*-ös típusú gépeket küldenek fel célpontnak, ám azok igen költségesek. Amit viszont itt látsz, nem au-

tonóm repülőszerkezet, ez csak egy *lányor* (vitorlázó típusú eszköz), amit hosszú, legalább ötszáz méteres vékony drótkötélen egy vontató gép visz fel a levegőbe, s a kellő magasságban, a rakéta érkezésének időpontjában elereszt.

– És a vontató gép ilyenkor nincs veszélyben?

– Igaz, van ebben kockázat, s nem is kevés. Még akkor is, ha tudjuk, hogy a rakéta sohasem ütközik ténylegesen a célponttal, hanem csak megközelíti úgy 40-50 méterre, s a robbanófej működésbe lép. Ha azonban e pillanatig a vontatógép nem érkezett kellőképpen eltávolodni, a robbanófej repeszeiből ő is kaphat, de ilyenről szolgálatom alatt én még nem hallottam.

– Így már értem, hadnagy elvtárs – de ebben az esetben jelentősen lelassul a cél, s ha néhány száz méter után már magától is leesne, nem okozhat különösebb nehézséget a leszedése.

– Nos, László, a helyzetértékelésed nem egészen helytálló. Elárulom neked, hogy ezt a rakétafeagyvert 1960-ban Szverdlovszk térségében valós harci helyzetben is kipróbálták. Te abban az időben még gyerek voltál, nem emlékezhetsz rá, mint ahogy én sem, de ettől függetlenül tudjuk, hogy Francis Powers amerikai hadnagy nagy magasságban köröző U-2-esének leszedése akkoriban valóságos világpolitikai szenzációnak számított. Én vizsgáztam fegyvernemünk történetéből, s állíthatom, hogy az SA-75-ös komplexummal, amely a szovjet rakétatechnika sikertörténetében fontos szerepet játszott, külön fejezet foglalkozik. Ez érthető is, hisz légelhárításunknak ettől kezdve lett igazán nemzetközi tekintélye, amelyen fellelkesülve a szovjet konstruktőrök újabb hatalmas lendülettel láttak hozzá a fegyvernem további tökéletesítéséhez. Erről neked is tudnod kell, László, mert ez nem propaganda, ezek megmásíthatatlan tények.

Két tenyerem magam elé tartva jelzem, hogy a tények előtt megadom magam, de most mocorogni kezd bennem egy régebbi gyerekkori emlék.

– Azt hiszem, hallottam én erről mégis valamit, hadnagy elvtárs – veszem át tőle a szót, s már az emlék forrása – jeles korhely hírében álló unokabátyám, a tiszaujlaki Balogh Jóska arca van előttem, akinek szavahihetőségében annak idején egy csöppet sem kételkedtem. – Az egyik rokonom pont akkor, annál a szverdlovszki alakulatnál szolgált, s mint világrengető csodát, mint valóságos hőstörténetet, ő mesélte leszerelése után nem sokkal ugyanezt. Én akkoriban még csak a színes jelzőrakétákat ismertem, s fogalmam sem lehetett a rakétafeagyverről, mely elől a bátyám szerint lehetetlen egerutat nyerni, ezért aztán tátott szájjal figyeltem minden egyes mozzanatra. Jól emlékszem, elmondása szerint először két vadászgépet küldtek utána, hogy leszállásra kényszerítsék, de ezek elől az amerikai olyan magasságba emelkedett, ahová azok már nem követhették. A földi irányítás ezért visszatérésre szólította a

vadászpilótákat, ám egyikük a parancsnak ellenszegülve, saját gépe biztonságát és életét kockáztatva nyomába eredt, s már közvetlen közelében volt, amikor a rakéta utolérte és megsemmisítette mindkettőt. Az amerikainak ennek ellenére sikerült katapultálni. Amikor elfogták, azonnal megadta magát. Háromfajta pénzt és fegyvereket találtak nála, s mint beismerte, korábban már legalább tízszer berepült Szverdovszk fölé kémkedni, mivel ebben a szigorúan zárt városban pont a rakéták tervezésével foglalkoztak. De hogy neki, mármint az unokabátyámnak volt-e valamilyen közvetlen szerepe az amerikai gép lelövésében, nem emlékszem, arra viszont igen, hogy tőle hallottam először a hazájába visszaküldött pilóta híressé vált búcsúszavait: „Ellenségként jöttem, és barátként távozom.”

– Na, ugye? – derült fel rögtön a hadnagy arca. Ezek szerint mégiscsak eljutottak hozzátok is ezek a történelmi jelentőségű szavak, amelyek egyértelműen azt üzenték a nyugati világnak, hogy a szovjet nép nem készül senki ellen háborúra, a mi népünk az országot építi, tehát tartós békét akar.

Erre már nem válaszoltam. Befejezettnek tekintetem a kurta, ám számomra tanulságos társalgást, s elnéztem szórakozottan a közeli dombok felé, mert nem lett volna szerencsés meggondolatlanul megkérdezni, hogy vizsgálták-e független szakértők az amerikai hadnagynak tulajdonított mondat valódiságát? Ha – az egyébként hozzám mindig barátsággal közeledő beszélgetőtársam történetesen nem orosz nemzetiségű, hanem valamelyik kaukázusi vagy baltikumi nép szülötte, nem ússza meg a kérdést, s bizonyára megjegyeztem volna, hogy igen, valóban kiemelkedő katonai teljesítmény volt a kémrepülő lelövése, ám a történet folytatása már a világ ismételt félrevezetésére kreált pimasz propaganda. Mert nekem magyarként épp elég, hogy sok mindent tudok 56-ról, hogy a 68-as prágai eseményekről, a T-55-s harckocsik újabb dicsőséges inváziójáról már ne is beszéljek. Teljesen lelombozódtam. Kicsit sem érdekel már a szovjet haditechnika.

A másnapi ébresztőt követően, megérkezésünk óta először, reggeli eligazításra szólít a parancs.

– Mindkét tüzérsztály minden alegysége, valamint a rádiós összekötő század teljes létszámban sorakozzon! – közvetítik altisztjeink a fentről érkező utasítást. Már együtt a teljes tábor, de negyedóráig nem történik semmi. Tisztjeink türelmetlenül toporognak. A brigádparancsnokra várunk, aki megengedheti magának, hogy megvárakoztassa kissé a hosszantartó tétlenségbe belepuhult harcosait. Aztán feltűnik mégis a nyitott terepjáró Kiszlij ezredessel és helyettesével. Tábori egyenruhában feszítenek mindketten, bár a feszes tartás inkább csak a dús, fekete szemöldökű, villámtekinetű *kombrigre* (brigádparancsnok) vonatkozik, hisz a lassan öregedő, hajlott hátú Siseckin alezredes pocakján már a vállszíj is ernyedten csúszik félre.

Úgy látszik, tudatában van hátrányos külsejének, s nemcsak a rangkülönbség miatt áll meg jó lépéssel a medvetermetű parancsnok mögött. Fogadásukra most nem szól a rezesbanda, csak főnökeink, Pankov és Gyehtyerenko őrnagyok verik díszlépésben a port, hogy sorrendben jelentést tegyenek a készenlétről.

A brigádparancsnok minden alaki formáságot kerülve röviden és tárgyilagosan, jól hallhatóan és érthetően tájékoztat.

– Ettől a perctől kezdve harmadfokú készsültséget rendelék el. Az elkövetkező hetvenkét órában a harci riadó bármely percben várható. A kezelőegységek hamarosan átvehetik a gyakorlat idejére kölcsönkapott harci járműveket, a specialisták elkezdhetik a technika alapos átvizsgálását, az esetleges hiányosságok kiiktatását. Az üzemanyagtartályok feltöltése, az akkumulátorok ellenőrzése, esetleg cseréje – természetszerűleg – a *mechanikok* dolga. A riadójelzésre azonnal indulunk. Feladatunk – feltételezett harcoló csapataink légvédelmi biztosítása, célunk – a repülőátadások elhárítása. A feladatot minden bizonnyal menet közben kapjuk, minek következtében harcrendbe fejlődve, teljes készsültségben várjuk a felderítő egység által megadott koordinátákat. Nem tudjuk, melyik *divizion* s annak melyik ütege kapja majd az első tűzparancsot, annyit azonban tudunk, hogy korábbi szándékunktól eltérően a két alakulat hat ütegeből csak négynek lesz alkalma rakétát indítani, ellenben a legjobb teljesítményt felmutató üteg, amelyik a legrövidebb időn belül semmisíti meg a célt, különleges jutalomfeladatra számíthat, de annak körülményeiről csak a helyszínen értesülünk. Teljes odaadást és a feladatra való összpontosítást várok mindenkitől, a harci egységek parancsnokai tehát a továbbiakban ennek értelmében intézkedjenek. Végeztem.

E végszóra a távolban porfelhő emelkedett, s megindult a síkon kigyózva, gomolyogva. Lám, felverték nyugalmából a tájban őslakos sztyeppei sárkányt, s most lohol szorosan háborgatói nyomában, el sem tudja engedni többé a torkából előtörő géposzlopot. Mire kirajzolódtak az első járművek körvonalai, s menetét odahagyva elérte fülünket az ismerős, egyesek számára kimondottan kedves motorzaj, a *mechanikok* olyan beteges izgalomba jöttek, mintha csak egy szerelemre kiképzett női szakaszt láttak volna közeledni. A tudat mélyebb rétegei szoktak feldobni ilyen lehetetlen, felemás érzelmeket, amikor a kényszerűen elfojtott, elnyugtatott vágy valamilyen külső inger hatására éledezni kezd. A katonaember hajlik rá, hogy minden formás műszaki alkotmányt, amellyel tartós szakmai kapcsolata van, feminizáljon, de ez csak egy kifelé, a környezet szórakoztatására felvállalt szerep; a lélek – a humort és az öniróniát védőpajzsként alkalmazva – szerencsére, helyén van. Hát tessék: össze sem jött még jóformán a találka, s

az előttünk felsorakozó lánctalpasok máris női neveket kaptak. Az arisztokratikus, matrónakülsejű nagyradar az Anasztázia névre találtatott méltónak, a formás antenna-pártában díszelgő tűzvezérlő az Anna nevet kapta, s a rangsor alján álló kilövőegységeknek be kellett érniük Natasa, Ljuba és Tánya valamivel köznapibb neveivel. A galíciai Borogyij nevű bajtársunk, a *mechanikok* korifeusa azonban a névadás tekintetében is hű maradt az alakulatnál hagyott kedveséhez. Következtesen *Ladának*, *Laduskának* (az orosz népköltészetben a *Kedvesem*, *Egyetlenem* megfelelője) kezdte becézni most kapott alkalmi társát is, akárcsak a gardelegeni bokszt biztonságában hagyott acéltomporú kedvesét.

Nekem nem jutott ezekből az ötszáz lóerős szépségekből, így szívem továbbra is a maga megszokott tempójában kalapált, s nem váltott ritmust akkor sem, amikor Kondratyenko apánk a maga nyers modorában, hivatalos szolgálati beosztásom szerint szólítva magához intett:

– *Eh, ti, podnoszcsik sznárjádov, ko mnye!* (Ej, te, lószerafogató, hozzám!) – recsegett felém a hangja, s szavait szájának teljes platinavigyorával kísérve érezte velem, hogy mivel én már kiestem a fontos harci feladatra elhívott specialisták köréből, számomra más elfoglaltságot szemelt ki. Erre mindenképpen számítottam, s nem is éreztem magamat sértve, hisz ha az élet – amint azt tőlem sokkal okosabb koponyák már többször hangoztaták – eleve egy nagy komédia, a katonaélet, amint egy ideje tapasztalom, különösképpen az, ezért jó képet vágva így feleltem:

– Aztán hol vannak azok a töltényes ládák, zászlós elvtárs, amelyekből nekem adogatnom kell? Még ha csökkentett zsoldért is, de szeretném tisztességesen elsajátítani ezt a szakmát, ki tudja, mikor lesz szükségem rá?

– Várj csak, várj csak, mindjárt felfegyverezlek én téged, éppen úgy, amint érdemléd. Hozol máris egy söprút és lapátot, s a sátrak előtt szétdobált csikkeket az utolsó szálíg feltakarítod.

– Igenis! – nyugtázom egy viszontvgyorral az utasítást, és futólépésben veszem az irányt a dohányzóhely felé, ahol már az imént felfedeztem az ottfelejtett takarítóeszközöket. De Kondratyenko még utánam szól, ezért visszafordulok.

– Aztán ha ezzel végeztél, jelentkezz, itt leszek a tábor területén. Kilátásban van számodra egy kis protekciós munka. De tulajdonképpen hárman mentek. Fél óra múlva értetek jön valaki gépkocsival a járási központból, ott egy hűtőraktárban gyümölcsös ládákat fogtok átrakodni, meg amit majd mondanak. Jó dolgotok lesz, ne aggódj – vált barátságosabbra a hangja, mert nagyon értékeli, ha az alattvaló nem keres kibúvókat, hanem jókedvvel teljesíti a parancsot, aztán egy baráti hátbavágással dolgomra bocsát.

Penckófer János ötven éves

A *Kopogtatnak*, a *Tettben a jellem*, a *Hamuther* és a *Boldogasszony-tenyere* szerzője, a tudós irodalomtörténész, tanárképző főiskolánk népszerű és közkedvelt előadója, aki a *Kárpátalja* című hetilap versajánlójában hetente hozza lélek-közelségbe az elődök és kortársalkotók verseit, január 2-án 50 éves lett.

Édes Istenem – hogy egy gyakori Penckófer-sóhajjal szóljunk –, hogy múlik az idő! Hisz csak nemrég – tegnap, vagy a tegnapelőtt volt? – olvastuk a *Hatodik Síp*ban első novelláit, verseit, s mára a legrangosabb irodalmi lapok közlik és méltatják kiváló tehetséggel és magas szakmai tudással megépített műveit. Költészetének alkalmoszerűen rövid, de lényegre törekvő jellemzésére a *Hitel* jó nevű kritikusát, Papp Endrét híva segítségül, megtudjuk, hogy „*verseiben a vízióvá táguló vallomás saját mitológiát formáz, „beszédlát(om)ása” a „titkok kapuján túli hazába” tekint, ahol lírájának intuitív tudása, lelki-szellemi egységérzése összefűzi a személyest a megsejtett egyetemessel. Sajátos idődimenziót alkot. Érintkezik lírájában az ősi, az archaikus és (poszt)modern. Mondatai magukba foglalják a kimondás és a kimondhatatlanság örök feszültségét, hiszen úgy is lehet, hogy „semmit sem ő alakít, mert nem is ő beszél, hanem a sűgás.”*

Folyóiratunk szerkesztőbizottsága nevében az alábbi művek közlésével köszöntjük nagyra becsült pályatársunkat, s kívánunk számára további termékeny éveket, évtizedeket!

PENCKÓFER JÁNOS

A MAGÁRAMARADOTTSÁG SAJÁTOS HELYÉRŐL, AMIT Ő LESENKNEK MOND, VALAMINT EGY ANGYALLOBOGÓRÓL ÉS EGY MEGVAKULT TÜKÖRRŐL

*Megértem én, hogy le, ide, le,
senki nem kívánczik, ahol
az angyaljárás perceiben
elsötétül a tükör. Itt minden
távolabb van attól, hogy elér-
hető legyen, ezért az egyszerűbb
utat választom én is, Édes-
istenem.*

*Az álmatlan idők évadát, sárban-
járást minden elalvás előtt,
a végtelen éjszakát, ezt a gyomor-
remegést. A látni nem való
szemek tekintetét. Mikor
a test hangjaival egy ismeretlen
nyelv jelöli újra be az értelem
hiányát.*

*Miféle sötéteken mehet keresztül,
aki azt kívánja, ne tudjon
magáról? Istenem, add meg
a nemlét örömét, egy elalvásnyi
öntudatlanságot. Ki jár ilyenkor
kinn az udvaron és ki járhat
idebenn? Miféle angyallobogó az,
amely eltakar valamit abból, ami
úgyis elkövetkezik?*

*Lesenken élni annyi, mint hasonlatokra
építeni. Semmi sem az, ami,
hanem olyan, mint. Ami fölfedne,
éppen az takar. Egy megvakult
tükrön folyik az agancsveríték.
Hol a homlokom?*

S. BENEDEK ANDRÁS

A megváltók magánossága

*Negyven évig hitünkéből épült,
s ma pénzváltók báza a templom.
Drachmát váltanak és sékelt,
vesznek gazdátlan talentumot.*

*A Judások markában kavics
csak a harminc ezüst tallér,
De a bankárok, kofák elfogadják,
ha fizetnek borért, kenyérért, halért.*

*Jeruzsálem utcáit járva
csodára várnak a bölcsek.
Hiába. Csak az asszonyok
szemében csillan egy könnycsepp.*

*Zokogva sír az éganya,
sírátja, elsírátja
Kereszten felejtett kisfiát,
Kereszten felejtett egyfiát.*

A hit Rómába menekül

*Miután a verdiktet kimondták,
Barabásnak jó prédát kívántak,
A Királyt Rómára bizták, a barbárokra,
s maguk dolguk után láttak.*

*Hisz piacnap volt és zárásidő,
József már elindult Arimétriába.
Estére bazatér minden zsidó,
s az ártatlan vér bélyegét lemossák.*

*Bűneikért ez este nem mondnak imát,
bisz a Judás-pénzből mindenki kapott.
Az egyetlen, ki meglátta Isten Fiát
a barbár százados volt, a római.*

*Ő már tudta, nem csak a templom,
de a Föld kárpútja basadt meg.
Átsejlik ezentúl az izzó basadékon
a nemzedékek sorát megrontó pokol.*

Templomot, hazát

Makovecz Imrének

*Jó egy-két évezrede már, hogy gyilkosok
közt élünk, békénk békétlen, megrabolt.
Ideje már építenünk a templomot,
ideje már építenünk a jászolt.*

*Elvész, ki eladja talpalatnyi földjét,
bisz egyetlen rög a baza maga.
Futnak majd, kik vitatják e törvényt!
Mienk a gyom is, s mienk a búza magva.*

*Munkára hát, építőmesterek!
Segít majd a Föld, a gyors patakok, folyók,
a zord hegyek és végtelen terek,
mint testvéreink adnak követ, fát, bitet.*

*S ha felépül végre az ezredéves szentély,
melynek tervét történelmünk rejti,
indulbatunk majd a megkéssett bérért,
visszanyerjük az elperelt hazát.*

BARTHA GUSZTÁV

Paráznák

Dráma két felvonásban

Személyek:

Zsuzsa

Dezső

Flóri (*volt középiskolai osztálytársa*)

Bélus (*Zsuzsa élettársa*)

Helyszín és időpont: Kárpátalja, 1998. A történet kitalált. A szereplők bármiféle hasonlósága élő vagy holt személyekkel a véletlen műve.

Szín: milíciaépület váróterme, éjjel. A gyengén megvilágított terem bal oldalán az információs iroda befüggönyözött üveglaka, jobb oldalán széksor, közepén hosszú, vaslábú, kárpitozott, lócaszerű ülőalkalmatosság, a falakon hirdetemények, eltűnt és körözött személyek fotói. A terem bejárata nem látható.

ELSŐ FELVONÁS

A szereplők éttermi multságghoz illő ruházata kirí a kopott, szürke, nyomasztó környezetből. Flóri a fotókat nézegeti, Zsuzsa és Dezső szorosan egymás mellett a falnál ül, Bélus a lócán bever, testtartásából ítélve a részegek álmát alussza.

Flóri (megfordul, legyint): Szélhámosok, piti tolvajok... Vajon ki figyel fel rájuk? Figyel egyáltalán valaki? Érdekes... Lehetséges, sőt, biztos, hogy ti is tapasztaltátok, amit jómagam már számtalanszor. Térülök-fordulok a városban, intézem a hivatalos ügyeimet, netán a piacon akad dolgom... Tudjátok, a nagyobb bevásárlásokat én intézem, mert a feleségem valami oknál fogva szégyell a kofákkal alkudozni, holott a mai világban minden kopijka számít. Már ha van... Hogyan érezheti magát egy tanárnő, mikor két nagy bevásárlószatyrot kénytelen végigcipelni a fél városon? Megalázva, kérem. Holott az államnak kellene szegyenkeznie, mert nem képes tisztességes bért számfejtetni az alkalmazottjainak. A cseh érában vagy a magyarok alatt volt becsületük a tanítóknak, a jegyzőknek, a csendőröknek,

jutott a fizetésükből utazásra, nyaralásra; cselédet tartottak, napszámosokkal végeztették a kerti munkát. Ahogy mondom: előírásos viselet volt a glaszékesztyű, csomagjaikat hordárok cipelték! Most mi van? Harmadik hónapja nem kapunk fizetést, se én, se az asszony – megáll az ember esze! Még hogy piacgazdaság! Garázdálkodás, kérem. És... már odáig fejlődtünk, hogy a diákok levegőnek nézik a tanárukat. Ha jobban belegondolok, igazuk van: akit üres ígéretekkel jól lehet lakatni, az nem lehet más, csak levegő. Szóval... Hol tartottam? Ja! Ha nagy ritkán beutazom a városba, és történetesen találkozom volt iskolatársakkal, régi ismerősökkel, nemhogy nem köszönnek – jóformán meg sem ismernek!

Dezső: Flórikám, a glaszékesztyűt sürgősen felejtsd el. Ami a köszönetést illeti, senki nem fog előtted pukedlizni. Legalábbis ebben az évezredben aligha. Mi hasznuk lenne belőle? Ha nagyon kíváncsi vagy a véleményemre, megmondom: egyedül az ördög vevő a jó dologdra! Mondjad már, ki akar egy falusi csóró történelemtanár sorsában osztozni?

Zsuzsa (ültében fészkelődve, Dezsőhöz): Húzódj arrébb, nem szeretem, ha a fülembé lihegnek! Nem értem, hogy tudsz ennyire undok lenni? Bántod, pedig a légynek sem árt.

Dezső (dúdolvá): „Szépasszonyinak kurizálok...” Zsuzsa, Flóri nem reális ember, soha nem is volt az. A bazár adszi-neszéről szól, ábrándokkal pedig nem lehet kereskedni. Átölelni egy nő derekát, megsimogatni a... pin-kódját...

Zsuzsa: Vedd le rólam a koszos mancsod!

Dezső (jobb kezét emelve): Hol koszos ez neked?

Zsuzsa: Nincs igazad! Amit a tanítókkal művelnek, valóban mocskos dolog.

Flóri: Hagyjad, Dezsőt hiába győzködöd! Ő egy törtető bürokrata – több tucat nyakkendője van odahaza.

Zsuzsa: Csak nem?! (*Dezsőhöz*) A perceken kiteszem a szűrőd! (*Flórihoz*) Képzeld, azzal ült oda az asztalunkhoz, töltögette egyik felest a másik után, hogy a rendszerváltozásnak hála, végre neki áll a zászló, sikeres építészé rukkolt elő. (*Dezsőhöz*) Ugye, így volt? Még hogy lábad előtt hever a város! (*Nevet*) Csacsija, nem kell mindjárt elkámpicsorodni! A nevetés részemről szimpla megállapítás: harminc év alatt semmit nem változtál!

Dezső (elbúzódik Zsuzsától): Nem vagyok kíváncsi a megállapítása-idra!

Zsuzsa (Dezső balántékát cirógatva): Bocs' nekem!

Dezső: Bizgasd a Béluskád... kobakját!

Zsuzsa (Dezső fejét és vállát felháborodottan csépelve): Te pimasz, utolsó

kökler! Nesze neked! Kell még? Nesze! Senkinek, érted, senkinek semmi köze hozzá! Istenem... (*Kezébe temeti az arcát*)

Flóri (leül Zsuzsa mellé): Mondott valami hülyeséget... Dezső, ugye nem komolyan gondoltad?

Dezső (a haját, nyakkendőjét igazgatva): Az ember viccel; nyújtja a kisujját, erre leharapja a karját. És még ő pityereg!

Zsuzsa (széles mosollyal): Szeretnéd tudni, mikor sírtam utoljára? Ó, hogy kérdezhetek ilyen csacsiságot, persze hogy szeretnéd... Miért kellett letaszítanod Kelemen az étterem erkélyéről?

Dezső: Flóri a tanúm, jegyzőkönyvbe mondta: szóra sem érdemes, ostoba baleset történt. Sűrűn megesik az ilyesmi, mikor verekedőket választanak széjjel. De belátom, a vehemenciám kicsit túlzott volt.

Zsuzsa (feláll, körbejár a teremben): Miért? Hogy legyen hol éjszakáznunk? Szó se róla, egyedi, lakályos hodály. Vannak ugyan hiányosságai... Oda például akasztófát tudnék elképzelni, ide villamosszéket... Ti lesztok a bárdbizottság, én meg eljátszom az orleansi szüzet. Láthatjátok, csúnyán kihíztam Szélike királykisasszony szerepét, bár kendtek sem lettek hegyfúvó óriások...

Flóri: Hegyhordó óriás.

Zsuzsa: Ja, igen, hegyhordó. Kelemen játszotta Villámgyorsat, és ha jól emlékszem, Dezső volt az enyveskezű Hoppmester. Milyen sokat jelent egy jó osztályfőnök! Úgy tudom, az iskolában csak a mi osztályunknak volt színjátszó köre. Imádtam Ágnessza Vasziljevna, a próbákkal eltöltött derűs délutánokat. A tánciskolát viszont nem szerettem. A beképzelt Albert Adalbertovics miatt. A vén bakkecske így (*utánozza*) tipegett-topogott sánta lábával a kör közepén, és miközben fennhangon instruált, faltól falig fröcsögött a nyála: egy-két-há, csacsacs! Akár partizános filmekben a tratata, és bumm! És még egyszer: bumm! Borzalmas büdöseket tudott fingani! Mit ettek rajta Margóék?

Dezső: A potya süteményt, az ingyen fagylaltot. Nagy gavallér volt az öreg.

Zsuzsa: Magyarán: tapizott. Mindig tudtam Margóról, hogy...

Dezső: Margót hagyd ki a játékból! Három gyereket szült, nevelt fel, unokái vannak.

Zsuzsa: Úgy... Engem szabad buzerálni! Gyönyörűséges alakok vagytok, mondhatom! Még szerencse, hogy nem a középkorban élünk. Dalolva hordanátok össze, gyűjtanátok meg alattam a máglyát.

Dezső: Pánikolsz az öregedéstől? A te bajod!

Zsuzsa (nevet): Fitten érzem magam, nincsenek álmatlan éjszakáim.

Szemlélet és pénz kérdése az egész. Látod, ezért a ruháért négyszáz hrvinyát fizettem...

Flóri: Kéthavi fizetésem!

Zsuzsa: Plusz a fodrász, a smink... (*Körbefordul, elvonul a férfiak előtt*)
Remekül érzem magam a bőrömben, mert remekül akarom magamat érezni! Mihelyt egy nő nem ad magára, elkezd garasoskodni – menthetetlenül eszébe jutnak a ráncai, elszállt ifjúsága, tönkretett élete. Na, hogy tetszem?

Flóri (félénken): Nem gondoljátok, hogy mondjam... Bezártak bennünket, az épületéből nem léphetünk ki.

Dezső: Ki tiltotta meg? Csak nem a folyosón sertepertelő zöldfülű milicista? Röhej! Zsebébe nyomsz egy húszast, és szó nélkül visszaad belőle.

Zsuzsa (leül Bélus lábához): És aztán mihez kezdesz a visszajáróval? Veszel a feleségednek egy doboz mosóport? Okával megnéztem magamnak a sarokasztalnál ülő Annát. Már ha tényleg ő volt az a szorongó, riadt tekintetű asszonyka abban a magas nyakú, divatjamúlt, fehér színű micsodában. Amíg néztem, végig az volt az érzésem, hogy ha még egyszer ráripakodsz, fogja magát és kiugrik az ablakon.

Dezső (ingerülten): A családi élet nem átjáróház! Kávézzon mindenki odahaza; vakargassa a fenekét, ha unatkozik. Még hogy Mesterné így, Mesterné úgy – pokolba vele!

Zsuzsa (gúnyosan): Szabadna tudnom, miben mesterkedik Mesterné önagsága?

Dezső: Összejárnak Annával pletyózni. Nem múlik el nap, hogy ne duruzsolná tele a fejét az emancipált dumájával. A telefont is kikapcsoltatom, ki én!

Flóri: Tévedsz, Dezső, a beszéd nem lehet emancipált. Az emancipációról szóló beszélgetés a helyes megfogalmazás.

Dezső: Ne latykoljanak, főleg ne a hátam mögött! A családban rendnek kell lenni! A lelkizés diktatúrához vezet, írta... Na, Olga Pávlovná mindig ennek az írónak a bölcsélményeivel hozakodott elő, ha egyikünk-másikunk az osztályzata miatt zúgolódott.

Zsuzsa: Gorkij.

Flóri (zakója zsebében kutakodva): Nyizsnyij Novgorod, a város visszakapta régi nevét. Leningrád újra Szentpétervár lett, Vorosilovgrád Luhánszk... Alighanem az étteremben maradt a noteszom. Tudom, bagatell, de nekem fontos. Telefonszámok, címek...

Dezső: Mennyi pénzt dugtál a bőrkötése alá?

Flóri (kényszeredetten nevetve): Nekem dugipénzem?! Megbocsássatok, ha kissé cinikusan fogalmazok, de előbb lesz tetű a gatyám korcában, mint

dugdosnivaló pénzem. Izé... Természetesen a jelen gazdasági helyzetet véve alapul. Nem mondom, el lehet éldegélni egyik napról a másikra egy évig, két évig... A történelem számtalan példával szolgál arra nézve, hogy a háborúkat, forradalmakat követő időszakokban az élet vegetációs szintre redukálódik. *(Feláll)* De arról nem szól a fáma, hogy a demokratizálási folyamat velejárójaként aposztrofálják az össznépi nyomort!

Dezső: Hordót alá!

Flóri: Gúnyolódj csak. Űlj vonatra, utazz el Lettországba, Rigába, és arcodra fog fagyni a vigyor! Ukrajna a béka feneke alá süllyedt, érted, öt év alatt a balti államok a mennybe mentek, mi meg... Nem, nem volt előnyük, 92-ben egálban voltunk. Mi a rosseb történik itt? Meddig élünk még úgy, mint az odúlakók!?

Dezső (gyanakuvóan): Flórikám, őszintén: melyik pártba szerveztek be?

Flóri: Csak nem gondolod, hogy bedőlök holmi demagóg szövegelésnek? Csábítottak húsz éve, tizenöt éve, tíz éve: magasabb óraszámot ígértek, utóbb pártitkárságot a kolhozban. Nincs mit jóvátennem, mint egyeseknek!

Dezső (a cipőjét nézegetve): A hegyes orrú cipők kezdenek kimenni a divatból. Ungváron mi a trend?

Zsuzsa: Holdjáró bakancsokban flangálnak a nőcik. Sima egészcipő, tíz centi vastag talppal.

Dezső: Neked van?

Zsuzsa: Átmegyek egyszer-kétszer az országhatáron, és lesz.

Dezső: Szabad megtudnom, mit csempészel?

Zsuzsa: Pontosítalak: nem csempész, hanem megélhetési turista vagyok. Amúgy gázolajat, cigarettát. Képzeld, kicseréltem a Zsigulimat egy dízeles csotrogányra. Megérte. Egy úton tisztán, káépében megkeresek hat lepedőt.

Flóri (duzzogva leül): A dicsekedésre bezzeg mindig kaphatók vagytok!

Dezső: Okosabban tennéd, ha hallgatnál! Nem tehetünk arról, hogy – finoman szólva – élhetetlen vagy. Lapítasz, pizsmogsz a faludban, mint nyuszi a fűben. Nem rogyra rád az ég, ha olykor átvinnél néhány karton cigarettát, pár kiló dióbelet az országhatáron. Látod, Zsuzsa a könyvelői fizetéséből megélhetne, a kötényéből eltarthatná lócán hortyogó... *(Zsuzsához)* Tulajdonképpen ki ő neked: férjed, barátod, lakótársad? A restiben előadott magánszámából, részeg hablatyolásából annyit tudtam kihámozni, hogy gázóra-leolvasóként boldogítja – idézőjel! – az asszonyát. A köztetek lévő több mint tíz év korkülönbséget szerelmi minimumként emlegette.

Zsuzsa (mímelt egykedvűséggel): Ha már lúd, legyen kövér. Hol van az megírva, hogy csak vén bakkecskék hentereghetnek fiatal lányokakkal?

Tudjátok, nincs hozzá kedvem, nem akarok szalmaözvegykedni, fiatalkori szerelmek emlékein kotlani. Ennyi.

Flóri: Nem értem. Mi lesz később, tizenöt-húsz év múlva? Egy jól táplált, karbantartott férfi ötvenöt éves korában is nagyon fickós tud ám lenni. Hallok, olvasok róla, hogy egyesek ebben a korban kezdenek új életet. Azt ugyan nem magyarázzák el a cikkírók, hogy mit értenek új élet alatt – hacsak azt nem, hogy a régít újra megismétlik. Szerintem egy ötvenes férfiember már nem tud kibújni a bőréből: marad, aki volt.

Zsuzsa (ingerülten): Dezső, értesd meg Flórival végre – nekem nincs idegem hozzá –, hogy nem falun élek! Városon nem szokás másolni mások életét. Meglehet, hogy már holnap ráunok az élettársamra, vagy ő lép félre – és akkor mi van? Megszólnak a szomszédok?

Dezső: Győzködd, ha akarod, nekem semmi bajom az élettársi viszonyoddal. De elszomorít, hogy koloncot vettél a nyakadba...

Zsuzsa: Jól hallom: elszomorít? Eszednél vagy?

Dezső: Segít valamiben, vagy csak teng-leng körülöttem, játssza a bel amit, anyuka kedvencét...?

Zsuzsa (sértődötten feláll, az információs iroda üvegablakánál hosszasan igazgatja a haját): Jobb, ha tudjátok: az én Béluskám valójában művész.

Dezső: Igen? És miben művészkedik: az ingyenélésben?

Zsuzsa: Látod, ezúttal rád ismerek, a régi jó irigység beszél belőled. Igenis, festőművész. A szintetista irányzat híve.

Flóri (a hirtelen beállt hosszú csöndet megtörve): Izé... A művészet kétségtelenül komoly dolog. Ahogy mondják: kiszabadítja az embert a körülmények szorításából.

Dezső: Engem ugyan nem. Megrekedtem az impresszionistáknál. A fene se érti, mit akarnak a mostani festők rózsaszín pacnikkal, lila krikszkrakszokkal kifejezni!

Zsuzsa (naiv lelkesedéssel): Az egyszerűség, a tisztaság utáni vágyat. A bonyolultság, sötétség elkendőzi a lényegét. Ami szép és igaz, az egyszerű és könnyed, nem határolja el éles vonalakkal egymástól a tárgyakat. Eggyé akar olvadni a mindenséggel. Hát nem gyönyörű?!

Dezső (gyanakvóan): Bélusod ötölte ki a mondókádat, vagy kiolvastad valahonnan? Ha emlékezetem nem csal, soha nem jeleskedtél a rajzórákon.

Zsuzsa: Unalmas vagy! Tudd meg, az elmúlt négy-öt évben rengeteg könyvet elolvastam. Hála a vámhivatalok előtti félnapos várakozásoknak, szert tettem némi emberismeretre. Dezsőkém, neked anyakomplexusod van. Dédelgetsz magadban egy ideát, ahhoz próbálsz hozzászabni az

utadba kerülő nőismerőseid jellemét... (*Némi töprengés után*) Annát például sikeresen tönkretetted, és most azon mesterkedsz, hogy másokat is vakvágányra állíts. Mi a bajod velem?! Nem tudsz rávetíteni, nem passzolok a benned élő anyaképhez? A könyököm lóg ki, netán a sarkam?

Dezső: Ennek a tirádának se füle, se farka! Anyakomplexus, vetítés, idea... Maradjunk a tisztaság utáni vágynál, azt talán még értem.

Flóri: Szóval, festőművész a barátunk. Való igaz, a számunkra kedves tárgyak szinte beleolvadnak a környezetbe. Kiegészítenek bennünket, értitek, hogy gondolom: nélkülük nem léteznénk igazából. Pontosabban: nem lennének azok, akik vagyunk... A tangóharmonika nem eladó! Nem! Dezső, ígérd meg, hogy segítesz visszaszerezni, mert vissza akarom kapni a harmonikát! (*Előregörnyed, levegő után kapkod*) Nem kell az átkozott pénz, majd csak lesz valahogy! Ágnes okos asszony, meg kell hogy értsen! Ennyi maradt az ifjúságomból, belőlem. Értitek?! Nem adhatom el!

Zsuzsa (értetlenül): Miféle harmonikáról van szó? Honnan szerezzük vissza?

Dezső (Zsuzsához): Alighanem a piac melletti bizományi üzletből. Beadta a hangszert, hogy némi pénzhez jusson.

Flóri: Úgy valahogy.

Dezső: Adtam volna kölcsön.

Flóri (szemrehányóan): Utólag könnyű nagylelkűsködni. Mikor egyszer egyszer találkoztunk városban, hányszor kérdezted meg, hogy és mint vagyok? Jut-e kenyérre, van-e mit az asztalra tennem? Na ugye! És ezek után álljak eléd pénzért kuncsorogni?! Hogy ne lógjak ki a sorból, együtt rázhassam a rongyot a díszes kompániával? Még hogy elit osztály, sose halunk meg... Egyszer mindannyian meghalunk, elfáradunk, és kész. Nem lesz több nagyképűsködés, semmi, de semmi nem marad utánunk... Hogy nézek így az unokáim szemébe, hogy?! (*Körbejár a teremben*) Istenem, elkótyavetyéltem apai örökségemet, a drága hangszert – én hülye!

Dezső: Fejezd be a ripacskodást! Ígérem, holnap reggel első utam a bizományiba fog vezetni.

Flóri: Holnap! (*Megnézi az óráját*) A holnap ma van: fél egy!

Dezső: Kijevi idő szerint?

Flóri (felháborodva): Te... te... Azt hiszed, neked mindent szabad, játszadozhatsz az ember idegein?!

Dezső (értetlenül): Na hallod, nem értem, miért vagy úgy oda!? Sok lenne, ha azt kérdeztem volna, mikor vesztetted el a szüzességedet!

Flóri (Zsuzsához): Szélkakas. Egy pojáca! Nincs barátja, senkije sincs a világon, de a pofáján bezzeg vastag a bőr! Alig nyolc éve csak oroszul volt

hajlandó megszólalni a becses hivatalában, még a villanyórája is moszkvai idő szerint járt!

Dezső: Juszt se hagyom magam provokálni!

Flóri: Mostanság persze nagy magyar, akkora kokárdákat tűz ki március 15-én, mint egy levesestál!

Dezső: Mikor tettél szert humorérzékre?

Flóri: Nem hozzád beszélek!

Dezső: A falnak? Mit gondolsz, Zsuzsa: hol élt ez idáig – a Holdon? Rólad nem is szólva! Cirka húsz éven keresztül butítottad tanítványaidat a kommunizmus üdvtanával. Míg másnak akasztófa, neked ezért kitüntetés jár – gondolod te.

Flóri: Mindig azon voltam, hogy mondjam... hogy becsempésszem a tananyagba...

Dezső (flegmán): Mi a fityfenét?

Flóri: Az igazságot.

Dezső: Melyiket? Gondolkodj! Aki egy kicsit ismeri az akkori viszonyokat, pontosan tudja: egy tanárnak elég volt hajszálnyira eltérni a tantervtől, hogy másnap már az államvédelmiek enyelegjenek vele! Kendeddel pedig – tudtommal – semmi ilyen nem történt.

Zsuzsa: Nem értem, hová akartok kilyukadni, mi az értelme a civakodásoknak? Van egyáltalán értelme?

Flóri: Persze... Ideje tiszta vizet önteni... Önvizsgálatra kényszeríteni egyeseket!

Dezső: Ne ijedj meg, nem fogok meakulpázni! (*Gúnyosan*) Az én vétkem, uram, az én vétkem!... (*Zsuzsához*) Szórakozunk egy kicsit, agyonütjük egymással az időt.

Flóri (kimérten): Szóval, önnek mindez csak szórakozás?

Dezső: Ostoba hólyag! Jobban teszed, ha kiköpöd a karót, és leülsz a fenekedre! Ha így folytatod, még megüt a guta.

Zsuzsa: Fiúk, ebből elég!

Dezső: Hölgyem, az óhaja parancs. (*Hosszú csend*) Most akkor mit csináljunk?

Zsuzsa: Hogyhogy mit? Várunk!

Flóri (a kezét tördelve fel-alá jár): Mindig csak várn! Újabb hazugságra, világvégére... Egyeseknek könnyű, telik eszem-izomra, patikára – egy nap az élet. Ráérnek, persze... Ha várnak, magukért várnak, mert rájuk amúgy senki sem kíváncsi. Engem várnak odahaza, értitek: a feleségem, a lányom, az unokám...

Dezső: Nyitva az ajtó, nyugodtan elmehetsz. Amint a festő úr magához tér,

vallomást tesz és aláírja a papírokat, mi is megyünk. Adjak pénzt taxira?

Flóri (körbe fordulva): Ide csak bejönni lehet, érted, csak bejönni! Nem kell a pénzed!

Dezső (előveszi a tárcáját): Komolyan gondoltam. Két saroknyira van egy taxiállomás. Sok volt neked a tegnapi nap, kissé kimerültél, ágyban a helyed.

Flóri (az üveglablakig bátrál): Nem, nem kell... Nagylelkű vagy, hogy mondjam, de nem akarok álmatlankodni, rettegni... Mégis csak Kelemenről van szó, meg rólunk, úgy összességében.

Dezső: Azóta az igazak álmát alussza.

Zsuzsa: Mentő vitte el!

Dezső: Kelemen mindig szeretett rájátszani a dolgokra. Kutya baja! Gurult pár lépcsőfokot, összeszedett néhány horzsolást – holnap jól röhög a markába.

Flóri (tétován): Volt ott jó pár lépcsőfok. Akkorát huppant a lépcső alján, mint egy tele zsák.

Zsuzsa (szemrehányóan): A többiek javában mulatnak, ropják a kacsatáncot...

Flóri: Pillanatok alatt szétszéledtek, senki nem maradt az étteremben.

Dezső: Flóri, egyvalamit nagyon nem értek: miért jöttél utánunk, miért tettél vallomást, miért folytál bele az ügybe? Nem emlékszem, hogy ott lettél volna a teraszon...

Bélus oldalára fordul a lócán, félig-meddig feltápáskodik, de aztán kócbábukét visszabanyatlik. Cselekménysorának komikumát csak fokozza a jobb szeme alatt éktelenkedő, kékesfekete véraláfutás. Végül mégis csak sikerül felülnie. Körülnéz, kezébe temeti az arcát, aztán megint körülnéz.

Bélus (büntudatosan): Zsuzsa, nagyon hülye voltam az este? Biz' isten, nem akartam! Tudom, nem lett volna szabad annyit innom...

Zsuzsa: Gyorsan tisztázzuk: nincs pia, cigaretta – rajtam tehát ne követelőzz!

Bélus: Félreértesz...

Zsuzsa: Tudod egyáltalán, hol vagyunk? Rendesen összehoztad, gratulálhatsz magadnak! Se szó, se beszéd: nekimenni ökölrel egy Kelemennek... Annyi a pénze, mint a pelyva; mellényzsebből lefizeti az egész hóbelevancot, és akkor nézhetsz magadon körül!

Bélus: Nézhetünk, drágám! Csak ne fájna annyira a gyomrom, a fejem!... Te, de most őszintén: egy szál cigarettád se maradt? Kell hogy legyen a retikülődben! Emlékszem...

Zsuzsa: Kár erőlködnöd! A milicista mindent kipakoltatott.

Bélus (ráförmed Flórirra): Faszikám, te meg mit bámulsz? Nem láttál még másnapos embert? Ismerlek? (*Zsuzsához*) Mintha már láttam volna, de hol és mikor?

Zsuzsa: Alighanem az étteremben, tegnap este.

Bélus: Az meglehet. (*A véraláfutást tapogatja*) A szuvenyirt Kelemtől kaptam, vagy valamelyik útonállójától?

Zsuzsa: Kelemtől.

Bélus: Hál' istennek! Büszkén fogom hordani. Vagy mégse? Tudod, rég megcímézték nekem ezt a jobbegyenest, háládatlanság lenne részemről, ha nagydobra verném; legyen elég dicsőségnek az, hogy végre postázták.

Dezső (Zsuzsához): A teremburáját, de tudja cifrázni!

Zsuzsa: Másnaposan nincs benne szemernyi önérzet, szereti magát mind mélyebbre vájni. A végén még megőrjíti a hülye bementéseivel...

Dezső (nevetve): Úgy kell neked! Miért álltál össze vele? A fiad lehetne!

Bélus (bólogat): Generációs ellentétek, azok vannak. Úgy kell nekünk, engedjük magunkat kikergetni a paradicsomból! Évák, le az almafáról!

Zsuzsa: Most meg mi a bajod velem?

Bélus: Ami tegnap este. Bújnál vissza az akolba, keresed ennek az ízének a szája ízét, vizét, pedig a kölnisüveget nem cserélik vissza! Láthatad, megtapasztalhattad: jól elvannak nélküled. Bukott angyal vagy, drágám, a szemükben: szárnyaszegett valami... Igen, ha szültél volna egy kaszar gyereket, lenne egy kötelességtudó, pedáns férjed, na látod, akkor talán – hangol a hangsúly! – kedvükre való lennél.

Dezső: Ez igen! Zsuzsa, Zsuzsa... Nem tudom, hogy élsz, minek élsz vele, de a helyedben lehajítanám a vállamról ezt a macerás hapsit, le én, csak úgy nyekkenne!

Zsuzsa (tüntetően Bélus mellé ül): Ne figyeljünk rá! Ha mondja a magát, hadd mondja, nem kell felülni a szavának.

Dezső: Felőlem napkelteig elbeszélhetünk egymás mellett. Tovább nem, mert jön a váltás, kezdődik előlről a hajcihő: kihallgatás, jegyzőkönyv, hosszas várakozás a már forgalmas folyosón... Zsuzsa, nem rosszindulattal, barátilag ajánlom: ideje „felvilágosítani a gyermeked”!

Zsuzsa (Bélushoz): Vallomást kell tenned. Amikor behoztak ide, nem voltál kihallgatható állapotban.

Bélus: Nana! Annyira azért nem voltam részeg!...

Dezső (epésen): Annyira nem. Ha az ügyeletes milicista nem ismerősöm, most a fogdában ébredneznél, hétpróbás csirkefogók között. Őszintén csodáltam a türelmét, amikor sűrű anyázás közben parolis bohócnak, korrupt zsarunak nevezted...

Zsuzsa: Csúnyán kivetkőztél magadból.

Bélus: A milicisták a hibásak! Lökdösik, rángatják az embert ok nélkül. Kultúrállamban élünk...

Dezső: Örömmel hallom! A tegnap esti viselkedésedből ítélve, nem mindig tartod mérvadónak ezt az elvi szempontot.

Zsuzsa: Fejezd be, jó!

Bélus: Büntudatot akar kelteni. Szakállas trükk.

Dezső: Flóri, nagyon elbújtál!

Flóri (kilép a terem egyik sarkának félbomályából): Hirtelen nem is tudom... Persze, a fiatalembernek bocsánatot kell kérnie a kihallgatást vezető milicistától. Mi is a rangja? Nem vagyok tisztában a rendfokozatokkal...

Bélus: Ki ez a fordított hapsi? Egy volt osztálytárs? Hányan voltatok abban a fenemód elit, öntelt osztályban?

Zsuzsa: Harmincnégyen.

Flóri: Harmincnégyen végeztünk, de a nyolcadik osztályig negyvenketten voltunk. Ja, kérem, a hatvanas években még ismeretlen fogalom volt a létszámlhiány!

Dezső (váratlanul feláll): Ebből elég! *(Bélushoz)* Emlékszel a verekedésre az étterem teraszán? Hogy kivel és miért mentél öltre?

Bélus (gúnyosan): Mit akarsz tőlem? Cimbalmozzam el a szánom-bánomat? Vagy nyekeregjek, nyivákoljak a másodhegedűn? Nem, barátocskám: vagy prímás leszek, vagy semmi.

Dezső: Egyáltalán nincs okod gúnyolódni. Tetszik, nem tetszik, a vallomáson hozzá kell igazítanunk az általunk mondottakhoz. Nem baj, ha semmire sem emlékszel: leszek olyan jó, kisegítelek.

Bélus (gyanakodva): Kisegítesz? Vagyis azt kell mondanom, amit a számba adsz?

Flóri: Olyasformán.

Dezső: Flórikám, te most hallgass! El találod túlozni a formaságokat.

Bélus: Nocsak! Szerinted az egész pusztá formaság? Mi van, ha mégis emlékszem bizonyos dolgokra, netán mindenre?

Flóri (elnézve a többiek feje fölött): Lehetetlen. Az eszméletlenségig leitta magát...

Bélus (bedagadt szemét tapogatva): Locus sigelli. *(Feláll, az üvegablakhoz sántikál)* A pecsét helye. Jól elbánt velem a szemét alak! Egy ideig kénytelen leszek szemüveget hordani... Lila színű világ, pfuj, de förtelmes!

(Folytatjuk)

LENGYEL JÁNOS

Történelmi pikantéria 2.

Egy újabb túlvilági konferencia jegyzőkönyve

A nemzetközi helyzet tovább fokozódik. Odaát, az öröklét birodalmában leledző bölcs államférfiak kötelességüknek érzik, hogy tanácsokkal lássák el kései utódaikat, bár az utóbbiak ezt enyhén szöly nem erőltetik. Csakhogy az evilágban mindig akad valami elintéznivaló, amelynek megoldási módozatait az így-amúgy megdicsőült egykori hírességek túlvilági konferenciája igyekszik kimunkálni. Újabb példál az a hír járja, hogy valami büzlik Hungáriában, és a probléma megoldása nem tűr halasztást.

Színhely a már ismert tanácsterem. Középen hatalmas, ovális alakú tárgyalóasztal. A falon világtérkép, rajta piros lámpák jelzik a válsággócokat. Hungária fölött vészjóslóan villog a lámpa. A terem üres, a főszereplők még nem léptek színe. Boleyn Anna, XVI. Lajos és Kádár János fejvesztés terhe miatt ezúttal távol marad, pedig utóbbi a téma egyik legavatottabb szakértője. De mit lehet tenni, a korral együtt járnak bizonyos nyavalyák: orvosai szerint Kádár vérnyomása eléri az 1956-ot.

Most nyílik a kétszárnyas ajtó. Elsőként egy manó lép be: Rákosi Mátyás. Kimért léptekkel közeleg az asztal felé, többször beletúr dús hajába; túrna, ha volna neki olyan. Így csak húsos ujjai csúszkálnak fénylő koponyáján.

A kopasz kujont követve a többiek is elfoglalják helyüket. Vannak, akik késnek. A díszes társaság éppúgy zsong, mint lyukasórán egy osztálynyi diák. Ennek ellenére a rangidős *Ferenc József* szólásra emelkedik, hogy kijelentse:

– Minden nagyon szép, minden nagyon jó, mindennel meg vagyok elégedve!

Sissi, a felesége (körmeit ráspolyozva):

– Hallgass, Franci! Ha így lenne, most nem lennénk itt. Hungáriában nagy bajok vannak. A druszád nem áll épp a helyzet magaslatán!

Szent István (jobb kézzel áldást osztva a négy égtáj felé, baljával a programfüzetet felnégyelve):

– Szent a lelke mindennek!

Lenin (nem bírván a vérével – ami tudnivalón vörös –, szokásához híven magához ragadja a szót):

– Javaslom, hogy a témában állítsunk fel tényfeltáró bizottságot,

továbbá egy másikat, a feltáró bizottságot felügyelő bizottságot. Mindkettő vezetésére természetesen önmagamat javaslom!

Szavaira senki sem figyel, így a hallgatást – pontosabban: a javaslatát nem érintő párbeszédet – beleegyezésnek veszi, és nekilát kidolgozni az alappontokat. Ez a többiek szerencséje.

Batu kán:

– Majd én rendet teremtek Hungáriában. Egyszer már megtettem, és a problémának írma se maradt!

II. Szulejmán:

– Én is kezemben tartottam a dolgokat!

Hunyadi János (a többiekhez):

– Hadd ütém le amaz kontyos fejét. Nyelvét kitepném, hogy azzal uté az nagyharang a delet!

Újra nyílik az ajtó, a terembe *Tito* lép be láncait csörgetve. Szabadkozva foglal helyet, körbehordozza tekintetét. Szemmel láthatóan keres valakit.

– Gondoltam! Mussolini már megint ellógja az ülést.

Marcus Aurelius (hirtelen talpra szökkenve):

– Jöttem, láttam, győztem!

IV. Béla király:

– Ez nem a te szöveged, Marco.

Marcus Aurelius:

– Ja... Bocsika, akkor országomat egy lóért!

III. Richárd (indulatosan felpattanva a székről):

– Ez plágium. Hallatlan! Beperelem a tunikás főszert. Olyan pert akasztok a nyakába, hogy még Petrocelli sem tudja felmentetni!

Marcus Aurelius (bosszúsan):

– Fenébe ezekkel a mondásokkal, mindig összekeverem őket, aztán fizethetem a jogdíjakat!

Szent Johanna (fejét enyhén félrebillentve, szemüvegén át az előtte szelőra meredve):

– Hát ezt alaposan elkúrtad, Marco.

– Nem kicsit – nagyon! – kontráznak kórusban a többiek.

III. Richárd:

– Nem igaz, nincs rajta póló.

IV. Béla (lelkesen):

– Legalább abban merünk nagyok lenni!

Gömbös Gyula (legyintve):

– Na hiszen! Ezzel az ország még nem lesz kint a vízből.

Lenin:

– De elvtársak... – tévedését felismerve, zavartan folytatja: – ... és elvtelenek! Egészen eltértünk a tárgytól. Azért gyűltünk össze, hogy megvitassuk a Hungáriában kialakult helyzetet. Eredményeket kell produkálnunk!

Újfent nyílik az ajtó. *Kun Béla* érkezik, elegáns öltönyben.

– Elnézést! Nagy Feró – na, nem a kiszagda! – nem keresett véletlenül? Állítólag fenemód szeretne beszélni velem.

Szálasi:

–Kitartás! Éljek én!

Rákosi:

– Kenyéren és vízen.

Szálasi:

– Nana, Manókám, csak ne olyan hevesen! Azt már elfelejtetted, mennyi kitűnő szakembert hagytam rád az Andrássy út 60-ban? És a berendezés? Az sem két forint volt!

Rákosi:

– Pojáca!

Megragadja és cibálja Szálasi haját – ez tényleg fobia nála. Csak az ő részéről beszélhetünk hajbakapásról, Szálasinak be kell érnie Rákosi inggallérjával. A kínos huzavona mintegy öt értékes percet vesz el a konferencia időtartamából. *Mátyás király* nem hagyja szó nélkül:

– Ez meg mi? Manók tánca?!

Az ülés méltóságát *Horthy Miklós* menti meg. Kardjával békítőleg az asztalra csap, aztán a teremőrökkel kivezeteti a két szálláscsinálót. Rákosin cafatokban lóg a ruha, Szálasi haja csomókban hever a földön. Horthy makulátlan egyenruhában pózolván – gombjain fehér tengericsikók – a jelenlévőkhöz fordul:

– Hölgyeim és uraim, elnézést kérek a váratlan közjátékért. Mélységesen sajnálom ezt a kellemetlen esetet, de a két fickót már életükben is külön cellába kellett záratnom!

Lenin:

– Mellesleg: Matyinak volt igaza. Ez tény!

Marcus Aurelius:

– Mi ez: bőrfejűek bajtársi szövetsége?

Hruscsov és *Gandhi* egy emberként pattan fel a helyéről. Hruscsov ügyesen levetett cipőjével ütemesen verni kezdi az asztalt, Gandhi viszont azonnal megbocsát. Közben a többiek megállapítják: valami tényleg bűzlik Hungáriában, és nem feltétlenül Hruscsov zoknijai.

Szent Jobanna (dorgáló hangnemben):

– Ejnye, srácok! Mire ez az ideges hangulat? Azok ketten összekapnak, ti ordibáltok, Nyikita meg punk-dobosnak képzei magát. Milyen viselkedés ez? Nem a parlamentben vagytok!

Sissi:

– Úgy van! Jól beszél a francia. Uraim, viselkedjenek!

Hruscsov és Gandhi tündetőleg távozik a teremből. Az ajtónál magukkal sodorják az éppen belépni készülő Mussolinit.

Tito (felháborodottan):

– Na tessék! Megint csak ellógja az ülést. Münchenbe se ment el, inkább a vejét küldte!

II. Rákóczi Ferenc:

– Pedig a kopaszság tiszta haszon. Nem kell sampon, meg hajszárítás. Egy csomó időt megspórolhat az ember.

Sissi:

– Te már csak tudod.

Gömbös Gyula (bosszankodva):

– Mindig eltérünk a lényegtől. Ezek a kommunisták mindent bevetnek, hogy megzavarják a konferenciát. Lenin miért nem ment ki tar fejű kollégájával együtt? Biztosan ez is valami trükk!

Lenin parókát vesz elő a zsebéből és tündetőleg a fejére helyezi.

Kun Béla (szitkozódva):

– Opportunista!

Lenin:

– Jut eszembe, Antall József telefonált és kimentette magát. Hagyott valami üzenetet, de magyarul van, nem tudom elolvasni.

II. Rákóczi (rezignáltan):

– Jellemző. Mindig kihúzza magát a felelősség alól!

Gömbös felhúzza fehér kesztyűjét és átveszi Lenintől a cédulát, felolvassa az üzenetet: *Tetszetek volna forradalmat csinálni. Stop. A. J., Rózsadomb.*

Gömbös (Rákóczinak):

– Ahogy monddod, Ferenc, ahogy monddod!

Sissi:

– Nem sokra jutottunk. Amit mi csinálunk, az sem kisebb böszmeség, mint amit a magyar politikusok művelnek mostanság.

Mátyás király (miután szintén elolvassa az üzenetet):

– Valószínűleg ezt is Boros hangulatban gondolhatta. Hiába, nem lehet mindenki Dávid a Góliátok között.

IV. Béla:

– Kedves kolléga, bátor cselekedet volt pusztá kézzel megérinteni a papirost. Nem félsz az *Orbán(c)tól!*

II. Rákóczi:

– A jó magyar hazafi *Bokros* teendői mellett is szakít időt a haza sorsának jobbra, ismétlem, jobbra fordítására!

Gömbös:

– Ez jó szöveg ebben a társaságban. Ha jobban körülnézek, legalább négy kétbalkezes alakot látok.

Kun Béla (felfortyanva):

– Tartózkodjunk a személyeskedéstől!

Gömbös (gúnyosan):

– A te esetben szívesen tartózkodnék, mármint le...

Sztálin:

– Elkéstem, én már letartóztattam. Sose bíztam meg a nyugatiakban, még ha keleti eszméket szajkóztak is!

Hitler:

– Zsugás Vilinek soha nem voltak barátai!

Sztálin (ingerülten, emelt hangon):

– Neked talán igen, féltőkű szobafestő?!

Marcus Aurelius:

– Hogy is írta a koszorús költő: *Talán dűnnyögj egy új mesét, fasiszta kommunizmusét...*

Sztálin:

– Mit böszmélkedtek ezzel a Hungáriával? A magyar kérdés vagonkérdés! Fel kell használni a MÁV járműparkját, és a probléma meg van oldva.

Mátyás király:

– Ez lehetetlen, mert a vasutasok szinte hetente sztrájkolnak. Arról nem beszélve, hogy az összes vasúti kocsi hamarosan valamelyik kohóban végzi.

II. Szulejmán:

– És a kombinók, vagy a HÉV?

Ceausescu:

– Ebben a kérdésben a Román Államvasutak készségesen együttműködik. Valószínűleg Tito elvtárs is hasonlóan vélekedik a jugoszláv, vagyis a montenegrói, akarom mondani: a szerb vasúti kocsikkal kapcsolatban. De azt hiszem, az épp távollévő Beneš elvtárs is szívesen csatlakozik.

Hunyadi János:

– Hej, beste oláh parasztja! Nincs elég lyuk a mellkasodon? Mindjárt az kardommal hasítom ki az kódarabot a szűved helyéről!

Szent Jobanna (szemrebányóan):

– Elég a marakodásból! Más vérét ontanátok, bezzeg a Vöröskereszt véradási felhívására egyikőtök sem jelentkezett!

Szent István:

– Én is ezt cselekedném. Mi, szentek, tartsunk össze. Az ellenség utolsó szívdobbanásáig!

Vágott szemű, keleties rubázatú férfi – aki eddig hallgatagon figyelte az eseményeket –, mennydörgő hangon:

– Te csak hallgass, pápa talpnyalója! Én, *Árpád vezér*, a szemedbe mondom: Kereszt Úr nevében te kezdéd rabigába hajtani a magyart. Te tagadád meg a Hadak Urát és az ősoket. Idegeneket hívtál az Uruszágba, hogy aztán kitűrjék az magyart honából. Utódaid híven bevégzik, amit te elkezdted. Ha jót akarsz, hát hallgass, és segíts levenni az magyarságról az nehéz keresztet, amit balsors képében a vállára raktál!

Rákóczi, Mátyás király, Gömbös, Horthy, Sissi és Hunyadi feláll, hogy eleget tegyen Árpád fejedelem felszólításának, aki közben kibontotta piros-üst sávos lobogóját.

Sztálin:

– Fasiszta!

Tito:

– Hungarista!

Kun Béla:

– Antiszemita!

Lenin:

– Rasszista!

Árpád:

– Nem értem azt, mit ocsmány ajkatok kiejt. Csak azt tudom, hogy népem, akit én vezettem e szomorú földre, segítségért kiált. Csabára hiába vár, Attilát nem érem el, Vajk már megtette, amit tőle elvártak...

Gömbös (eltűnődve):

– Talán mégse kellene rögtön a turáni átokról beszélni. Sztálin nem is mond hülyeséget. Ötlete kivitelezhető, csak változtatni kell rajta.

Horthy (döbbenet):

– Miről beszélsz? Kérlek, fejtsd ki világosan!

Mindenki Gömbösre figyel.

Gömbös:

– Ha egy csapatnak nem megy, akkor az edzőt menesztik, nem a játékosokat. Tehát...

Mátyás:

– Tehát? Beszélj már világosabban, Gyulám!

Gömbös:

– Nem a magyar nemzetet kell bevagyonírozni, hanem a (félre)vezetőit! Akik válságba sodorták az országot, ma is a nemzet sírját ássák!

Marcus Aurelius:

– Ebben az esetben a teremben lévők közül is jó néhányan csomagolhatnak!

IV. Béla király nagyot nyel, zavartan tekintget körül. Szent István némán és mereven bámulja az asztalt. Az öreg tengerész is mélyen elgondolkodik, mint a jelenlevők többsége. Ezért nem veszik észre, hogy néhányan sietve távoznak: Kun Béla verejtékező homlokát vörös kendővel törölgetve nyomul a kijáráthoz, Ceausescu Titót félrelökve tör utat magának a menekülést jelentő ajtó felé, Sztálin csonka kezét a zubbonyába rejtve a hátsó kijáraton át távozik. Ferenc Józsefnek ez már a koránál fogva is lassabban megy. Végül a felesége megszanja, és egy jól irányzott rúgással kipenderíti a helyiségből.

Az elmélkedés csendjét végül Árpád mennydörgő hangja töri meg:

– Fel a fejjel! Még nem vezett el minden. Mutassuk meg, mi a magyar virtus! Ha már kései leszármazottaink képtelenek erre!...

A jelenlevők határozati javaslatnak minősítik Árpád szavait, de széttárt karral, csalódottan veszik tudomásul: megsértődött potentát-cimboráik csoportos távozása miatt a konferencia határozatképtelen.

GERZSENYI ANDRÁS

Ami van

„Egy decit” – bökte oda Évának.

A pultos asszony nem kérdezett semmit, meglepődést sem mutatott, magában azért eltöprengett, mi történt ezzel a mindig zakós-nyakkendő-s úriemberrel, hogy a szokásos vasárnapi sörözés helyett most már csütörtökön bukkan fel, és árpalé helyett töményt rendel.

Feri úgy érezte, a több éves, pulton átnyúló kapcsolat miatt tartozik némi magyarázattal: „Meghalt a kutyám”.

Skót juhásza valóban végleg elszenderült néhány napja. Békésen. Öreg, sőt agg volt már, emberi életévekkel mérve a százhoz közeledett. Kedvenc pokrócába tekerte és hajnalban elhantolta a közeli parkban. „Egy-két évig még nyugodtan pihenhetsz. Talán. Hacsak hamarabb ide nem rittyentenek egy újabb szupermarketet.”

„Még egyet!” A pohárral letelepedett a sátortető alá. „Meghalt... Meghalt az egész...”

Főnöke nyájasan vakarózott. „Ne haragudj, Feri. Te is tudod, hogy itt most szorít minden. Egyre szarabb a helyzet. Ezért... ezért a létszámcsökkentés. Te már... szóval...” Három nap múlva, mikor bement az elszámolásért és a munkakönyvért, az asztalánál egy ismeretlen fiatalember buzgólkodott. Amikor benyúlt a fiókba néhány apró holmiért, az utód rá se nézett. Csak nyüstölte tovább a számítógépet. Létszámcsökkentés...

Tarka Mari dülöngélt az asztalához. „Ferkém, fizess egy felest... Legalább egy kortyot...” Mari nyaka és fél bal arca valamilyen régi betegség után barnán-rózsaszínűen foltos maradt. Ezért lett Tarka Mari. A környék macája. Kis büfelejtőért, csekély pénzmagért bárkivel és bárhol. És mindig akadtak bátor legények vagy éltesebb férfiak, akiket nem tántorított el a közszájon forgó tapasztalat: Mari a nemi bajok és más csúnya betegségek teljes palettájával büszkélkedik. Ferinek még nem volt ilyen természetű dolga a nagymellű, ám kórólábú asszonnyal, de vasárnaponként néha megvendégelte, és szót is váltott vele. „Menj, mondd meg Évának, hogy töltsön neked valamit. Az én kontómra.” Mari boldog vigyorral indult el, s még odadadogta: „Aranyos vagy... és ha mégis... neked... amikor csak akarod...”

Lakbér. Egyéb rezszi. Spórolt pénz semmi. Sem a bankban, sem az asztalfiában. Mi lesz? Mi lehet... Csakis rosszabb, mint ami van. Ötvenhat évét temetheti kutyája mellé. Neki is kilóg majd a feje a szakadó pléd alól?

„Éva, ismétélünk!”

Hazafelé menet ráköszönt a szomszéd. Az utcabeli villatulajdonos. Mi a

fene, eddig még csak feléje sem biccentett. „Láttam magát... sokszor... hogy milyen szeretettel... a kutyájával. Nekem is van. Nem vállalná el? A sétáltatását. Én nem érek rá. Gyakran vagyok távol. Persze, nem ingyen. Reggel és este. Heti száz dollárt fizetek...!”

„Istenem! Honnan tudja, tudhatja? Hogy ki... hogy kegyvesztett lettem...”

A rotweiler hatalmas volt. Alattomos, erőszakos. Alamuszi. „Szóval, akkor megbeszéltük. Naponta kétszer. Itt a pénz. Egy hétre előre.” Póráz, szájkosár. Nyakörv... Szájkosár... „A folyóhoz vigye. Szereti a vizet. Mielőtt beengedné, a szájkosarat vegye le róla.”

Az eb ravasz volt. Azt, hogy rátegye a pórázt meg a szájkosarat, engedelmesen tűrte. Mert tudta: a szűk börtönketrec megnyílik. És várja a világ. Kint azonban már nem lehetett kordában tartani. Kezelhetetlenül engedetlen volt. És vad. Feri a második napon már csak szájkosárral, a harmadikon pedig meghosszabbított pórázon engedte pancsikolni. Hiába édeskedett neki, hiába korholta. Hiába hordott a zsebében húsfalatkákat. Az öt éves kankutya maga volt az ördög.

Döntött: feladja. „De ezt a hetet még ki kell húzni... mert a százas erősen fogyatkozik...”

Szombat. Rex a folyóban pancsol. Hirtelen beleszagol a levegőbe. És neki-irramodik. Eltépi a pórázt, rohanás közben valahogy megszabadul a szájjártól is. Bőszülten ront a parti sétányon sütkérező öklömnyi kutyára és a mellette topogó anyókára. Mire Feri lihegve felkapaszkodik a töltésen, az öleb már csak élettelen, felismerhetetlen szőröcsomó, a néni visongva vérző karját nézi.

Maga sem tudja, hogyan és mikor fonódtak ujjai a kődarabra. Talán még a vízparton ragadta meg. Rexre próbál sújtani. A kutya körbe-körbe lohol. És morog. Hiába csapkod a kővel. Sokadjára reccsen az ebkoponya.

...Létszámcsökkentés... Szakadt pokrócból szemfedő... Póráz, szájkosár...

Otthagya a síró öregasszonyt, ott a lábainál utolsókat hörgő lényeket. Rohan. Már itt a park, itt a sátoztető.

„Két decit! Egybe!” – hörgi a riadt Évának.

Egy hajtásra!

Éva megnyugszik. És a harmadik tele nagypoharat már kérés nélkül viszi ki, rakja Feri elé.

„Meghalt...Meghalt a kutyám...”

Éva megértően bólogat, majd eszébe jut:

„Egyébként Tarka Mari is meghalt. Egyszer csak hirtelen lebukott a székről. Pont ennél az asztalnál ült... Itt... Ahol most maga...”

LÓRINCZ P. GABRIELLA

Zászló

Pirosra

Fehérre

Zöldre festem

Éjjelente a ház falát.

Idegen zászlókat tép felettem

Évek óta már az ég.

Húzott határkötél fojtogat,

Minden más szín

Másé marad.

Marad.

Marad!

Piros

Fehér

Zöld

Marad

Ez alatt az ég alatt!

Egy nap veled

Mint első cigaretta füstjét

Magamba szívnálak reggelente,

Bódítanám veled egész lényemet,

Mint kávét, szürcsölném lelked legjavát,

S mint zaccot, kiköpném fájdalmaidat.

Úgy délután körül belédbarapnék,

Mint falat kenyérbe,

Mit csempespór pirít,

Este magamba öntenélek

Korsószámra, mint a sört.

Aztán ölelnélek egész éjjel

– csak lennél itt, csak jönnél el.

Ha lesz

*Ha lesz majd vágyad
Vállambhoz érni,
Lesz majd vállam,
Hogy hozzám érj.
Ha lesz majd csókod,
Mi enyém lebetne,
Lesz majd ajkam,
És visszacsókolok.
Ha lesz majd éjjel,
Mit tőlem kérsz,
A delet is feketévé teszem.
De, míg nincs szükséged rám,
Addig nem létezem.*

Búcsú

*Egyszer mindened voltam.
A hajnal vizében fürödtél velem.*

*Most halálos ágyam szélén ülve
Szótlánul simogatsz.
Látom, emlékezni szeretnél,
De éjszakáink mámorát
Az idő magába rágta.*

*Egyszer újra mindened leszek,
De a hajnalok kékje végleg megfakult.*

KENYERES MÁRIA

Mindörökké

*Csipet só a föld,
Álmom a szeretet.
Génjeimbe temetett
Sorsom megvetem.
Holdárnyék lettem,
Szájra varrt igazság.
Megvetett pimaszság,
Ronggyá nyítt alázat.*

Ma és holnapután

*Mordul a magány.
Rám talált november.
Nyítt szükség,
szürke gond
fog velem kezét.
Erőtlen húrjaim
bambán nyöszörögnek.
Fáradt vagyok. Beteg.*

*Nem gyógyít meg
a nyárszagú bit sem.
Mordul a magány.
Megvirradt.
Itt van.
Menekülök innen.*

Vers leszel

*Vers leszel.
Én köddé
szürkült
lobogásom.
Vers leszel.
Szent a neved.
Vers.
Így kívánom.*

KENYERES MÁRIA

Az én öreg barátnőm

Útban hazafelé az iskolából már messziről észrevettem. A padon ült, fekete fejkendőben, fekete ruhában. Előtte sűrű kőtény, mellette kopott táskája.

– Jó napot kívánok!

– Jó napot – válaszolta.

Előkerestem táskámból a kulcsot, kinyitottam a kaput.

– Nem vesz tojást? – kérdezte.

Nem akartam tojást venni, de – mintha olvasott volna a gondolataimban – folytatta:

– Csak ez a négy van. Friss tojás. Ma reggel hoztam be az üléből.

– Jöjjön be – mondtam bizonytalanul, mert nem tudtam eldönteni, vegyek-e tojást.

A vékony, görnyedt hátú öregasszony nehézkesen felállt és elindult, de hirtelen megtorpant:

– Kutya van?

– Nincs – nyugtattam meg.

Hamarosan bent voltunk a nyári konyhában.

– Mennyi a tojás? – kérdeztem.

–Harminc kopek – motyogta, és az újságpapírba csomagolt tojásokat kirakta a konyhaasztalra. – Van még pár körtém, azokat is megveszi?

Ösztönösen megéreztem, hogy nagy szüksége van pénzre.

– Jó. Összesen mennyi lesz?

– Két rubel.

Alkudozás nélkül kifizettem neki a szerény összeget, aztán megkínáltam süteménnyel és kávéval.

– Milyen tisztaság van itt! – mondta felcsillanó szemekkel, amelyek úgy ragyogtak, mint egy-egy gyémánt. – Hát... köszönöm... Most már megyek a boltba, kenyeret venni.

– Tessék várni! – becsomagoltam pár szelet süteményt és a fekete asszony fekete táskájába tettem. Szótlatlanul nézte.

– Minden jót! – mondta végül, és elment.

*

Pár nap múlva ismét találkoztunk az utcán. Előre köszönt.

– Elvetette már a kertet? – kérdezte váratlanul.

– Még nem. Tudja, nincs vetőkrumplim...

– Hozok én magának! Jó piros krumpli. A dobronyiaktól kaptam rá – lelkenedett a néni, akinek még a nevét sem tudtam, s aki majdnem háromszor annyi idős volt, mint én, mégis magázott.

Valóban hozott egy félvékás kosárral. Amikor ládába raktam, megkérdezte:

– Most nem süttött semmit?

– Nem... – válaszoltam halkán, s abban a pillanatban megsejtettem, hogy előre eltervezett délutáni programomnak annyi.

Így is történt. Nem mentem le krumplit vetni, hozzákezdttem meggyes lepényt sütni. Az első négy darabot azon melegen átvittem neki – Eszti néninek.

Sokáig kiabáltam a kapuban, míg végre kijött a házból.

– Jaj, hát maga az? Jöjjön be!

Kicsiny, szegényesen berendezett szobába vezetett, ahol egy kredencen, széken és ágyon kívül nem volt semmi. Azazhogy a falon néhány régi fénykép. Az egyikén férfiarc, nyilván a férje, a többi talán a gyerekeikről készült valamikor.

– Üljön le. Hogy van a kislánya?

– Köszönöm, jól...

Beszélgetni kezdtünk. Közben megevett két darabka süteményt, a másik kettőt eltette vacsorára.

*

„Üzleti” vagy süteményügyben még találkoztunk néhányszor, aztán Eszti néni eltűnt. Gondoltam, biztosan jobb ügyfelet talált magának. Ám egy este Erzsi, öreg barátnőm unokája kiáltozására figyeltem fel. Nyugtalanul állt a kapu előtt. Kimentem hozzá.

– Jó estét! – hadarta.

– Jó estét – mondtam gyanútlanul.

– Ugye nem tudja, miért jöttem?

– Nem...

– Mama nagyon beteg. Mérgező bogár csípte meg a lábát a kertben. Nem ment orvoshoz, lapulevelet tett rá. A csípésből seb lett, elfertőződött... Mire orvost hívtunk, már késő volt, a végét járja... Állandóan magát emlegeti! Jöjjön át hozzá, nagyon szereti magát! – magyarázta az asszony, könnyeivel küszködve.

– Persze, megyek – mondtam zavartan, mert hirtelenjében azt sem tudtam, máris induljak-e, vagy orvosért szaladjak, aki megcáfolhatná az elmondottakat...

*

Öreg barátnóm a szegényes kis szoba ágyán feküdt. Aludt. Mellette, a kredencen gyümölcsök, gyógyszerek, rántott hús, töltött káposzta és egyéb finomságok.

Erzsi hellyel kínál.

– Felébredtem – mondta. – Annyira várta magát!

– Nem kell, hadd pihenjen! – tiltakoztam halkán, de mintha megérezte volna, hogy ott vagyok, vagy csak a hangomat ismerte fel – Eszti néni felébredt.

– Hát eljött? – kérdezte alig hallhatóan, de jól érzékelhető örömmel.

A betegség minden erejét felemésztette, csupán a szemei ragyogtak gyémántosan, mint amikor először láttam.

– Hogyne jöttem volna! Bár hamarabb jöttem volna!... – motyogtam, és alig bírtam visszatartani könnyeimet.

*

A temetésre kevesen jöttek el. A tornácra, Eszti néni megüresedett szobájának ajtaja előtt álltam végig a hagyományos szertartást. A búcsúztatóban elhangzott az én nevem is: *Búcsúzik barátnőjétől...*, aki *figyelmességével megkönnyítette az idős, beteg asszony utolsó napjait...*

Elszégyelltem magam.

SZ. MOLNÁR FERENC

Egy mérkőzés oldalvonalára

Rendszerváltás volt, van vagy lesz. Az FTC másodosztályban, Máltán hülyét csináltunk magunkból. A magyar futball mostanában igencsak ki-vívta Fortuna bosszúját. Egyebet sem hallunk, mint „újabb csúfos vereség XY-tól”. A sajtótól és kommentároktól vezéreltetve azt a hamis infúziót csöpögtetik vénáinkba, hogy nemzeti bajnokságunk és tizenegyünk teljesítménye miatt vessük meg labdarúgóinkat. Pedig a hozzáállásunkkal van a fő baj. Kritikus, pesszimista szemléletmódunkat ideje a kispadra küldeni, helyette biztos góllal kecsegtető alternatívákat keressünk. Nem baj, ha átadásaink olykor neccesek, csak vevők legyenek rá az emberek, mert „kis pénz – kis foci” stb. Piacgazdaság van, bírónk a steksz és a szex, bár az utóbbiról most nincs szó. Szóval: tegyük félre a (sport)-emberséget és számoljunk. Adva van egy futballbajnokság, amit a béka feneké alatt jegyeznek; benne focistáknak csak nagy jóakarattal nevezhető, bicebócán tébláboló fiatalemberekkel, akik inkább jól berúgnak, mint rúgnak. Hogy lesz ebből meccs? Figyeljünk a sportriporterre:

I. félidő. „Jó estét, jó sörfogyasztást a mai meccsre! Kedves nézőink, mai kínálatunk az Újpest–FC Fehérvár összecsapás, ahol eldől, ki lesz a harmatgyenge magyar bajnokság győztese. Köszönteném méltán neves szakkomentátorunkat is, de ő az utolsó percben elment valahová az előttünk ülő szőke hölgygel...”

Visszatérve a mérkőzésre, elmondhatjuk, hogy mindkét csapatnak nagy lehetőség ez a mai találkozó. Ha az Újpest nyer, akkor biztosan bajnok, ha viszont kikap, akkor második, de f...szt sem ér vele; a Fehérvár győzelem esetén marad a dobogón, ha veszít, akkor leesik onnan, és úgy összetöri magát, hogy a következő évben sem fog magához térni. A mérkőzés játékevezetője... inkább nem mondom, hiszen róla és édesanyjáról még fogunk hallani a meccs közben. Az a fő, hogy látok nála egy sípot. És igen, most jól megfújja azt, mint részeg ember az alkoholszondát – kezdődhet a dőgunalom.

A találkozót egyébként az Újpest csapata kezdhette, mivel csapatkapitányuk, Tóth megnyerte a meccs előtt tartott „ki köp messzebbre a pályán lévőek közül” című rangos megmérettetést. De alighogy ezt kimondom, jó szokásukhoz híven a lilák máris eladják a labdát, amit most az előrehúzódo köcsög Kúttor szerez meg, akit egyébként csak azért utálok, mert amikor Debrecenben játszott, az utolsó percben gólt fejtelt a Fradinak. De nem akarom a kedves nézőket ezzel zargatni, inkább mondom tovább. Szóval a laszti megint az Újpestenél, de nem, most a Székesfehérvárnál, most meg kipattan Sitkuról az oldalvonalon kívülre. Következhetnek hát a lila majmok, egész pontosan Vlaszák kapus kirúgása. Mondom én, de a játékevezető szögletet ítél a Vidi javára. Ennek ellenére azt mondom, ne panaszkodjunk rá, mert a szellemi fogyatékosokat mégsem illik kigúnyolni.

A szögletet a legnagyobb magyar, Alumóna próbálta elvégezni, de ahogyan a nyelv tanulása, hát az előbbi dolog sem jött neki össze. Most jöhet az imént megelőlegezett újpesti kirúgás. Szabadjon megjegyznem: a fehérvári klub helyében inkább Alumónát kéne kirúgni.

Mindegy, a mérkőzés csordogál, mint a trágyalé, én meg a második sörrel öblítgetem a torkomat, nehogy kiszáradjon. Már vagy harminc perce tart ez a katasztrófa, de úgy látszik, egyik csapatnak sem sietős.

De most Csizmadiától egy indítás Sitku felé, Sitku pedig kurva gyors, és – csodák csodája! – még le is tudja venni a labdát; most ütemet vált, egy csel, két csel a tizenhatoson belül, de ez mit sem ér, hiszen csúnyán fejen vágják őt az újpesti védők, nyilván csak azért, hogy meg ne sántuljon – hiszen ők csak a legjobbat akarják.

A bíró meg mutatja, hogy mehet tovább, mert nem történt semmi. Helyes észrevétel, már ha a csapatok eddigi teljesítményét akarjuk értékelni. A fehérvári szurkolók persze másképp gondolják a történeteket, ritmusosan zengik a *Kurva anyád!...* című tömör véleményezést. Szerencsére a játékvezető süket, hülye és vak, ezért nem veszi zokon. A három jelző megtévesztheti a kedves nézőket, de ne ijedjenek meg, mert csak a süketségre és a vakságra kell szert tenni, a hülyeség jön magától.

Most szólnak a kollégák, hogy két perce vége az első félidőnek. Hát, ha így van, akkor nem pófázok potyán és elmegyek, hogy kiderítsem: megérkezett-e már a szilvapálinka a büfébe...”

II. félidő. „Pálinkás jó estét kívánok ismét innen, a Megyeri úti stadionból. Akik csak most kapcsolódtak be az ivászatba, akarom mondani a meccsnézésbe, azok kedvéért elmondom, egy félidőnyi gólgazdag játék után a mérkőzés állása: 0–0.

Kezdődjék hát a mindent eldöntő második felvonás! A középkezdést Latteinstein végezhetette el, most tehát a Fehérváré a megtiszteltetés, hogy először adja el a labdát. De mivel helyzetet még lopva sem találni, nézzük az SMS-eket: „*Üdvözlök mindenkit! Én szeretem a magyar focit és Ady ostorozó bazafias költészetét. Csak azt szeretném megkérdezni, van-e a kettő között valami összefüggés. Előre is köszönöm!*” Hogyne volna! Talán emlékeznek, hogy Ady verseiben a magyarokkal kapcsolatban két olyan említést is tesz, ami a futballunkra is igaz. Az első: aki egyszer rúg a magyarba, szinte kedvet kap ahhoz, hogy megismételje azt. A második – és talán a legfontosabb – vertnek születünk, nem verőnek.

Most azonban térjünk vissza a pályára, azaz a meccsre. Rajczi felé száll a labda, ő pedig a védőt lekönnyökölve szert is tenne rá, ha a játékvezető sípja meg nem szólal. Vajon észrevette, hogy a védőnek vérzik a feje? Biztos nem.

Piros, igen, piros Rajczinak! De kérdem: hogy vette észre, ha vak?

Kollegáim most is kisegítenek, hiszen egy SMS-író megoldotta a talányt: „*Biztosan megérezte a vérszagot.*” Ez aztán a lángelme, erre inni kell!

Tíz emberrel tehát az Újpest, ennek ellenére úgy látszik, nem adják fel, most ők rohamoznak; egy lövés, Tisza, gól. Hölgyeim és uraim, vezetnek a lilák! De jön még kutyára kamion... Olvassunk további SMS-eket: „*En tudtam, hogy az MTK tíz emberrel is király, mert Illés Béla a legnagyobb király!*” Nó komment, nézzünk egy másikat: „*Jó a meccs. Kár, hogy Zidane-t kiállították, de sebjaj, vezet a Reál.*” Kedves nézők, az SMS-eket olvasva engedjenek meg egy megjegyzést: kés, villa, olló és mobiltelefon nem hülyegyerekek kezébe való. Tudom, hogy ez nem nagyon rímel, de a Múzsám ma este egy másik fűzfapoétát boldogít.

Negyedóra van hátra az élvezetes mérkőzésből, s most ismét a kollé-gák figyelmeztetnek, hogy ha nem is akarom végighallgatni, amit mon-danak, legalább nézzek fel az eredményjelzőre. Miért, mi van ott? – kérdem én. Csak egy egyes, mellette egy kettes, de ez nem érdekes, úgys kettőt látok. Józsi bácsi mellettem ivó vezérszurkoló azonban azt mond-ja, az tényleg kettes. Tényleg, kedves nézőink! Megkésve bár, de törve nem, jelentem: jelen állás szerint Újpest–FC Fehérvár 1–2, legalábbis ezt jelzi a kivetítő; és ha jelzi, akkor biztosan igaz, mert írva vagyon...

Közeledik a találkozó vége. Rohamoznak a fehérváriak, és magyar focis-táktól szokatlan módon pontos passzokkal jönnek egyre előrébb. Úgy látszik, a mérkőzés végéhez közeledve csak az nem megy át a lilák védelmén, aki nem akar. Egy átadás, Horváth Feri kapja, köszöni szépen, és, és, és – berúgja, ezzel 3–1, s minden eldőlt. Vagy mégse? Ugyanis: ha a kiesőjelölt Pápát hazai pályán fogadó Debrecen elbénázza a mai estét, akkor vereség ide vagy oda, az Újpest a bajnok.

Ebben a pillanatban a bekapott három gól tiszteletére Újpesten megszólal a hármas sípszó! Vége a küszködésnek. Vajon áll-e még a Debrecen? A hangosbemondó most értesíti a vérszomjas lila-fehér szurkolókat: Debrecen – Pápa 4–1. Az eredmény hadüzenet. Csatára fel!

Kedves nézőink, labdarúgó magyar bajnoki mérkőzést közvetítettünk a Megyeri útról, ahol az Újpest 3–1 arányú vereséget szenvedett el az FC Fehérvár együttesétől, s ezzel bajnok lett a Debrecen. Objektívan elemezve az utolsó fordulót, a Fehérvár annak köszönheti három gólját, hogy három a magyar igazság. Ha pedig arra keresünk választ, hogy miért kapott ki, illetve lett az Újpest második a bajnokságban, roppant egyszerű a válasz: azért, mert a Debrecen lett az első. Mielőtt végleg elköszönnék önöktől, gyors helyzet-jelentés az újpesti szurkolók kontra budapesti rendőrök összecsapásról: itt a jelen állás szerint két betört fejfel az újpestiek vezetnek.

A debrecenieknek jó ünneplést, a liláknak pedig sikeres kavics-hányást kívánok, a viszontivásra! Stúdió...”

RUSZIN NÉPBALLADA

Stefán vajda^{*}

– Duna, széles Duna,
mért háborogsz folyton?
– Hogyne háborognék,
hogyne zavarognék?
Medrembe jéghideg
források fakadnak,
Vízemnek legmélyén
fehér harcsa verdes,
partjaimnak mentén
hadak sorakoznak.

Egyik sereg török,
vad tatár a másik,
harmadik vlach horda.
A kontyos törökök
szablyákkal vagdosnak,
a tatár táborból
nyilak záporoznak,
átkozott vlachok közt
Stefán vajda dölyföl,
sátorában egy szép
hajadon kesereg.

És amint kesereg,
könnybullaiva mondja:
– Istefán, Istefán,

vlachok nagy vajdája,
vagy szoríts magadhoz,
vagy végképp eressz el!

Büszke Stefán vajda
erre csak azt mondja:
– Hozzámvaló lennél,
én megölelnélek,
megölelnélek, mert
kedvemre való vagy.

Az a bánatos szűz
azt feleli erre:
– Tudd meg, Stefán vajda,
hogyba így nem kellek,
a Dunába ugrom,
aki onnan kiment,
én bíz, azé leszek.

Stefán vajda volt az,
aki kimentette,
karjaiba fogta,
sátrába fektette:
– Szép húgom, lelkecském,
légy már a kedvesem!

FORDÍTOTTA: VÁRI FABIÁN LÁSZLÓ

^{*}O.I.Dej: *Báládi*. (Kohánnyá tá dosljubnyi vzájemini). Kijiv, 1987. 30. o.

A DEFICIT KULTÚRÁJA

– Magyarországi helyzetkép –

Társadalmunkat, közéletünket mindinkább a “deficitek”: a mulasztások, az el nem végzett feladatok, a végig nem gondolt elképzelések zavarják meg, akárhová nézünk, ilyen “deficitekkel” találkozunk. A magyar (magyarországi) politikai kultúra jóformán a “deficit kultúrája”, a közéletnek vagy a közéleti gondolkodásnak alig találjuk olyan területét, amelyen ne kellene megállapítanunk súlyos hiányosságokat, eszmei vagy morális tévedéseket, szándékos és önérdékű manipulációkat. Ebben a tekintetben, legalábbis az én tapasztalatom és véleményem szerint, jóval kedvezőtlenebb helyzetben vagyunk, mint a rendszerváltozás után (vagy éppen a történelmi változásokat megelőző néhány esztendőben). Ezeket a nemzeti, társadalmi, kulturális “deficiteket” próbálom áttekinteni és lajstromba szedni az alábbiakban.

1. El kell számolni a múlttal, valójában nem csak az 1948 (vagy 1945) utáni történelmi korszakkal, hanem jóformán mindazzal, ami a huszadik század zavaros és “deficites” történetében velünk megesett. Úgy gondolom, ez az elszámolás mindegyre késik, holott vannak korábbi példák arra, hogy az ilyen visszatekintések és számadások jótékonyan befolyásolták a nemzeti gondolkodást és történelmi stratégiát. Olyan történelmi számadásokra gondolok, mint amilyen Szekfű Gyula *Három nemzedék* című munkája volt az első világháború (és Trianon) után, vagy arra a nemzeti önvizsgálatra, amely Bibó István nagy tanulmányaiban jelent meg a második világháború után. A nemzeti önvizsgálat (legalábbis azzal a céltudatos radikalizmussal, amelyet a második világháború utáni német közéletben találhatunk) nálunk szinte ismeretlen volt, holott éppen legnagyobb politikai gondolkodóink, egy Széchenyi István, egy Deák Ferenc és természetesen Szekfű Gyula és Bibó István sürgették ezt a kritikus önvizsgálatot. A huszadik századi magyar történelemben egymást követik a tévesen vagy töredékesen interpretált történelmi események: a trianoni országcsonkításra, a harmincas évek végén bekövetkezett területi revíziókra, a második világháborús magyar szerepvállalásra, a Rákosi-korszakra, az 1956-os forradalomra, az 1989-es rendszerváltozásra gondolok. A történetírók részéről igen nagy eredményekkel, olykor megnyugtató megoldásokkal találkozunk, a magyar közvélemény nagy része azonban egyszerűen félreértések és félremagyarázások, mítoszok és közönséges hazugságok mentális áldozata.

2. Ugyancsak a hamis (és hamisított) tudat áldozata mindaz, amit “nemzeti kérdésnek” mondunk és gondolunk. A magyar köztudat nincs tisztában

azzal, legalábbis kellő mértékben, hogy a magyarság milyen helyet töltött be a Kárpát-medencében élő népek között, nem ismeri a magyar kisebbségi közösségek történetét, helyzetét és törekvéseit, nemigen tud arról, hogy a kelet-közép-európai régió (amelyhez mi, továbbá a lengyelek, a csehek, a szlovákok, a horvátok, a szerbek, a szlovének, a románok, a bolgárok tartozunk) milyen helyet foglal el az európai régiók között, és alig van fogalma arról, hogy ez a sajátos geopolitikai és kulturális helyzet milyen következményekkel jár az egyházak számára. Ebben a tekintetben a téves ismeretek végleteivel találkozhatunk: sokan azt hiszik, hogy a trianoni békével elveszített területen ma is magyar többség él, mások pedig abban a hiszemben élnek, hogy ott nincsenek is magyarok. A tudományos kiadványok vagy a komolyabb publicisztikai írások ebben a tekintetben "pusztába kiáltott szót" jelentenek.

3. Teljesen eltorzult a politika (és a politikai pártok) identitása, illetve szerepe és felelőssége a nemzeti életen és intézményrendszeren belül. A politika túlságosan nagy helyet foglal el magának az ország életében, a politikai pártok már két évtizede azon erőlködnek, hogy mindent (tehát a gazdaságot, a kultúrát, az egyházakat, a magánéletet) maguknak, a saját (morális tekintetben nem mindig kellően megalapozott) érdekeiknek rendeljék alá, és a civil társadalom mindezt jóformán bénultan tűri. Időnként úgy tetszik, hogy ilyen civil társadalom nem is létezik. Ezzel párhuzamosan igen veszedelmesen megerősödött a szélsőséges (szélsőjobboldali) ideológiák, mítoszok és mozgalmak szerepe, ez kifejezetten veszélyezteti a máskülönben is erőtlen, mert határozott hagyományok nélküli demokratikus politikai kultúrát. Veszélyezteti a keresztény humanizmus érvényesülését is, következésképp a keresztény egyházak vezetői nem hunyhatnak szemet az antihumánus ideológiák és a veszedelmes politikai jelenségek előtt. Különösen a mögöttünk álló hónapokban tapasztalhattuk mindezt, a dunaszerdahelyi, teljesen ostoba Trianon-ellenes demonstráció kegyetlen szlovák rendőrterrorrt eredményezett, és a két: a magyar és a szlovák politikai szélsőség elszabadulása mára egymást gerjesztő tényezővé vált, ami szlovák oldalon hatékony állami támogatásban részesül. Magyar oldalon ezt szerencsére nem lehet elmondani.

4. Az ország szociális helyzete mára katasztrófálisnak mondható: néhány tízezer rohamosan és rendkívüli mértékben (emellett erkölcsileg meglehetősen kérdéses módon) meggazdagodott ember áll szemben nagyjából két- két és fél (három?) millió teljesen elszegényedettel. Mindez a két világháború közötti magyarországi társadalom berendezkedését idézi a megfigyelő tekintetek elé. A munkanélküliek, a nagycsaládosok, a

pályakezdők, a nyugdíjasok, az egyedülélők ma, mondhatni, nyomorúságban vagy ennek határán tengődnek, anélkül, hogy a társadalom és a politika vagy éppen a tehetős rétegek különösebb empátiát éreznének mostoha sorsuk iránt. Mindez összeegyeztethetetlen a kereszténység szellemével és etikájával, és mindezt természetesen nem lehet pusztán karitatív eszközökkel megoldani. Ugyanakkor a szegénységnek nincsenek érdekvédelmi szervezetei, a szakszervezeti mozgalom mindenekelőtt néhány szakszervezeti vezető személyes érdekeinek érvényesülését szolgálja, és nem a dolgozó rétegek érdekeit. Mindez természetesen a szakszervezetek történelmi hitelvesztését eredményezte. Egy lefelé süllyedő társadalmat érzékelünk magunk körül, és vannak ennek a társadalomnak szegmensei, például a mind nagyobb létszámú és mindinkább nyomorba süllyedő cigányság, amelynek szerencsétlen helyzete, elégedetlensége olykor robbanással fenyeget.

5. Mindez, amiről eddig szoltam, határozottan előtérbe állítja az egyházak társadalmi, közéleti, szociális és kulturális tevékenységét. De nem csak ezt, hanem az egyházak (mindenekelőtt a nagyobb, úgymond: a "történelmi" egyházak) önvizsgálatát is. Ezek az egyházak meglehetősen szorosan fonódtak össze a politikai hatalommal a két világháború között, és szomorú módon kiszolgáltatták magukat a politikai hatalomnak a második világháború után. Erről az eléggé elszomorító helyzetről igen sok dokumentum jelent meg az utóbbi esztendőkből. Az egyházak történelmi önvizsgálata mindazonáltal, ha voltak is ebben az irányban biztató jelek és kezdeményezések, nagyrészt elmaradt. Mi sem bizonyítja mindezt jobban, mint az az "egyházfegyelmi" kálvária, amelyet a magyar karizmatikus kisközösségeknek (például Bulányi Györgynek és követőinek) be kellett járniuk a rendszerváltozás előtt, majd a rendszerváltozás után. A magyar egyházak "krisztianizálódása" mindenképpen sürgető erkölcsi feladat, az egyházaknak nem a "külső": társadalmi befolyását, hanem a "belső", keresztény szellemiségét kell megerősíteni.

6. A magyar társadalom (a gazdaság, a kultúra és mindenekelőtt a politikai berendezkedés) már régóta "reformkényszerben" van, azaz alapvető reformok nélkül további veszteségeket és bizonytalanságokat okozhatnak azok a szerkezeti hibák és tévedések, amelyek jóformán a "rendszerváltozás" óta akadályozzák meg azt, hogy eredményesen bontakozhassanak ki a történelmi átalakulások következményei.

A magyar állam szerkezete túlméretezett és korszerűtlen, az államigazgatás olyan feladatokat vállal magára, amelyeket a gazdaságnak vagy a társadalomnak kellene megoldania. Túl nagy a magyar parlament létszáma (ma 384 képviselő foglal helyet az Országházban, holott a két világháború

között számuk 240 körül mozgott), hatalmasan felduzzadt az államapparátus és még inkább az önkormányzati rendszer alkalmazottainak száma (Magyarországon szinte annyi önkormányzat működik, mint Nyugat-Európa nagyobb országaiban), ismét elszabadult a bürokrácia – mindez hatalmas, mára elviselhetetlen költségvetési terheket jelent. Következésképp sürgős és radikális “államreformra” volna szükség, ez azonban nem érdeke a hatalmasan felduzzadt “politikai osztálynak”, ezért a reformkísérletek (miként a jelenlegi miniszterelnök több kísérlete is) rendre elbuknak és kifulladásra kerülnek.

7. Mind nagyobb közéleti deficitet halmoz fel a magyar alkotó értelmiség. Ez az értelmiség (mindenekelőtt az írókra, tudósokra, tanárookra gondolok) annak idején a nemzeti önazonosság és a szabad gondolkodás letéteményese volt, kivált az 1956 körüli időszakban, majd a hetvenes és nyolcvanas években. Az, hogy a nemzet, mint kulturális és morális közösség, egyáltalán túlélhette a többévtizedes diktatúrát; és 1989 után kialakíthatta a demokratikus közélet intézményeit, jórészt ennek az értelmiségnek volt köszönhető – nemcsak Magyarországon, hanem Erdélyben, a Felvidéken, a Délvidéken és Kárpátalján is. Tulajdonképpen elgondolkodtató az, hogy a magyar értelmiség a kilencvenes évek közepétől milyen radikális szerepvesztést és identitásvesztést volt kénytelen elszenvedni. Ez a politika (a pártok) erőszakosságának a következménye volt; a politikai erők nem kívántak számolni az értelmiségi függetlenséggel, holott az országnak és persze maguknak a pártoknak is erre szükségük lett volna. Az értelmiség egy részét „bedarálták” a maguk érdekei szerint, az értelmiség másik (nagyobb) része pedig kedvét veszítve (nem egyszer megaláztatva) kivonult a közéletből. Mindez, legalábbis az én véleményem szerint, valóságos nemzeti tragédiával ér fel; sem 1849, sem 1918, sem 1945 után, sem a nyolcvanas években ilyen visszavonulás-kiszorítás nem volt tapasztalható, ellenkezőleg, a magyar (magyarországi) értelmiség, miként ezt az irodalmi és a tudományos élet belső vitái vagy éppen a független értelmiségi mozgalmak fellépése tanúsítják, erőteljesen volt képes megszólaltatni a nemzet és a társadalom történelmi érdekeit.

Ezek volnának azok a tapasztalataim, amelyek arra utalnak, hogy a magyar társadalom és közélet milyen nagy deficiteket halmozott fel a rendszerváltás után. Szociális, politikai, etikai és kulturális “deficitok” világában kényszerülünk élni és tevékenykedni. Már pedig a “deficitok kultúrája” egyszerismind a “kultúra deficitjét” is jelenti – ennél nagyobb veszély egy történelmi nemzetre talán nem is leselkedik.

POMOGÁTS BÉLA

Nemzeti irodalmi paradigma*

A nemzeti tudat és a nemzeti önazonosság metafizikája a teljes közösségi önmegvalósítást követeli.¹

Az értelmiségi nagyon gyakran tekinthető úgy a saját népe szemében, mint aki képviseli, kifejezi és tanúsítja a nemzeti közösség szenvedéseit. Ezt a rettentően fontos feladatot pedig – a történelmi emlékezet ébrentartását, a kollektív létezés megerősítését – a művészek az egyetemes esztétikai értékek és távlatok hiteles megteremtésével töltik be.²

Az esztétika nincs elvágva az etikától vagy a politikától. Ekképpen az irodalomtudomány feladata nem egyszerűen az olyan esztétikai vizsgálódás, amely az értékelést és a kifinomultságot célozza meg, hanem az olyan kulturális elemzés, amelyet a társadalmi megértés és az emberi emancipáció érdekel.³

E három (tartalmi) idézet – jelentésbeli rokoníthatóságuk és így származási feltételezhetőségük ellenére – nem ómódi „földhözragadt”, „sültrealista” magyar népi íróktól való. Hanem neves mai irodalomteoretikusoktól, köztük a posztkoloniális kritikai diskurzus vagy a posztstrukturalista kultúratudományok vezető személyiségeitől. Így ezek és az ilyesfajta elméleti gondolatok és tézisek egyrészt arra vetnek fényt, hogy a kortárs irodalomelméleti és -értelmezői iskolák színes pluralitásában, az irodalmi interpretációtól és értékeléstől elvileg nem idegenek a tematikai, etikai, történelmi-historicista, identitásfilozófiai, kollektív önismereti szempontok sem. Másrészt pedig, hogy a Nyugatot, a művelt nagyvilágot nem okvetlenül és mindig csak az érdekli, ami mindenütt egyforma, hanem az is, ami a változatos sokféleségben egymástól specifikusan eltérő: a sehol máshol fel nem lelhető kulturális színezet. Ebből a nézőszögből méltó jelentőségre tehetnek szert azok a művek és életművek is, amelyek referenciális értéktartományában és akár egyfajta újtradicionalista művészi megalkotottságában elsődleges közösségi és nemzeti sorsproblematikák, személyes és térségi egzisztenciális kríziskérdések kerülnek nyomatékosan a színre. A sajátosság méltóságának jegyében, amelyben az esztétikai alapvonások egyetemessége helyettesíthetetlen nemzeti kötöttségű értéktartalmakkal telítődik és rétegeződik.

A magyar irodalom sajátos jellegéhez szervesen tartozik hozzá, hogy hosszú évszázadokon keresztül szorosan fonódott össze a történelmiséggel, a nemzeti-közösségi sorskérdésekkel, a nemzeti önismeret és öntudat lelki-

*Elhangzott a XXXVI. Tokaji Írótabor Irodalmi értékredek, pályakezdés, érvényesülés című tanácskozássának nyitónapján, 2008. augusztus 13-án.

ismereti, sorsszemléleti orientációjával, valamint az egzisztenciális és nyelvi öntanúsítás identitásmegtartó törekvéseivel. Ez a sajátosság nem tehető, ahogyan némelyek ezt Adyig, Nagy Lászlóig vezetve értékszegényítő tényezőnek tartják, hanem ellenkezőleg: éppenséggel különleges értékvilágot teremtő, külön poétikai jellegvonásokkal bíró, sajátos nyelv- és esztétikumformáló minőség. A magyar sorsirodalom sajátos tematikai, gondolati, létszemléleti karaktere és az abban kifejeződő emberi jelentésvilág olyan artisztikusan megjelenő sajátságosság, amely nem reduktív, hanem hozzáadott dimenziója az egyetemes kultúrának. A valódi nyitottság nem a lebecsülése, hanem a megbecsülése a sajátos minőségformáknak és jellegadó értékjegyeknek – bármely nyelvű és nemzetiségű kultúrában Afrikától Szibériáig és a Fokföldtől az eszkimóig.

A magyar irodalom saját értékrendszere, nemzeti paradigmának tekinthető értékösszessége azonban természetesen nemcsak a közvetlenül (tematikus-historikus, eszmei-erkölcsi jelentéstartalmi vonásaiban) megragadható különművészekben, hanem az irodalmi műfajok, stílusok, hangnemek, világképi és esztétikai irányzatok jelleggazdagító formái, poétikai modulációiban, tipológiai értelemben vehető elkülönüléseiben is megnyilatkozik. (És persze mindez még csak fel sem ölelheti a magyar irodalom felmérhetetlen teljességét, teljes színképét: csupán abból jelezhet valamit talán, ami kiemelkedően jellegzetesnek vélhető.)

Különleges, mert a világirodalom egészét tekintve is páratlanul bőséges és egyedi például az a tényfeltáró írói szociográfiai vonulata a magyar prózának, amely tárgyias epikai, non-fiction elbeszélőformai, a szépirodalmiság határvidékét is átölelő publicisztikai, riporttudósítói, naplószerű krónikási előadású, szubjektív önéletrajziságú, esszéizáló szellemiségű, sőt tudományos, szociológiai vonzatú szerves keverékét állítja elő a sokértelmű szövegszötteknek. A harmincas években kiteljesedve, de később is jellegmeghatározó hagyományalakító hatással és erővel. Az ilyenfajta társadalomrajzi érdekű prózaművek közül csak legújabban is sorolhatók a könyvek Rott Józseftől a csángó Gábor Feliciáig, Sarusi Mihálytól az erdélyi Lőrincz Györgyig, vagy éppen a Magyar Napló és az Írott Szó Alapítvány regénypályázatán díjnyertes Nagy Gábor vagy Kiss Judit Ágnes köteteiig. – És minden bizonnyal párját ritkító (szintén világirodalmi összefüggésekben) maga a huszadik századi, modern magyar esszéírás, esszéirodalom kiterjedt mennyiségi-minőségi egésze is.

Egy másik markáns övezete a paradigmatisz magyar irodalmi tradícióknak a jellegalkotó népi kulturális örökségbe való beágyazottságával áll összefüggésben: az archaikus, mitikus folklórhagyományok reinteegrációjával,

a modern és posztmodern horizontú mágikus realista írásmód vagy elbeszélésfajta remitologizációs ösztönzéseivel, az autentikus ősiséget és a modernség szellemi-formanyelvi alakzatait szintézisbe hozó bartóki modell értékszerkezetével (amint azt Jánosi Zoltán szokta alaposan boncolgatni). Ennek a kontextusába világirodalmi jelentőségű művek sorozata helyezhető Tamási Árontól Gion Nándorig.

További specifikuma a magyar irodalmi inspirációknak a transzcendentális világszemléleti perspektívák örökös létharcban megedzett vallási-metafizikai beállítottsága. Az archaikus és a keresztény mítosziság összekapcsolódó távlatai nyilvánvaló ezeréves mélységekből erednek a magasművészeti áramlatok példaállító részében is. A magyar spirituális költészet egyik alapvető nagy tendenciájában az egyetemes és az egyénileg átsajátított hitelvek univerzalizálásához azonban erőteljesen társul a veszélyeztetett közösségi létezés reflexiója is. S bár bizonyos, „hogy az etnikai identitás folytonossá tételének kiemelkedően a leghatékonyabb eszköze a vallás”, s hogy „a szokatlanul tartós fennmaradás (...) esetei – a szamaritánusoktól a baszkokig – egytől-egyig ugyanazt a képet mutatják: az etnikai identitás egy sajátos vallási beállítottsággal fonódik össze” (ahogyan Jan Assmann mondja), a magyar kultúra egyfajta másság- vagy többletjelentőségű identitástudata a fokozott hitőrzés és nemzetvédelem egyidejűségében rejlik. Az etnikai, nemzeti megmaradást célzó vallási önazonosságőrzés sorsküzdelleme egyszerre hitküzdelem és létküzdelem. Az Isten-kérdés fundamentális létkérdéssé radikalizálódik, az identitásmentő törekvés pedig így válik szakrális minőségűvé. Ezért itatódhatott át annyira a magyar irodalom a szakrális-biblikus vonatkoztatásokkal, a hitvalló imádság, himnusz, óda, segélykérő könyörgés, lamentáció, a zsoltáros ének, a régiségben gyökerező sirató, fohász, ballada, liturgikus népének, bűnvalló konfesszió annyi ezerféle műformai változatával, az „imitatio Christi” vagy az „athleta Christi” gondolatától a „Húsvétalan a magyarság” tragikus panaszán át a „Népek Krisztusa, Magyarország” katartikus felismeréséig, törökdúlásos századoktól 1956-ig, Zrínyitől Adyig, Reményikig, Dsidáig, Máraiig és tovább. Legfrissebben például Nagy Gábor Ady-reminiszcenciákat mozgósító lírai ciklusáig vagy a csángómagyar Iancu Laura istenes költeményeiig.

A modernizmus és a klasszikus avantgard európai mozgásfolyamatainak áthasonításában vagy eredendő alakításában ugyancsak sajátlagos árnyalatoakat nyújtanak azok a jelenségek, amelyek például az expresszionista és szürrealista beszédmód regisztereit folklorisztikus eredetű hangzatokkal bővítik és sorsjelentéses egyedi műtípusokba foglalják (Szabó Dezsőtől Tamási Áronig),

illetve a továbbélő, folytatódó avantgardizmus újabb hullámaiban, akár az underground vagy a protest-art szférájában népi ihletésű vagy nemzetpolitikai töltetű műformákkal kísérleteznek – Balaskó Jenőtől az Inconnu-csoportig. A hajdani balatonboglári avantgardista, neoavantgard művészcsoport egyik prominens tagja (Molnár V. József) ma a szakrális magyar népi őskultúrával foglalkozik. Vagy hagyományelvű keresztény jelentésmotívumok bukkanhatnak fel a képversek vizuális líraiságában is, mint legfrissebben Kelemen Erzsébetnél. Sőt, más területről, a populáris kultúra közegéből hozva a példát: a viszonylag újkeletű és az önálló experimentális eredményeiben figyelemre mindenképpen érdemes etno-rock vagy nemzeti rockzene – tökéletes antidemokratikus kiszorítottsága ellenére – páratlan sikereket ér el napjainkban az értelmiségi és diákifjúság számottevő köreiben.

Az abszurd-groteszk dráma kelet- vagy közép-európai változatának meghatározó kibontakoztatói közül Örkénytől Páskándiig sokan világossá tették, hogy a képtelen társadalmi-egzisztenciális élmények konkrét tapasztalatlansága mifelénk a metafizikus abszurdot is részint másféle nyelvkritikai és történelemanalitikai tulajdonságokkal ruházta föl. Az elvont és általános krízisérzet a szorongás és kiszolgáltatottság valóságos létgondjaival telítődik. Örkény István 1976-ban, Amerikában, a közép-európai groteszkről tartott előadásában azt fejtegette, hogy aki „határvidéken él, annak szüntelenül értelmeznie kell a dolgokat”, ahogy bennünk, magyarokban, az „életért és a nemzet megmaradásáért vívott állandó küzdelem bizonyos szorongást fejlesztett ki”, s a szkepszis, a paradoxonokban-látás, a groteszk létérzékelés másfajta stílusra és szemléletre kényszerít és képesít, mint ami a szublimált, metafizikus abszurdban megszokottá vált. Mi „másképpen kérdezzünk, mint önök itt Nyugaton” – vallotta Örkény, s így folytatta: „Samuel Beckett színdarabjában Vladimir és Estragon Godot-ra vár. De hol? Akárhol. És mikor? Nem érdekes. Bármikor és a föld bármely pontján. Vladimir és Estragon absztrakció, nincs más dolguk, mint az, hogy várjanak, valahol a térben”; „mi viszont jobban szeretjük drámáinkat konkrétan és pontosan elhelyezni az időben és a térben”; „mi nem érezzük jól magunkat a semmiben, nekünk meg kell érintenünk a földet, hogy erőt merítsünk belőle”. Páskándi Géza pedig (nyilvánvaló önértelmező szándékkal is, *ars poetica*-szerűen) így fogalmaz: „Nálunk világosabban ki lehet venni a célpontokat, s ezek a jelen történelméhez viszonylag jól kapcsolhatók. Az indítékok nyíltabbak. A világ, a lét *teljes* értelmetlenségét nem sugallják vagy ez nem hangsúlyozódik... Hisz például a 'teremtett világ' ab ovo nem lehet célirány nélküli. Így hát nemegyszer *abszurdoidok*, s nem abszurdak. A hely kódébe burkolt parabolák; jelképek beázott, elmosódott körvonalai...

Felbukkannak bennük a *folklor színei, motívumai*, jobban, mint amazokban. A *népi ésjárás* fordulatait, *paradoxonos, szofizmás* megoldásait inkább felhasználják, helyesebben: nem leplezik úgy. Még nem feledték. Nem agonizál az ésszerűség, csak nagyon ellentmondásos. Tehát könnyebben kimutatható a történelmi-földrajzi háttérük, a *genius locira*, a hely szellemére való vonatkozás... Vagy az utalásokból a körülbelüli időpont is kivehető, amikor születtek. Az abszurdoidban az ember nemcsak vak eszköze a képtelen helyzetnek, hanem (...) maga is *bűnrészes* annak. Felelősebb alakok ezek.” Egyébként a karkai, orwelli abszurd naturalizmussal is rokonítható nagy honi regényteljesítmények világa sem szakítható el közvetlen élményalapjaitól – Bodor Ádámtól Bálint Tiborig, Szilágyi Istvánig, Mózes Attiláig. Egyben jelezve magának a kisebbségi élményanyagának megint külön formaalkotó, szemlélet- és paradigmaképző jelentőségét a magyar szépliteratúrában.

És persze még a posztmodern ízlésformákból sem zárható eleve ki a kollektív sorstapasztalatok referenciatartományja (az ellenkezője alighanem csak nálunk rögzült hamis babonává). A virtuóz nyelvjáték varázsaiba és katarzisaiba élénken szűrődhetnek be a bárminemű létvalóságra reflektáló frivol irónia és fekete humor sziporkázó tónusai – mint például Szócs Gézánál, aki ’56 leveretéséhez ilyen songot társít: „Reszkess (...) kuruc népség / reszketetek talpasok / győzni hozzák Kádár Jánost / szovjet hernyótalpasok!” S egy másik sorstragédiához pedig emilyet: „Libát vettem Libanonban / haj, haj, haj. / El is lopták Trianonban / baj, baj, baj. / Non, non, non. / Liba / non / non / non”.

Más, noha lényegi kérdés, hogy az ilyenyszerű vetületükben és összetettséjükben kiemelkedő művek kanonikus pozíciója megfelel-e valódi értékranjuknak. És általában is felismerhetővé válik-e olyan alkotásoknak az esztétikai hozadéka, amelyek szövegszerűsége elevenné újítja a látszólag sem kimerülő hagyományközösségi témavilágot? Kap-e érdeklődéskeltő visszhangot Serfőző Simon remekműve, *Gyerekidő* című önéletrajzi regénytrilógiája; Szócs Géza *Limpopo* című parabolikus történelembölcseleti fabulája; Nagy Zoltán Mihály kárpátaljai „versesregény-variációja”, a *Messze még az alkonyat*; Dobozi Eszter lebilincselő átképzéletes betegségkrónikája (*Túl a rákbarakkon*); Oláh János vérbő groteszk színdarabja, az *Európai vőlegény*; és így tovább (Bálint Péter Csokonai-rekonstrukciójáig – „*Végbúcsúmat tiszta szívvel fogadjátok*” – vagy Vári Fábíán László *Tábori posta* című készülő regényéig), csak a legújabbak között tallózva.

Mindezekre figyelemmel gondolom úgy, hogy egy mai pályakezdő, fiatal író számára mindenkor érvényesebb sugallatokat közvetíthet a magyar irodalom teljes nyitottságában felfogott élő öröksége vagy nemzeti paradigmája, mint az eredendő inklinációkat befolyásoló esetleges és külsődleges elvárások vagy pillanatnyi szempontok alakulása. A közlési lehetőségek jelenlegi bőrsége és könnyebbsége nem takarhatja el az elhivatottság mélyebb és nehezebb követelményeit. És felvetődhet a dilemma is: igazodás vagy vállalás; s a kettő csak jó esetben nem kerül szembe egymással. Igazat adhatunk Makkai Sándornak, aki ezt írta a harmincas években: „Nem érette, az ő kedvéért, hanem önmagunkért kell európai nemzetnek lennünk. Ez, éppen ebből kifolyólag, valami egészen mást jelent, mint Európa utánzójának, szolgájának, vagy éppen majmolójának lenni. Nincs szükségünk Európa bűneire, igazságtalanságaira, szeszélyeire, képmutatására, felfuvalkodottságára. Saját magyar jellemünk és szellemiségünk kifejtésére van szükségünk az európai kultúra valódi és örök értékeinek érvényesítése által. A mi európai feladatunk: embernek lenni – magyarul.” És hasonlóképpen idézhetjük Márai Sándort, aki szerint „a tehetség kevés. Az értelem is kevés. A műveltség is kevés ahhoz, hogy valaki művész legyen. Mindehhez végzet kell, melyet nem lehet félreérteni, s melyet semmiféle emberi erő vagy szándék nem tud megmásítani (...) nincs olyan történelmi vagy helyzeti erő, mely eltéríthetné feladatától; nem lehet más, csak író vagy festő, vagy zenész. Aki így művész, annak végzete van. Ez a legtöbb.” Az ilyen végzetszerű elrendelésnek a tudata és érzülete pedig, úgy hiszem, nem válthat ki közömbösséget vagy érzéketlenséget a történelmi sorsközösséghez tartozás misztériuma iránt sem.

BERTHA ZOLTÁN

¹„The metaphysics of nationalism speak of the entry into full self-realization of a unitary subject known as the people” – Terry Eagleton.

²An „intellectual is very often looked to by members of his or her nationality to represent, speak out for, and testify to the sufferings of that nationality /.../ To this terribly important task of representing the collective suffering of your own people, testifying to its travails, reasserting its enduring presence, reinforcing its memory, their must be added something else, which only an intellectual /.../ has the obligation to fulfil. After all, many novelists, painters, and poets /.../ have embodied the historical experience of their people in aesthetic works, which in turn become recognized as great masterpieces. For the intellectual the task, I believe, is explicitly to universalize the crisis, to give greater human scope to what a particular race or nation suffered, to associate that experience with the sufferings of others” – Edward W. Said.

³„Aesthetics is not severed from ethics or politics. Thus, the task of literary study is not simply aesthetic scrutiny in the pursuit of appreciation and refinement but cultural analysis in the interest of social understanding and human emancipation” – Vincent B. Leitch.

Magyar–Csehszlovák fegyveres konfliktus Dercen környékén 1938 októberében

Az alábbiakban taglalt, bő hetven évvel ezelőtti események a két világháború közötti korszak politikai fejleményeiből generálódtak. A kétségtől figyelmenre méltó történések értelmezése már a korabeli közéletben és a történelmi összefüggésekben eligazodók számára sem lehetett egyértelmű, mert az okok, a mozgatórugók rejtve maradtak a nyilvánosság előtt. A későbbiekben sem a véletlenül múlt, hogy az akkori eseményekről hét évtized alatt szűkebb pátriánkban nemhogy átfogó, elemző írás nem jelent meg, de még csak említés sem történt. Ennek okát a közelmúltbeli historiográfiák túlzottan ideologikus függőségének és a hatalmi-politikai dominanciák, konstellációk eleve kisajátító, korporatív szemléletének kettős kötésében látom. Mára a helyzet annyiban változott, hogy az ideológia attribútumai részben feloldódtak, másfelől viszont a történetírás – eredeti funkciójától továbbra is eltérítve – térségünk országaiban igencsak egyedülállóan eklektikus módon „államérdeki” terep maradt, s mint ilyen, pragmatikus célok eszközeként még mindig zárlatolja az oknyomozó tudatot. Mindezzel együtt nyomasztóan hat az a tény is, hogy egyre kevesebb a „tegnapról hív tanú”, sorvad a hallgatásba fült történelmi emlékezet.

Bármennyire szükséges volna, e tanulmány kereteiben lehetetlen a címben jelzett esemény előzményeinek részletes kortörténeti bemutatása. A korszék felvázolása azonban mellőzhetetlen.

*

A két világháború közötti korszak utolsó felvonása 1938-cal kezdődött. Ennek az esztendőnek az előző két évtizedhez hasonlóan minden mozzanata Versailles és Trianon rákos daganatainak egyenes következménye. A Párizs-környéki diktátumokkal elpalántált háborús csírák ekkor szökkentek szárba: az átrajzolt határvonalakkal felbolygatott vén kontinensen több tűzfészek parazsa izzott.

Versailles egyetlen pozitív hozadéka lehetett volna, ha az 1795-ben orosz–porosz-osztrák „érdekeltséggel” a térképről eltüntetett, majd 1918 novemberében újra létrehozott Lengyelországot történelmi entitásának megfelelően állítják helyre. Nem így történt. Lengyelország területét keletről nyugatra tolvá azonnal két veszélyes feszültséggóc keletkezett Szilézia és Kelet-Galícia térségében. Ezeket a veszélyeket érzékelve a polgári lengyel kormányzati körök legfőbb törekvése egy lengyel–magyar–olasz horizontális tengely kialakítása volt az egyaránt területi igényekkel

fellépő hitleri Németország és a sztálini Szovjetunió között, benne a történelmi lengyel–magyar közös határral. Ezt a törekvést akadályozta az antanthatalmak által két évtizeddel korábban létrehozott Csehszlovákia, amelyhez 1918–1920 között Ruszinszko néven hozzácsatolták Kárpátalja nagyobb részét az Északkeleti, sőt az egész Felvidékkel együtt.

A kirívóan természetellenes és történelmietlen módon létrehozott új, trianoni Csehszlovákia a kor egyik leglehetőlenebbül összetakolt államképződménye volt. Nem csupán nagy számban magyarlakta vidékek kerültek birtokába, hanem jelentős német területek is a Szudéta-vidéken, valamint a korábban lengyel fennhatóság alatt álló tescheni iparvidék és más lengyel területek. E területek méltánytalan elcsatolása tette feszültté Lengyelország, Magyarország és Németország viszonyát Csehszlovákiához.

A csehszlovák hadsereg már jóval a trianoni „békeszerződés” megkötése előtt bevonult Kárpátaljára. A 31. cseh légiós ezred 1919. január 12-én megszállta Ungvárt és az Ung folyó völgyét az Uzsoki-hágóig. Április végén elfoglalták Munkácsot is, a román csapatok pedig Beregszászt. Beregszász és környéke román–csehszlovák alkudozás tárgya lett, amelynek következtében a román haderőt délebbre vonták, így ez a terület is a csehek kezére került. Ekkor kezdődött el vidékünk „csehek alatti” korszaka, amely nemcsak az itt élő lakosság körében keltett nyugtalanságot, hanem a hódítóknban is. Eduard Beneš (1884–1948), aki külügyminiszterként képviselte országát a párizsi konferencián, így emlékezett erre az időszakra: „Megriadtam, amikor láttam, hogy mindent megadtak, amit kértem. Ez túl sok.” Az államelnök, T. G. Masaryk (1849–1935) egy évvel később, a szovjet–lengyel háború idején e szavakkal fordult Gillersonhoz, a Szovjet Vöröskereszt képviselőjéhez: „Ruténia népe letét Csehszlovákiában, amit az első alkalommal átadunk a Szovjetuniónak (...) Felhatalmazom, hogy ezt jelentse kormányának Moszkvában.”¹ Mindez „sub rosa”, vagyis titokban történt.

A megcsonkított, szuverenitását csaknem teljesen elvesztett Magyarországon hosszú vajúdas után, megalázó körülmények és szélsőséges megnyilvánulások közepette lassan kialakult az „új korszak”. Az antanthatalmak forgatókönyve szerint, de népszavazással legitimmé vált nemzetgyűlés 1920. március 1-jén jogfolytonos államformát (király nélküli királyságot) hozott létre, elsőpró többséggel választva kormányzójává az egyetlen posszibilis jelöltet, Horthy Miklóst, akit a magyar társadalom többsége mellett az antant-államok és a szomszéd országok is támogattak, s idővel a rendszer jelképének tekintettek. A többpárti, 1927-től már kétkamarás parlamentáris berendezkedésű Magyarország, amely az általános és titkos választójog bevezetésével a nőknek is szavazati jogot biztosított (e tekintetben Svájcot is megelőzve!) – a korszak többnyire

¹ Charles Hokky: *Ruthenia spearhead toward the West Gainesville, 1966, 17–18. o.*

diktatórikus rendszerekkel jellemezhető Európájában demokratikus államformát működtetett (tehát nem „fasiszta” rendszert, mert ilyet az antant aligha ismert volna el). Pártok szervezésének, alapításának tényleges akadálya nem volt – a kommunista párt kivételével, amely programjában nyíltan az anarchiát és a rendszer megdöntését hirdette. A tucatszám működő kisebb-nagyobb, politikai szempontból élesen különböző pártok és csoportok szervezetei közt a társadalom minden rétege, tagja megtalálhatta a neki megfelelőt. A sajtótermékek száma 1300–1500 között mozgott. A rendszer és a politikai élet szereplőinek írásban, szóban, karikatúrákban történő bírálata megszokott jelenség volt.

Mindeközben a magyar kormányra rendkívül komoly, nehéz feladatok hárultak. A szabadon működő heterogén szervezetek, pártok és csoportosulások állandó csatározásai közepette, a rendszer fenntartása és működtetése érdekében, egy új hatalmi szövetség keretében mindenekelőtt meg kellett valósítania a konszolidációt, megteremteni a gazdaság alapjait, az ország felemelkedéséhez szükséges gazdasági fejlődés feltételeit. Ezt a feladatot a korszak karizmatikus államférfijának tekintett gróf Bethlen István miniszterelnök (1921–1931) rugalmas és pragmatikus taktikázásai révén nagyobb részben sikerült is valóra váltani. Ennek következtében fokozatosan megszűnt a Népszövetség gazdasági és a békediktátumok katonai előírásainak kontrollja, az ország 1927-re visszanyerhette szuverenitását, bár bizonyos megkötöttségeket, például a hadiipar és a hadsereg kapacitásait tekintve továbbra sem lehetett feloldani: az országos haderő létszáma – 35 ezer fő (!) – változatlan maradt, nem lehetett szó új fegyvernemek bevezetéséről, a légierő fenntartásáról stb. Ezeket a korlátozásokat azonban a kormányzat igyekezett minden lehetséges eszközzel kijátszani (például a levanteoktatás bevezetésével).

A kisantant gyűrűjében az ország nehezen érvényesíthette gazdasági érdekeit, bár kitartóan és teljes erőbedobással igyekezett minél több helyett biztosítani mezőgazdasági és ipari termékei számára a nemzetközi piacon. Az 1929-ben kezdődő világgazdasági válság azonban mélypontra vetette a magyar gazdaságot is. Mivel a kiéleződő érdekellentétek miatt Bethlen lemondott, a válság következményeinek felszámolása a Gömbös Gyula által vezetett kormányra hárult, amit az rendkívül rövid idő alatt meg is oldott: rendezte a mezőgazdaság (a kis- és nagybirtokosok) és az ipari szféra fontosabb problémáit, majd megújította a kereskedelmi szerződéseket Németországgal, a térség egyetlen jelentős ipari államával, a magyar termékek biztos felvevőpiacával. A német–magyar gazdasági kapcsolatok ettől kezdve a két ország külpolitikáját is egy sajátos összhang felé terelték.

A Versailles utáni német gazdaságot amerikai tőkeinjekciókkal (Dawes-és Young-tervek) állították talpra, s ezeknek köszönhetően Németország intenzíven fejlődött, csakhamar lekörözte korábbi legyőzőit, Angliát és

Franciaországot. Azokról a jelentős területekről, amelyektől a Párizs-környéki diktátumok megfosztották őket, a németek soha nem mondtak le: minden erejükkel azon voltak, hogy visszaszerezzék azokat. A német külpolitikai törekvések már 1925 őszén, a svájci Locarnóban megtartott – a versailles-i „szerződéseket” megerősíteni hivatott – konferencián részt vettek az antant-döntések rendszerén, mégpedig azzal, hogy nyitva hagyták a német érdekszfera keleti térségeinek rendezését. Egy évtized múltán már borulni kezdett minden addigi felállás: 1936. március 7-én a hitleri vezetés fegyveres erővel visszahódította a demilitarizált Rajnvidéket, újabb két év múlva pedig egyesítette Ausztriát a birodalommal (anschluss).

Ezek az események természetesen kedvezőtlen hatást gyakoroltak a korszak Csehszlovákiájára, amelynek válságát mégis inkább saját belpolitikája indította el. Vezetői a párizsi konferenciákon még fennköltlen fogadkoztak az idegen területek megtartása érdekében. „Mintaállamot” és fűt-fát ígértek, de a trianoni dokumentumok aláírása után eszükbe sem jutott, hogy ígéreteiket valóra váltsák. A Népszövetség rájuk vonatkozó előírásait semmibe véve, a polgári demokrácia felszíne alatt gyarmatosító politikába kezdtek.

Az impérium más térségeihez hasonlóan a körzetesítés és az új közigazgatás ürügyén Kárpátalján is megították az egy tömbben élő etnikumok fellazítását, széttördelését. Ezt a folyamatot egybekötötték a szüntelenül módosított csehszlovák földbirtokreformról szóló 1918. november 9-i és 1919. április 16-i törvények politikai rendelkezéseivel. A magyar nagybirtokokat az állam lefoglalta, kisajátította, majd feldarabolva a cseh, elenyésző arányban szlovák kisbirtokosok és legionáriusok, volt katonák kezére juttatta (Schönborn-uradalom, Teleki-latifundium stb.). Idegen népelemek színmagyar falvakba vagy azok környékére való telepítésével mindenütt kolóniákat igyekeztek létrehozni. A cseh hatóságok eljárását különösen kirívó módon példázza Dercen esete. A községhez tartozó kerepecpusztai tanyasort 1925-ben hatósági rendelkezéssel, földosztás ürügyén elcsatolták a falu birtokától. A derceniek abban reménykedtek, hogy az általuk korábban használt, nemrég még a Schönborn-uradalom részét képező mintegy 1330 katasztrális holdat kitevő földterületet közöttük osztják fel. A cseh agrárpárt vezetői Visnyovszky főtitkárral az élen Dercenben járva azt hangoztatták, hogy a szóban forgó földből jelentős részbirtokokat kapnak a falu lakosai, amennyiben a cseh agrárpártra szavaznak. A derceniek kötélnek álltak, aztán rövidesen megtapasztalhatták a cseh urak álnokságát. „Ennek nem kellett volna bekövetkeznie...”, „Játék a tűzzel” – ilyen címek alatt írta le és kommentálta az eseményeket a *Ruszinszki Magyar Gazda* 1926. évi 15. és 16. számában R. Vozáry Aladár (1895–1959), a lap felelős szerkesztője, a kor prominens személyisége: „A felosztásra került 1330 holdból 268 hold

maradékirtokként egy 'szerencsés' ember, Klimes nevű cseh úr tulajdona lett. 250 holdat 18 kolonista, kb. 60 holdat Klucsárka község, 30 holdat a gáti kolonisták, 24 holdat Ackerman Aladár gáti kocsmáros, 163 holdat a derceni lakók kaptak, a többi a pusztakerepecieknek jutott. E felosztás szerint Pusztakerepecen minden családra 8-9 kat. hold, Dercenben minden családra nem egészen $\frac{1}{2}$ kat. hold jutott."

A nem mindennapi földosztás, amely nem számított egyedi esetnek (Bátyú község lakosai például csak annyi földterületet kaptak, amennyi „bőven elég – temetőnek”), Dercenben nem maradt következmények nélkül. Az elképesztően igazságtalan földosztás 180 családot érintett, hiszen olyan uradalmi földterületektől fosztották meg a helyieket, amelyeket minden időkből ők műveltek felesben és harmadosban, s így megvolt a biztos kenyerek. Kétségbeesésükben Bíró Pétert, a település volt bíróját Prágába küldték „igazságot szerezni”, a „jó Masaryk Tamás” azonban nem tartózkodott a Hradcsinban, így Bíró a derceniek kérvényét a földművelésügyi minisztériumba adta be. Igencsak várták a derceniek, de válasz a beadványukra soha nem jött.

Jöttek viszont új telepések a Verhovina különböző településeiről. Közülük Hnatkovics Petro és két társa már 1926. október 20-án megérkezett Dercenbe, hogy a nekik juttatott földrészen megkezdjék az őszi munkát. „Kint éjszakáztak a szabad ég alatt – írta R. Vozáry Aladár fentebb már említett cikkében. – Éjfél tájban kapával és doronggal egy nagyobb csoport férfi tört rájuk, s a megtámadottak kétségbeesve menekültek. (...) A legsúlyosabb sérülést Hnatkovics Petro szenvedte, kinek egy rettenetes ütés bevverte a koponyáját. (...) Másnap reggel a 'telepesek' bejelentették a történeteket a munkácsi fősolgabírósnak, majd visszamentek szomorúan oda, ahonnan boldogan eljöttek.”²

Erre az esetre, amely rávilágított a cseh „nemzetiségi politika” népeket egymásra uszító módszereire, Dercenben ma már kevesen emlékeznek.

Az erősen diszkriminatív cseh belpolitika eltérő mértékben ugyan, de kétségtelenül magyar-, sváb- és ruszinellenes volt. Áthatotta az élet valamennyi területét, kezdve a gazdaságtól és az oktatástól a közélet, az adminisztrációk, a hivatali bürokrácia karkai világát idéző régiójáig. Külön fejezetet érdemelne itt a pénzvilág, az adóügyek és a banki szféra taglalása. 1923-ban például a pénzügyi hatóságok hét évre visszamenően követelték a lakosságot terhelő adók befizetését, figyelmen kívül hagyva azt a tényt, hogy ezeket az adókat a helyi lakosság 1918 végéig, néhol pedig 1919 áprilisáig Magyarországnak már befizette. Többféle adónem volt érvényben, köztük olyanok is, amelyek az 1919-es év első hónapjaiban bevezetett, a szuverén államiságot demonstráló csehszlovák korona bevezetésével a cseh tartományokban már megszüntettek, és itt az

² *Ruszinszkói Magyar Gazda*, 1926. november 7., 3. o.

eltérő történelmi fejlődés következtében ismeretlenek voltak. A korábban használatos magyar koronát Kárpátalján 10:1 arányban váltották be, míg a szlovák régiókban a pénzváltási sarc csak 55 százalékot tett ki. Az adók mértéke vidékenként szintén jelentős mértékben eltérő volt: Kárpátalján a vagyon- és a kereseti adó 8–12, a csehek által lakott országrészen pedig mindössze 4 százalék körül mozgott. Mindeközben a munkácsi cseh bankok hitelfolyósításkor a magyar és a sváb nemzetiségű ügyfeleknek 14–19 százalékkal magasabb kamatot számoltak fel, mint a cseh vagy a szlovák nemzetiségű ügyfelek esetében.³

Az Erdős-Kárpátokban már az impériumváltás harmadik évében megjelent és egyre fokozódott a nyomor, tombolt az éhínség, a síkvidékek magyar falvaiban pedig a munkanélküliség jelentette a legnagyobb gondot. Nem csoda, hogy a kivándorlás már a 20-as évek elején tömeges méreteket öltött, s ez alól Dercen sem volt kivétel. Felmenőim közül is többen kerestek munkát Belgiumban, az Amerikai Egyesült Államokban és Argentínában. (Apai nagyapám az Ohio állambeli Cleveland varrógépgyáranak művezetőjeként dolgozott, 13 évi távollét után tért haza. 1937-ben precíz, jogszerű formában földbérleti szerződéseket kötött a járási földhivatallal, ennek ellenére a cseh fiskálisok rókabőrbe bújt korrupt ügyvédei az „amerikás magyart” különböző mondvacsinált, szárszálhasogató kifogásokkal, egymásnak többszörösen ellentmondó, gyakran nem is a tárgyra vonatkozó paragrafusokra hivatkozva megpróbálták járulékok és – számukra – csúszópénzek fizetésére kötelezni. Kezdetben sikerrel, amitől „vérszemet kapva” még inkább zaklatták, egészen addig, amíg nagyapám be nem perelte őket. A pernek a magyar csapatok bevonulása vetett csak véget.)

1938 tavaszán a csehszlovák államhatalom megrendült, az anchluss követően ugyanis szinte azonnal a „csehszlovák kérdés” került az európai politika homlokterébe. Németország igényét a csehek bitorolta Szudéta-vidékre – vonakodva bár – Anglia és Franciaország kényszerűen tudomásul vette. Prágában rég tisztában voltak azzal, hogy a német törekvések elé nem tudnak gátat emelni, így aggódva figyelték a magyar kormány magatartását.

Budapest nem volt könnyű helyzetben. Az ország nem nyugodhatott bele veszteségeibe, határainak visszaigazítása két évtizede állandóan a magyar diplomácia asztalán volt. Ezt azonban békés úton, az elszakított területeken tartandó népszavazásokkal próbálták volna megoldani, amiről a kisantant államai, Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia kormánya hallani sem akart. A magyar vezetés jól látta, hogy csak a békés rendezés jelenthet elfogadható megoldást. A fegyveres utat már csak azért sem választhatta, mert ekkor még nem rendelkezett a katonai egyenrangúság

³ Magyar Országos Levéltár, K 28., 87–89.

jugával, amit csak 1938 augusztusában ismertek el a blei konferencián. Igaz, március 5-én a Darányi-kormány (1936–1938) Győrben megtartott ülésén egymilliárd pengős nehéz- és hadiipar-fejlesztő programot fogadott el. A magyar honvédség technikai felszereltsége, fegyverállománya, létszáma korszerűtlen és kevés volt, össze sem lehetett hasonlítani a csehszlovák haderővel, amely 20–25-szörösen múlta felül. A kiváró, kis taktikai lépésekből építkező, körültekintő korabeli magyar külpolitika tehát jogos volt, mai szemmel nézve is elismerésre méltó.

Az egyre erősödő német befolyást azonban nem lehetett figyelmen kívül hagyni. A látszólag passzív magyar kormánypolitikával szemben felerősödtek, mind hangosabbá váltak a német támogatást élvező szélsőjobboldali nyilas csoportok, amelyek az agresszió irányába akarták vinni az ország vezetését, ami viszont a jövőre nézve beláthatatlan következményekkel járt volna. Jól látta ezt a korábbi miniszterelnök, Bethlen István, aki 1938. február 9-én az Országgyűlés Külügyi Bizottsága előtt figyelmeztetett a veszélyre: „...a németbarát politikának voltam szószólója külpolitikai téren, de egyet tisztán látok: ha nálunk a politikai élet gleichschaltolása következik be a szélsőjobboldali eszmék jegyében, akkor mi Németországnak nem barátai, hanem cselédei leszünk, és ebben az esetben a független magyar külpolitikának vége.”⁴

A magyar kormányzati tényezők régebben is, most is érthető aggodalommal figyelték a különféle, szélsőséges indulatokat gerjesztő mozgalmakat, így a nyilaskereszteseket is, amelyet többször és erélyesen meg kellett fékezniük. 1938. március 14-én az operaházi ünnepi estet megzavaró nyilas tüntetőket személyes fellépésével maga a kormányzó, Horthy Miklós utasította rendre, és rádiószózatban ítélte el a mozgalom minden rendű és rangú megnyilvánulását. Darányi Kálmán miniszterelnököt, aki német irányba tájolódvá politikai alkuba kezdett a nyilasokkal, rövid idő múlva, májusban menesztette tisztségéből, és Imrédy Bélát nevezte ki miniszterelnökké.

A magyar vezetés passzivitása kiváltotta és mindinkább fokozta Hitler ingerültségét is. Ő ugyanis azt szerette volna, hogy a német csapatokkal együtt Magyarország hadereje is bekapcsolódjon Csehszlovákia megtámadásába. Magyar részről erre nem volt hajlandóság. Az augusztus végi német–magyar csúcstalálkozón Horthy és kísérete csak abba egyezett bele, hogy a német támadást követően, 1938. október 1. után pár nappal a magyar csapatokat szintén bevetik. Kielben ezt ígérték (nem tehettek mást, hiszen a revízióra kínálókozó alkalmat nem akarták elszalasztani), ám a fegyverrel való fellépést mindenképpen el akarták kerülni.

A kiel tárgyalások után megkezdődött a fegyveres erők szervezése. Az ország jelentősebb városaiban „különleges célok érdekében”

⁴ MOL Külügyminisztérium, res. pol. 1938. II. 09.

„lövészegyleteket” és lövészalakulatokat (zászlóaljkat) állítottak fel. Ezt a feladatot nem kellett előlről kezdeni, hiszen a 30-as évek elején már készültek tervek portyázó századok létrehozása céljával.⁵ Ezek feladata az volt, hogy a mozgósítás utáni órákban megrohanjanak egy-egy ellenséges határsávot, és kedvező hídfőállást foglaljanak el a 3-4 nappal később felvonuló nagyobb csapattestek számára. 1935/36-ban, a spanyol polgárháború időszakában több gyakorlatot tartottak erdőövek áttörésére és erődök, bunkerek elfoglalására. 1937-től már titkos egységeket is szerveztek a különböző fedőnevű „testnevelési szaktanfolyamok” keretein belül, például a hiányzó magyar bombázó légiőr pótlásaként. Az ejtőernyős csoportokat ellenséges vonalak mögötti vasúti gócpontok megsemmisítésére, hidak és alagutak felrobbantására képezték ki. Ezek az alakulatok kezdettől fogva a vezérkari főnökség 5. osztályának vezetése alá tartoztak. Parancsnokuk Homlok Sándor vezérkari ezredes, a VKF 5. osztályának vezetője volt, vezérkari főnökük Stephan Valér vk. százados, aki a spanyol polgárháború alatt megfigyelőként Franco csapatainál tanulmányozta az akadályok leküzdésének módszereit.

Ezeket az egységeket 1938 szeptemberétől speciális jelleggel és titokban képezték ki feladataikra: a cél az volt, hogy csehszlovákiai magyar területeken, ahol kapcsolatokat építettek ki elszórtan elhelyezkedő csoportokkal, spontán nemzeti felkelés látszatát keltsék, ami a várható tárgyalásokon és más fórumokon nyilvánvalóan erősítette volna a magyar fél pozícióját, nagyobb nyomatókat adva a magyar igényeknek. A magyar hadtörténet korabeli dokumentumai bizonyítják, hogy ilyen és ehhez hasonló elképzelések már a 20-as években felmerültek, a 30-as évek közepétől, Kozma Miklós (1884–1941) belügyminisztersége idején pedig nagyobb teret kaptak.

Vitéz leveldi Kozma Miklós a korszak tipikus figurája volt. Nagyváradon született, de több szállal is Kárpátaljához kötődött. (Apja tíz éven át Turja-Remetén volt ménesigazgató.) Karrierje érdekében tanulmányait a Ludovikán kezdte, ahol huszárhadnagy rangot kapott. 1911-ben érettségizett, majd a budapesti egyetemen letette a jogi vizsgát. Az első világháború idején 44 hónapig szolgált az orosz és az olasz hadszíntéren. Később, már a kommün után az alakuló nemzeti hadsereg propagandafőnöke lett, majd Horthy kabinetirodájának katonapolitikai referense, és a kormányzó bizalmi embereként fontos szerepet töltött be katonai ügyekben. „1922-től a Magyar Távirati Iroda tulajdonosa, de egyben elnöke a Magyar Filmiroda Rt.-nek, a Magyar Hirdető Rt.-nek, megszerzi a Magyar Nemzeti Gazdasági Bankot. 1925-ben a Postakincstárral együtt elnyerte a rádiókoncessziót.

⁵ A magyar honvédség speciális különítményeinek módszertani szakképzése Steiner Kálmán *Felkelők, szabadcsapatok és portyázó különítmények* című szakkönyve és egyéb metodikai segédanyagok alapján történt. (F. G.)

Az MTI és a Rádió vezérigazgatójaként döntő szerepet játszott az információáramlásban és a propagandában.⁶ Mai szóhasználatával élve őt tekinthetjük Magyarország első hírközlési miniszterének. Az ő érdeme, hogy a magyar híradástechnika színvonala abban az időben felülmúlta más európai országokét. 1938. augusztus 29-től Kozma Miklós a Csehszlovákia elleni propaganda legfőbb irányítója, a szabadcsapatok egyik szervezője, október 5-től a kárpátaljai akció tényleges irányítója volt.

Szeptemberben a szudétanémet kérdés került napirendre a közép-európai, de mondhatjuk, az egész kontinens politikájában. A német-csehszlovák ellentétet rendkívüli módon kiéleződtek, a csehszlovák állam teljes összeomlása elkerülhetetlennek látszott. A magyar érdekek mellé felzárkózott lengyel diplomácia legfőbb törekvése ebben a helyzetben az volt, hogy Csehszlovákiával szembeni követeléseit egyenértékűnek ismertessék el a németek igényeivel. Lengyelország számára most minden egyébnél fontosabbá vált a közös lengyel–magyar határ megteremtése a korábbi terveknek megfelelően, vagyis Kárpátalja egészének Magyarországhoz való visszacsatolásával. Ezt az elgondolást Olaszország régóta támogatta, valamint a német birodalom prominens körei is. Hitler eleinte hezitált, később pedig egyre inkább ellenezte, neki ugyanis más tervei voltak. Ribbentrop és Lipski tárgyalásaiból arra lehetett következtetni, hogy amennyiben Németország és Lengyelország között létrejön a Globallösung, akkor jöhet szóba a lengyel–magyar határ kérdése. [Josef Beck lengyel külügyminiszter (1932–1939), aki egész politikai tevékenységét a közös határ ügyének rendelte alá, a tárgyalások fejleményeiről tudomást szerezve már sejtette a várható következményeket, ezért Ribbentrop kijelentéseit nem hozta nyilvánosságra.]

Miközben a német politika – és a lengyel is! – egyre sürgetőbb igénnyel próbálta aktivizálni a magyar vezetést, a magyar kormány képviselői Párizs és London támogatását kérték a közös határ realizálásához, nem sok eredménnyel. Szeptember 20-án Hitler magához rendelte Imrédy miniszterelnököt és követelte, hogy amíg ő Chamberlain angol miniszterelnökkel tárgyal, Magyarország indítson támadást Csehszlovákia ellen. Imrédy erre nem volt hajlandó, mivel egy ilyen lépés végzetes német függőségbe taszította volna az országot. Csak az erőteljesebb diplomáciai fellépést és a szabadcsapatok esetleges bevetését ígérte meg.

Szeptember 22-én azonban Csehszlovákia – mindenki számára váratlanul – általános mozgósítást rendelt el, amely érintette a magyarlakta területeket is. Dercen férfilakosságának zömét más településekhez hasonlóan azonnali hatállyal kaszárnyákba rendelték. „A világpolitika mozgalmas élete az iskolai életre is kihatott. Szept. 23-tól az iskolalátogatás az általános cseh katonai mozgósítás folytán igen meggyengült. A tanulók

⁶ Brenzovics László: *Kozma Miklós és Kárpátalja*. In: Kozma M.: Kárpátalja visszavétele. Napló. KMKSZ, Ungvár, 1999, 9. o.

70–75 %-a kénytelen volt bevonult atyja helyett a betakarítási munkálatokat végezni, mely szükségállapot nem ismert kíméletet az alsó évfolyamok tanulóival szemben sem” – írta Tkacsuk Rezső iskolaigazgató a *Derceni Iskolakrónika* máig fennmaradt egyik számában.

A csehszlovák katonai mozgósítás híre feloldotta a magyar állami vezetés szorongatott helyzetét. Azonnal elrendelték a demarsot, SAS behívóval a tisztek és a legénység számára. „A vezérkar elgondolása az volt, hogy a német–csehszlovák feszültség miatt a csehszlovák hadsereget a szudétánémet területeken vonják össze, így a felvidéket katonailag lényegében kiürítették. Ebben a kedvező helyzetben akarták a lövészalakulatok mintegy 16–18 csoportját átadni a határon, Mosonmagyaróvártól Vásárosnaményig, hogy a magyarlakta területeken nemzeti felkelést robbantsanak ki.”⁷ A honvédség viszont egyelőre csak felvonult, s további utasításra várva a helyén maradt.

Lengyelország (amely szintén felvonultatta csapatait a csehszlovák határ mentén) és Magyarország ezen a napon – szeptember 23-án – memorandumban követelte elcsatolt területei visszaadását. A feszültség enyhítése céljával minden nagyobb és kisebb államhatalom élénk diplomáciai „akcióba” kezdett. Berchtesgaden (szept. 15.) és Obersalzberg (szept. 20.) iniciatíváit szeptember 22/23-án Bad Godesbergben még inkább nyomatékosították, így a négy nagyhatalom – Anglia, Franciaország, Olaszország és Németország – képviselői 29-én Münchenben tárgyalóasztalhoz ültek a válság megoldása végett. A müncheni egyezmény új fejezetet nyitott a közép-európai régióban: a németek visszakapták a Szudéta-vidéket, a magyar és lengyel igényeket pedig kölcsönös megegyezések útján lehetett rendezni.

E döntés értelmében Budapest és Prága között tapogatózó jellegű tárgyalások kezdődtek. A merev cseh álláspont nem kecsegtetett megnyugtató eredménnyel, ráadásul Szlovákia sorsában is döntenit kellett, ami nem volt könnyű, mivel kiderült, hogy Hitler nem független Szlovákiát óhajtott létrehozni, hanem egy neki megfelelő vazallus államot. Eközben a szlovák Hlinka-párt, és más pártok is azt hangoztatták, hogy ők a cseh állam keretében akarnak maradni Kárpátaljával együtt, mégpedig a Prágában húsz évvel korábban kidolgozott, de még nem valósított, s csak az utolsó pillanatokban újra elővett autonómia formájában. Szaporodtak a baljós jelek Berlin felől is, amely már nem tartotta kívánatosnak a lengyel–magyar közös határt: „Németországnak katonailag nem érdeke, hogy elszakítsa a kötelékeket Szlovákia és Csehország között, ellenben a német érdek: fenntartani Szlovákiát a csehszlovák állam keretében erős német befolyás alatt.”⁸

⁷ Hornyák Csaba: *A kárpátaljai akció (1938)*. AETAS, JATE Szeged, 1988/1. sz., 9. o.

⁸ *Akten zur deutschen auswärtigen Politik 1918–1945*. Serie D. V. Baden-Baden, 1953.

A német magatartás Varsóban is megütközést keltett. Hory András varsói magyar nagykövet (1936–1939) útján a lengyelek azt ajánlották Kánya Kálmán külügyminiszternek (1933–1938), hogy „a magyar kormány azonnal kezdje meg a nagyszabású szabotázsakciókat” Kárpátalján (román vasútvonalak lezárása, hidak felrobbantása stb.). Hitler is állást foglalt. Szlovákia mellé állt, de kijelentette, hogy Kárpátalja kérdésében nem tartja célszerűnek a német beavatkozást. Számára rokonszenvesebb volt „egy ukrán terület, Prágához csatolva”.⁹

A fejlemények hatására 1938. október 1-jén a magyar kormány döntés-kényszerbe került. Imrédy Béla miniszterelnök (1891–1946) magához kérte Kozma Miklóst, és megbízta a ruténföldi akció irányításával. A legfelsőbb vezetés három nap múlva elfogadta a Kozma által kidolgozott tervet. A „direkt akcióhoz” – ahogy Kozma nevezi a vállalkozást *Kárpátalja visszavétele* című naplójában – már minden készen volt: a kijelölt zászlóaljok szeptember 25-től a helyükön állomásoztak, jórészt Nyírbátor, Kisvárdra és Vásárosnamény környékén, tehát közel a határhoz.

Az akció sikeres lebonyolítása egyéb intézkedéseket is kívánt. Október elején propaganda céljával Ruszin Függetlenségi Komité elnevezéssel rádióállomást kezdtek működtetni. „Ez katonai rádiókészülékek átalakításával a csehszlovák adók hullámhosszain adta műsorát közvetlenül a határ mellől. Azt a látszatot keltették, hogy az adó Kárpátalján működik, ahol egy ruszin függetlenségi szervezet tevékenykedik. Az adás rejtjeles üzeneteket sejtetett, szabotázs-cselekményekre uszított, célzatos politikai tájékoztatással igyekezett destabilizálni a kárpátaljai helyzetet”.¹⁰ Kozma beszédeiből áradt az optimizmus, bízott az akció sikerében. Lankadatlan buzgalommal szervezett, irányított, egyeztetett, utasításokat adott rádión, telefonon, távíróvonalakon. Sokat ingázott Budapest, Kisvárdra és Vásárosnamény között. Többször is tanácskozott Imrédyvel és Kányával, a VKF 5. osztályának vezetőivel. „A Ruténföldön nyugtalanság kell, ezt mi megcsináljuk. Európának 'rutén kérdése' lesz!” – győzködte október 4-én este Imrédyt és Kányát.

Az akciót a VKF 5. osztályának vezérkari tisztjei „roppant precízen” dolgozták ki, de Kozma több ponton is változtatott a terven.

FODOR GÉZA

(Befejezés a következő számban)

⁹ Kovács Endre: *Magyar–lengyel kapcsolatok a két világháború között*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971, 350. o.

¹⁰ Hornyák Csaba: *A kárpátaljai akció (1938)*. AETAS, JATE Szeged, 1988/1. sz., 10–11. o.

Ignáczy Géza és családja a Beregvidéken

Egy fotográfus dinasztia életéről

Általános bevezetőként ki szeretném hangsúlyozni, hogy Ignáczy Géza családjának gyökerei a XVII. századra vezethetők vissza, ami büszkeséggel töltötte el az utódok lelkét. Ám mivel az ősök nem alkottak jelentőset a fotográfia területén, engedelmeükkel eltekintek a konkrét tények kommentálásától és csak akkor utalok rájuk, ha ezt elengedhetetlennek tartom a tények megértése szempontjából.

Ignáczy Géza 1880. február 23-án született Ungváron. Sajnos, gyermekkoráról és ifjúsága éveiről szinte semmit nem tudunk. Mindezt nehezíti az a körülmény, hogy nemcsak Ungváron, de Beregszászban is szinte lehetetlen hozzáférni a levéltári adatokhoz, ami nagyon sok dologra enged következtetni...

Annyi viszont ismeretes, hogy Ignáczy Géza ifjú feleségével 1907-ben közösen fényképészeti műtermet nyit Beregszászban a Szechenyi utca (ma I. Franko u.) 3. szám alatt, amely az első és ráadásul a legreprezentatívabb műterem volt.

A fiatal fényképész 1903-ban nősült. Felesége, a szegedi születésű Tóth Gizella, akit tanulólánycént ismert meg, egy életen át hűséges társa a tehetséges fotográfusnak. Nemcsak szakmai, de erős érzelmi szálak is kötik őket egymáshoz. A fiatalasszony nemcsak gyönyörködik kedves és energikus férjében, de aktívan segíti is mindenben, fél szóból is értik egymást. Ez harmonikussá teszi életüket. Nagyszerűen alakulnak a dolgok mind a házasságukat, mind a szakmai elképzelésüket tekintve. Ignáczy Géza és Tóth Gizella házasságából négy gyermek született: két lány és két fiú.

A boldog Ignáczy házaspár 1928 karácsonyának harmadik napján ünnepelte egybekelésük 25. évfordulóját. Az ünnepségen több mint harmincan voltak jelen, elsősorban a város előkelőségének képviselői. Az ebből az alkalomból készült fotók semmi tanújelét nem adják annak, hogy bárkit is aggodalom töltött volna el a jövőt illetően.

Az idősebb fiú, László a két világháború között jól menő műtermet nyit Szolyván, amely, kisebb eltérésekkel, szinte a beregszászi műterem másolata.

Ignáczy Géza és családja (középen a szülők, mellettük fiaik: balról jobbra László és Kálmán; lent két lányuk: Sarolta és Gizella)

A fiatalabb testvér, Kálmán visszafogottabb természetű, ezért az apa úgy találja jónak, ha vele marad.

Ignáczy Kálmán 1940. december 15-én köti össze életét Habith Magdolnával. Boldog házasságukból a XX. század legnehezebb éveiben hat gyerek születik. A nehézségeket legyőzi a két fiatal egymás iránti szeretete, bár igaz, hogy élvezik a szülők anyagi és erkölcsi támogatását is.

A második világháborúban mindkét fiú a frontra kerül, ahol László, az idősebb testvér nyomtalanul eltűnik. Mivel levél nem maradt fenn tőle, keveset tudni róla. Ignáczy Kálmán közvetlenül a háború után visszatért, mint ahogy az egyik „ősportré” is igazolja: lesoványodva, de élve, ha betegen is.

A háború után Ignáczy Géza és fia, Kálmán új műtermet nyit a családfő műszaki berendezéseivel. Együtt dolgoznak, egészen Ignáczy Géza nyugdíjba vonulásáig. Utána fia már önálló munkát nem vállal. Dolgozik ugyan, de csak másodhegedűsként. Inkább családjának él. Nem tartja érdemesnek egy olyan rendszer aktív támogatását, amely elvette vagyonukat, kismimmizte a családot.

Az önálló munkavállalás elutasításában másfajta tényezők is közrejátszottak. Az egyik az volt, hogy a háború éveit után megromlott az egészsége, továbbá, hogy a felszerelések nagy része elavult, újak vásárlásának viszont már nem látta értelmét. Így a szerény körülmények már nem tették lehetővé a kiváló önálló teljesítményt.

Ignáczy Kálmán hat gyermeke közül egyik sem vállalta hivatásszerűen a nagyszülők és a szülők tevékenységének folytatását. Egyedül Magdolna lánya érzett némi vonzódást a fotográfia iránt, de ez csak rövid időre vonta be a hivatásos fényképészek közé. A fotózás tudományát apja mellett elsajátította ugyan, de egy életre – ki tudja, miért? – nem vállalta fel azt. Így, ami dinasztíának indult, megszakadt.

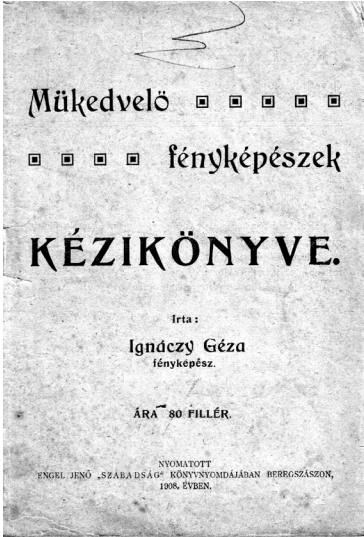
Ignáczy Géza fotóművész közkedvelt, humoros személyiség volt. Vidám természetének köszönhető, hogy késő öregkoráig megőrizte szellemi frissességét és azt a szeretetet és megbecsülést, ami egy életen át övezte. 1961-ben 81, éves korában hunyt el Beregszászban. Halálával akkor nemcsak egy öregúr, hanem egy kiváló, nagy élettapasztalattal és szakmai tudással rendelkező ember is távozott városunkból. Tisztelői közül sokan elkísérték utolsó útjára, akik ma is szeretettel gondolnak rá.

Ignáczy Kálmánra volt munkatársai úgy emlékeznek, mint olyan emberre, aki után akár órát is lehetett volna igazítani: mindig pontosan és kifogástalan öltözékben, járt be a műterembe. A kezéből csak kiváló munkát adott ki. Sokszor a portrék többségén olyan finom minőségű retust alkalmazott, hogy annak a legkisebb jelét sem lehetett felfedezni. Ma úgy neveznénk ezt: digitális retus. Különös értékelés ez egy olyan művész munkájával kapcsolatban, aki látási zavarokkal küzd.

Gazdag lelkvilága nemcsak a fotóművészet szépségének bemutatásában nyilvánult meg, hanem a család szeretetében is. E tekintetben egybeesik az egykori munkatársak és a gyerekek véleménye, mert szerintük művészi szintű volt az a gondoskodás, amit a családjá iránt tanúsított. Egyforma alázattal szolgált kicsit és nagyot. Ebből adódóan számára nem létezett kis és nagy feladat. Végtelenül megbízható ember volt. Ez tette őt naggyá, de nem mindig részesült megfelelő elismerésben.

Ignáczy Kálmán 1986-ban elhunyt. És ezzel véget ért egy fotográfus család közel 80 éves tevékenysége, amely hatékonyan befolyásolta az idők folyamán a Beregvidék életének nagyon sok mozzanatát.

Folytatásként kiemelném, milyen nagyszerű dolog, ha egy fiatal, ambíciózus fotográfus jó meglátással, kifinomult érzékkel rendelkezik. Ám egy sikeres vállalkozáshoz kemény akaratra, komoly rutinra és megannyi másra van szükség, sőt, még a szerencse zabolátlan lovát is meg kell szelídíteni. Ignáczy Géza előtt nemcsak egy nagyszerű karrier körvonalai bontakoztak ki: sikerült megvalósítania önmagát, bár igaz, hogy menet közben „elvágták alatta” ama „zabolátlan ló” nyeregszíját, de szerintem így is szép karriert futott be, különösen, ha elgondoljuk, hogy pályája vége „belenyúlott” a Szovjetunióba... De menjünk csak sorjában.

Ignáczy Géza 1908-ban írt
Műkedvelő fényképeszek
Kézikönyve

Ignáczy Gézának már az első próbálkozásait siker koronázta, s ez megnövelte önbizalmát, segítette lelki és szellemi kibontakozását. A példás katolikus, a családját mindenekfelett imádó fotográfus beregszászi műterme a Beregvidék egyik legmodernebb szalonja volt – lenyűgöző belső térrel, vadonatúj berendezéssel, tágas kirakattal, amelyet a mezítlábas szájtátik és a város tehetős polgárai egyforma gyönyörűséggel szemléltek. Mindenki számára nagy esemény volt, ha lefotóztatta magát az Ignáczy-szalomban és onnan valóságos művészi fotográfiával léphetett ki.

A műtermet eleinte csak a vidék gazdagabb rétege látogatta. Ám ahogy az érdeklődés és a megnyitással járó izgalom csappan, az Ignáczy család egyre szélesebbre nyitja ajtaját a társadalom legkülönbözőbb rétegei – a kiszíttetésű tisztviselők, a segédek, a cselédek, a munkások, a parasztok, a katonák és a diákok – előtt.

Egyre bővül a különböző szolgáltatások skálája és minősége. Ezek közé tartozik a vidékre való kiutazás megrendelés esetén, részletfizetéssel, a fizetéskönnyítéssel, árengedmények biztosítása csoportképek megrendelésekor a szolidabb anyagiakkal rendelkezők – diákok, katonák stb. – részére. Így rajzolódnak ki egy sikeres fotográfusi vállalkozás mozaikjai, amely kimondottan tiszta, mindenféle erkölcsstelen sallangoktól mentes és így évről évre mindjobban beváltja a hozzá fűzött reményeket, ami inkább az Ignáczy család erkölcsi, művészi és egzisztenciális elismeréséhez, nem a gyors meggazdagodáshoz vezet. Ezek összehatásaként tovább erősödik és bővül a család, amelyre a tökéletes harmónia jellemző. Épülni kezd a Széchenyi utca 44. szám alatt a családi ház, amely idővel több funkciót tölt be.

Az akkori idők rendje és módja szerint Ignáczy Géza fotográfus egyre nagyobb tekintélynek örvend és egyre nagyobb bizalommal néz a jövőbe, mint a legtöbb alázatos híve a római katolikus egyháznak. Családján belül nagyon komoly vallásos értékrend uralkodik, amely megingathatatlan fundamentuma magán- és társadalmi életének, munkájának. Minden ügyében mellette áll a hú feleség, a több gyermeket vállaló anya, a hűséges segítőtárs, a képzett tanácsadó, aki szintén nem akar lemaradni. Ebben az időben az Ignáczy család nagyon boldog: templomba járnak, dolgoznak, megrendeléseket vesznek fel, forografálnak, tárgyalásokat folytatnak, könyvelnek, tervezgetnek, szórakoznak. Aztán váratlanul kitör az első világháború, és egymás után következnek a nehéz évek. A gazdasági pangás, az infláció, a háborút kísérő szegénység és éhínség éppúgy érinti Ignáczy Géza családját, mint másokét. A Tanácsköztársaság, majd a trianoni „megegyezés” prizmaként nagyítják fel ezeket a gondokat. A fotográfusi tevékenység akadozik, de hosszú ideig soha nem szünetel.

A 20-as éveket követően a műterem, amely hol a Széchenyi utcában, hol a Bankudvarban működik, kezd megtelni reménységgel, régi és új megrendelőikkel. De a megnyitást követő „Aranykor” már csak délibáb marad, amit nem rögzít a „lencse” és nem tud előhívni a „hívó”. Igaz, a megrendelések száma növekedik, de ehhez gyenge jövedelem társul. Ezért Ignáczy Géza latba veti minden tudását és rátermettségét: szervez, hirdet, prospektusokat bocsát ki, kisebb-nagyobb sikerrel. Az ereje teljében lévő fotográfus néha fellélegzik, mert

már a gyerekek is be-bejárnak a műterembe és a laborba. Így a családfő rejtett vágya – a helyi fotográfia folytonosságának biztosítása – kezd valósággá válni. Örül, amikor látja, hogy a fiúkban kibontakoznak az „öröklődés jelei”. Közben szállnak az évek, az érett fotográfus komoly döntés elé kerül. Sokat vívódik, míg rászánja magát arra a lépésre, hogy László fiát Szolyván a Masaryk utca 26. szám alatti fényképész műterem megnyitásával önálló útjára indítsa. László nem tehetségesebb, de sokkal önállóbb, mint öccse, Kálmán, aki az apja mellett marad.

A döntés az egész család előnyére válik: a nyereség felülmúl minden várakozást. Mindkét fiú megállja a helyét: mindketten ritkaságszámba menő

A Széchenyi utcai családi ház

tehetségek. A szolyvai műterem, ugyanúgy, mint a beregszászi, a szolgáltatások széles skálájával várta a megrendelőket. Munkájukat hirdetések és reklámok is segítették. Az egyik hirdetésből tudtuk meg, hogy Ignáczy László fényképész-tudását Beregszászon kívül az ország más városaiban, sőt, külföldön is gyarapította.

Kutatásaink során sajnos nem találtunk egyetlen olyan fotót sem, amelyet annak idején Ignáczy László készített. Ez azonban nem jelenti azt, hogy tehetségét ne fémjelezték volna művészi kivitelezésű fotográfiaik. A karrierje tiszavirág-életűnek bizonyult, mivel a II. világháborúban nyomtalanul eltűnt. Így az a folytonosság, amelyet Ignáczy Géza vele kapcsolatban tervezett, nem valósult meg.

A háború befejezésekor Ignáczy Géza már 65 éves, és mint a legtöbb ember, szeretett gyermeke elvesztése miatti fájdalmát érzi a legnagyobbban, amelyet aktív munkával próbál gyógyítani: csak az képes némileg enyhíteni a lelki traumát, amely őt és családját érte. Ám rövidesen megkezdődik kálváriája: megfosztják becsületes munkával szerzett vagyonától, értékeitől, megalázzák. Marad a látástól vakulásig tartó munka, amit az új „urak” büntetésnek szánnak, de megfélemlenek arról, hogy ez gyógyír is lehet lelki sebeire. Emberileg és művésziileg talpra áll ugyan, de anyagilag már soha. Beletörődik a lehetetlenbe, mert a szakmának a háború után már elvesztett a varázsa, de a mindennapi robot ébren tartja a reményt.

A II. világháborút követően Ignáczy Géza és a frontról visszatért Kálmán fia nagyon rövid ideig önállóan, majd az államosítás után az „Artelj Upered” műhelyben dolgoznak. Mivel a műhely több profilú, hamarosan szétválasztják, és megalakul a „Derzsfoto”. Apa és fia ott folytatják tevékenységüket, de már nem a régi hévvel. Továbbra is megtartják megrendelőik körét, és csak a belső igény kényszeréből, valamint a klientúra iránti tiszteletből garantálják a megszokott minőséget, ami egyre nehezebben sikerül az őket követőknek. Számukra viszont a fényképezés: hivatás, amely nem a meggazdagodást szolgálja, hanem egy életre szóló elkötelezettségnek számít. Ezért olyan gyönyörűek és hangulatosak azok a fotográfiaik, amelyeket ők készítettek.

Nem szabad megfeledkeznünk Ignáczy Gézáról és családjáról, mert vidékünk, Kárpátalja fotótörténeti hírnevét, jelentőségét öregbítik. Illő legalább néha meghajolnunk az emléküek előtt.

FERENCZI IMRE

MŰVELŐDÉSI ÉLETÜNK KRÓNIKÁJA

2008. november–2009. január

Elismerések

Viktor Juscenko ukrán elnök tudományos munkásságáért az Érdeméért érdemrend II. fokozatával tüntette ki **Speník Ottó** akadémikust, az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia (UNTA) ungvári Elektronfizikai Intézetének igazgatóját, az MTA külső tagját.

2008-ban is kiosztották Dr. Genersich Antal Alapítvány díjait. A Budapesti Semmelweis Egyetem Nagyvárad téri dísztermében sorra került ünnepségen dr. **Ljáh László**, a Kárpátaljai Magyar Egészségügyi Társaság oszlopos tagja vehette át huszonkét éves, Kárpátalja felnőtt lakossága egészségügyi ellátásának biztosítására irányuló egészségügyi szervezői munkájáért. Az eseményen részt vett **dr. Sólyom László** köztársasági elnök is.

2009 januárjában

❖ **Dupka György, Borbély Ida** és **Fuchs Andrea** felköszöntötte **Réthy János** festőművészt 60. születésnapja alkalmából, illetve átadták a közönség Munkácsy Mihály-emlékplakettjét, (**Beleny Mihály** alkotását).

❖ A magyar kultúra napja alkalmából Pomogáts Béla elnök átadta a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – Anyanyelvi Konferencia okleveleit: **Filep Anita** verséneklőnek, az Ungvári Zádor Dezső Zeneművészeti Főiskola hallgatójának, **Sárközi Katalin** pedagógusnak, a Péterfalvai Kölcsény Középiszkola történelem-szakos tanárának, **Mihók Erika** népművelőnek, a Sárosoroszi Hagyományörző Kör vezetőjének, **Máté Gyula** derceni polgármesternek, **Hidi Anita** koreográfusnak, a nagydobronyi Hímes táncgyűttes művészeti vezetőjének, **Deme Ibolya** könyvtárosnak, a Beregsomi Irodalmárok Múzeuma vezetőjének.

❖ Átadták a Kárpátaljai Magyar Nívódíjakat: az UMDSZ Kovács Vilmos Irodalmi Díjjal **Weinrauch Katalin** gyermekíró, **Fodó Sándor** Közösségi Díjjal **Bacsкаи József**, a beregszászi magyar külképviselet főkonzulját, a Lehoczky Tivadar tudományos díjjal az UNE Humán-Természettudományi Magyar Karát (átvette **Lizanec Péter** dékán), Illyés Gyula Magyarságdíjjal pedig **Borbély Idát**, a Tiszaháti Tájémuzeum és a Tiszapéterfalvai Képtár igazgatóját tüntette ki. A MÉKK fennállásának 15. évfordulója alkalmából a Nádas Anna Közművelődési Díjat kapott.

❖ Kiosztották az Együtt folyóirat Irodalmi Díjait: **Nagy Zoltán Mihály** főszerkesztőtől és **Dupka György** lapkiadótól a legjobb kritikáért járó díjat **Bakos Kiss Károly**, a széppróza kategóriában **Vári Fábíán László**, a költészet kategóriában **Becske József Lajos**, a tanulmány kategóriában **Fodor Géza** vehette át.

❖ A szervezet fennállásának 15. évfordulója alkalmából MÉKK-oklevelet kapott **Kótun Jolán** munkácsi tanárnő, **Ötvös Ida** viski falusi turizmus vezető, **Prófus Marianna** beregszászi népművész, **Turóczy István** ungvári gazdasági és pénzügyi szakértő, **Nagy György**, a beregvidéki önkormányzati mozgalom aktivistája, **Bagu Balázs** tankönyvíró, **Szabó Tibor** népművészeti vezető, **dr. Minya József** kultúrszervező, **Száva József** técsői gazdasági szakértő, **Páva István** bökényi vállalkozó, **Bíró Tibor** jánosi vállalkozó, **Kosztya Margit** nevetlenfalui művészeti vezető.

ESEMÉNYNAPTÁR

November

❖ A sztálini légerekben elpusztított magyarokra emlékeztek Beregszászban.

❖ Az UMDSZ huszti járási szervezetének rendezésében Visken is lerótták kegyeletüket a sztálinizmus áldozatai előtt.

vMegyeszerte megemlékeztek az 1932-33-as évekbeli ukrainai éhínségről.

❖ **Csernyiga Gyula** festőművész és **Imre Ádám** ifjú grafikus-festőművész kiállítása az Európa Magyar Házban.

❖ A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága - Anyanyelvi Konferencia szakmai fóruma a Kárpát-medencei magyar művelődési intézetek tevékenységéről. A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézetről **Dupka György** igazgató tartott tájékoztatót.

❖ A Kárpátaljai Magyar Könyvtárosok Egyesülete jóvoltából, a Szülőföld Alap támogatásával számítógépekkel gazdagított az eszenyi könyvtár (vezetője **Szabó Tibor**).

❖ **Lőrincz István** fotóművész kiállítása nyílt az Ungvári Nemzetiségi Központban.

❖ Koszorúzással egybekötött megemlékezést tartott **Kiss Ferenc** péterfalvi emléktáblánál a MÉKK és a Móricz Zsigmond Irodalmi Egyesület.

❖ Beregszászban, a Kárpátaljai Református Egyházkerület (KRE) Püspöki Hivatalának kertjében felavatták a szovjet diktatúra idején mártírhalált halt, börtönt szenvedett és egy időre lelkipásztori szolgálatuktól megfosztott kárpátaljai református lelkészek emlékművét (alkotója **Matl Péter** szobrászművész).

❖ „Megalázni sikerült, de megtörni nem!” Szavalóverseny az 1944-ben elhurcolt magyar férfiak emlékére a KMMI-ben.

❖ A Kárpát-medencei közművelődési ernyőszervezetek találkozója az Oktatási és Kulturális Minisztériumban. A rendezvényen jelen volt **Dupka György**, a MÉKK elnöke.

❖ **Kopriva Attilának**, a Kárpátaljai Magyar

Képző- és Iparművészek Révész Imre Társasága tagjának festményeiből nyílt kiállítás a munkácsi városi galériában. A kiállítást **Lengyel Zoltán**, Munkács város megbízott polgármestere nyitotta meg.

❖ Tizenkilencedik alkalommal került sor Técsón a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség és a Técsői Tiszavirág Nyugdíjas-klub szervezésében az Arany Ősz Nemzetközi Kórustalálkozóra, mely rendezvény a Felső-Tisza-vidék egyik legrangosabb kulturális eseménye.

❖ **Füst Milán** verseinek ukrán fordításából összeállított kötetet látott napvilágot egy kárpátaljai kiadó gondozásában. A művészeti-szépirodalmi Misztecka Linija Kiadó a magyar költő műveinek válogatott kötetét a 2001-ben elhunyt **Jurij Szkrobinec** műfordító születésének 80. évfordulója alkalmából jelentette meg. A Füst Milán-kötetbe a költő 76 műve került be két nyelven: az olvasó a verseket a kötet lapjairól magyarul és ukrán fordításban egyaránt megismerheti.

❖ 15. közgyűlését tartotta a Nagydobronyi Református Irgalmas Samaritánus Gyermekotthonban a Keresztyén Orvosok Kárpátaljai Egyesülete.

❖ A sztálini terror magyar és német áldozataira emlékeztek a Szolyvai Emlékparkban, ahol kápolna-avatásra is sor került. A megemlékezésen részt vett **Bársony András** Magyarország ukrainai nagykövete.

❖ A Miguel de Cervantes Don Quijote című művéből készült előadás kárpátaljai bemutatójával nyitotta az idei évadot, s ünnepelte fennállásának 15. évfordulóját a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház.

❖ **H. Csongrády Márta** Holló László-díjas debreceni fotóművész munkáiból nyílt kiállítás a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Gross Arnold kiállítótermében.

❖ Kárpátalján járt **Szekeres Imre** magyar honvédelmi miniszter, aki találkozott a megye vezetőivel, megkoszorúzta az elesetteket

emlékművét az ungvári Bercsényi utcai magyar katonai temetőben, s ellátogatott az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Tannyelvű Humán- és Természettudományi Karára. Tárgyalt az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, valamint a történelmi egyházak vezetőivel, s ennek keretében ígéretet tett az anyanyelvű oktatás megőrzését célzó törekvések támogatására.

❖ **November folyamán:** kiállítások a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet és a MÉKK szervezésében az Európa-Magyar Házban: **Fuch Andrea** képzőművész, **Lórincz Katalin** keramikus és szobrász, **Szajkó Tibor** fotóművész, **Lórincz István** fotóművész, **Cserniga Gyula** festőművész, **Imre Ádám** grafikus, **Soltész Péter**, **Soltész Krisztina** festőművész;

a Viski Tájmuzeumban: **Réti János** festőművész;

a Benei Faluházban: **Klisza János** és **Klisza Krisztina** festőművész;

a Kárpátaljai Nemzetiségek Kulturális Központjában: **Nigriny Edit** festőművész.

December

❖ A beregszászi Európa-Magyar Házban a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet és a MÉKK szervezésében irodalmi összeállítással emlékeztek a 71 esztendeje elhunyt József Attilára. költő. A Komjáti Benedek Könyvtárban József Attila munkáiból nyílt kiállítás.

❖ Immár tizennegyedik alkalommal rendezték meg a Kárpátaljai Magyar Betlehemes Találkozót. A rangos hagyományörző eseményre, amelyet ezúttal is a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) rendezett, a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színházban került sor.

❖ Története legnagyobb kihívása előtt áll a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség

(KMPSZ) – hangzott el a magyar anyanyelvű oktatás megőrzését céljaul tűző szervezet múlt szombati tisztújító XVI. közgyűlésén. “Hadiállapotban vagyunk – fogalmazott megnyitójában **Gulácsy Géza**, a KMPSZ alelnöke. – A vár, amit meg kell védenünk, a kárpátaljai magyar oktatás. Ezt a várat az utóbbi időben egyre több és egyre hevesebb támadás éri, és ha elesik, akkor már semmi sem lesz, ami megállítsa a kárpátaljai magyarság beolvadását.”

❖ Ungváron, a Kárpátaljai Megyei Néprajzi Múzeum kiállítótermében bensőséges ünnepség keretében nyitották meg a Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társaságának (RIT) hagyományos évzáró tárlatát, amelyen **Magyar László**, **Riskó György**, **Kulin Ágnes**, **Kolozsvári László**, **Kopriva Attila**, **Réthy János**, **Tóth Róbert**, **Erfán Ferenc**, **Veres Ágota**, **Óri Mihály**, **Szocska László**, **Matl Péter** és ifj. **Hidi Endre**, **Hrabár Natália**, id. **Hidi Endre** munkáit állították ki. A Révész Imre Társaság kiállításának idei vendégművésze **Micska Zoltán**, ismert munkácsi festőművész volt.

❖ A beregszászi Európa-Magyar Házban a Bóbita Gyermekestúdió mesedélutánjára és Mikulás-ünnepségre került sor.

❖ A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) és az Irka című gyermeklap szerkesztősége hűséges kicsiny olvasóinak immár 15. alkalommal szervezett karácsonyi ünnepséget Beregszászban, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán (KMF).

❖ Együttes ülést tartott a Kárpát-medencei Magyar Képviselek Fórumának (KMKF) kulturális és oktatási, valamint jogi albizottsága. Kárpátaljáról **Brenzovics László**, **Dupka György**, **Kovács Miklós** és **Kőszeghy Elemér** vett részt az értekezleten. A tanácskozás fő napirendi pontja a határon túli magyar kisebbségi oktatás helyzetének értékelése.

December folyamán: kiállítások a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet és a MÉKK szervezésében **Cserniga Gyula** festőművész, **Imre Ádám** grafikus, **Soltész Péter**, **Soltész Gabriella** festőművész kiállítása a beregszászi Európa- Magyar Házban. **Klisza János** és **Klisza Krisztina** kiállítása a Benei Faluházban.

Január

❖ Koszorúzással egybekötött megemlékezés Beregszászban a Petőfi-szobornál, Badalóban a Petőfi-emléktáblánál a BMKSZ, illetve a KMKSZ szervezésében.

❖ Gecse Endre református lelkész mártírhalálának 50. évfordulójára emlékeztek a huszti és a gálóczi református gyülekezetben.

❖ Sátoraljaújhely-Széphalom adott otthont a magyar nyelv éve jegyében lezajlott Dialógusok 2009 rendezvénysorozatnak. A rendezvényen a MÉKK-et **Dupka György** elnök és **Nagy Emese** irodavezető képviselte.

❖ Zentán a Vajdasági Magyar Művelődési Intézetben zajlott a Kárpát-medencei Magyar Művelődési Kerekasztal fóruma. A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézetet **Dupka György**, **Nagy Hajnal**, **Kocsis Mária** és **Fuchs Andrea** képviselte.

❖ A magyar kultúra napja alkalmából a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház a Kárpátaljai Megyei Ukrán Zenés-dramai Színházban Miguel de Cervantes *Don Quijote* c. vígjátékát adta elő.

❖ A magyar kultúra napja jegyében rendezték meg a budapesti Thália Színházban az Égtájak Iroda évadnyitóját. A népzenei és néptánc bemutatókon Kárpátalját az Eszenyi Ritmus Együttes (művészeti vezetője: **Szabó Tibor**) és a péterfalvai Kokas-banda (művészeti vezetője **Kokas Károly**) képviselte. Az ugyanitt megrendezett magyar művelődési intézetek tevékenységét értékelő kulturális fórum munkájában részt vett **Zubánics László**, a KMMI elnöke.

❖ A 2009. évi ünnepségsorozat Munkácson, a várban Kazinczy Ferenc emléktáblájának megkoszorúzásával vette kezdetét. A megemlékezésen jelen volt **Dupka György**, a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közösségének elnöke, **Zubánics László**, az UMDSZ Ukrajnai Magyar Nemzeti Tanácsának elnöke, **Márky Zoltán**, Magyarország ungvári külképviseletének konzulja, **Scherczer Károly**, Magyarország beregszászi külképviseletének konzulja.

❖ A Munkácsi Állami Egyetem közel 100 magyar tagozatos diákja ünnepi műsorral méltatta a magyar kultúra napját. A rendezvényt **Tyabur László** rektorhelyettes nyitotta meg. A vendégeket (**Márky Zoltán** konzult, **Dupka Györgyöt**, a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közösségének elnökét, **Zubánics Lászlót**, az UMDSZ Ukrajnai Magyar Nemzeti Tanácsának elnökét) **Kótun Jolán**, a magyar tagozat vezetője üdvözölte. szerepére, míg **Dupka György** az írott magyar nyelvről és a 15 éves MÉKK kultúraszervező és értékmegővő tevékenységéről tartott előadást.

❖ Az Ungvári 10. Sz. Dayka Gábor Középiskolában az idén is megrendezték a *Himnusz-mondó versenyt*. A felső kategória győztese **Jávorszky Szilvia** volt, aki **Simon Alexandrát** és **Sánta Erikát** (mindannyian gimnazisták) előzte meg. A zsűri elnöke **Pomogáts Béla** irodalomtörténész, az Anyanyelvi Konferencia elnöke volt.

❖ A magyar kultúra napi rendezvénysorozat egyik kiemelkedő ünnepi eseménye volt a II. Ugocsi Napok megnyitója, amelynek keretében sor került a MÉKK Munkácsy Mihály Képzőművészeti Egyesülete tagjainak és a tiszaháti plein air résztvevőinek, valamint baráti körének csoportos kiállítására az ungvári Néprajzi Múzeum kiállítótermében. Ezen a reprezentatív bemutatón legjobb munkáikkal jelentek meg a Péterfalvi Képtárhoz kapcsolódó ugocsai, beregi és ungvári alkotók: **Harangozó Miklós**, **Soltész Péter**, **Soltész Gabriella**, **Réti János**, **Turák Angéla**, **Klisza János**,

Klisza Krisztina, Fuchs Andrea, Nigriny Edit, Lőrincz István, Lőrincz Katalin, Picur Zoltán, Beleny Mibály, Publigk-Beleny Magda, (Ungvár), **Homoki Gábor, Gönczy Tivadar, Váraai Éva, Kullán Pál, Marinics Sándor, Kerecsanyin Péter** (Ugocsa), **Cserniga Gyula** (Beregszász), **Asszonyi Krisztina** (Budapest), akiknek az összesítő listáján 135 képzőművészeti alkotás, (köztük 83 olajfestmény, pasztell, batik, továbbá 16 üvegfestmény, 15 grafika, 7 kerámia, 14 kispasztika, szobor, kompozíció, dombormű) szerepelt.

❖ A magyar kultúra napja alkalmából ünnepi gálaestre került sor az ungvári bábszínházban.

❖ A hagyományoknak megfelelően a posta falán található Kölcsey-emléktáblánál kezdődött Beregszászban a magyar kultúra napja rendezvénysorozat.

❖ A magyar kultúra napja alkalmából összeállított ünnepi műsor bemutatójára került sor a Beregszászi Művészeti Iskolában.

❖ Az Európa-Magyar Házban *Beregszászi Értelmiségi Fórum '2009 címmel* tartottak tanácskozást, illetve méltatták a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége (MÉKK) fennállásának 15. évfordulóját. **Zubánics László**, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet (KMMI) elnöke üdvözlő szavait követően **Pomogáts Béla** irodalomtörténész, az Anyanyelvi Konferencia elnöke szólt a magyarországi kulturális trendekről, az értékek degradációjáról.

❖ A rendezvénysorozat keretében mutatta be **Dupka György** és **Nagy Zoltán Mibály** a MÉKK kiadásában megjelenő *Együtt* c. irodalmi-művészeti-kulturális folyóirat legújabb számát és az Intermix Kiadó gondozásában napvilágot látott **Weinrauch Katalin** „...majd azt mondom neki...” című novellaskötetét. Az eszenyi származású **Kovács Sándor** vetítéssel egybekötött előadást is tartott, amelyen bemutatta Kárpátalja várait és kastélyait tartalmazó kiadványát.

❖ Az Európa-Magyar Házban a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége tizenöt évvel ezelőtti megalakulására emlékeztek az egybegyűltek. Tisztújításra is sor került a MÉKK-ben: elnökké ismét **Dupka Györgyöt választották**. A rendezvény befejeztével a fórum résztvevői gyönyörködhetek az ungvári művészházaspár, **Soltész Péter** és **Soltész Gabriella** olajfestményeiben, valamint **Kovács Sándornak** és **Szajkó Tibornak** a vidékünk szépséges tájait, történelmi örökségét bemutató színes fotóiban.

❖ A Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium meghívására a Verke-parti városban méltatta A magyar kultúra napját **Szöke István Attila** magyarországi versírő.

❖ **Erfán Ferenc** festőművészt nevezték ki a Boksay József Szépművészeti Múzeum igazgatójának.

❖ Mezőgecsében lezajlott a III. Mezőgecsei Böllérversenya a KMKSZ és a helyi önkormányzat szervezésében.

❖ Január 13-tól a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház fenntartásnak költségét a megyei tanács vállalta magára, ennek kapcsán Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színházra változtatta az intézmény nevét.

❖ Együttműködési megállapodás született a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi igazgatóság és a Beregvidéki Múzeum között. Az egyezmény elsődleges célja az intézmények határokon átnyúló tevékenységének elősegítése.

❖ Budapesten a Magyar Művelődési Intézetben tanácskoztak a Kárpát-medencei Magyar Művelődési Kerekasztal tagjai. A KMMI-t **Szabó Tibor** közművelődési részlegvezető képviselte.

D. Gy

ÚJ KÖNYVEK

Megjelent

- Weinrauch Katalin: „...**majd azt mondom neki...**” Novellák. Ungvár-Budapest, *Intermix Kiadó*, 2008.
- Turák Angéla. **Az őzike ajándéka.** Mesék gyerekeknek. Ungvár-Budapest, *Intermix Kiadó*, 2008.
- Schober Ottó. **A statisztika így kívánta.** Ungvár-Budapest, *Intermix Kiadó*, 2008.

Előkészületben

- Lőrincz P. Gabriella: **Karcok.** Versek. Ungvár-Budapest, *Intermix Kiadó*, 2009.
- Kárpátaljai magyar legendák, mondák.** Ungvár-Budapest, *Intermix Kiadó*, 2009.
- Átkozott szerepben.** Együtt-antológia (2002-2007). Nagy Zoltán Mihály összeállításában Ungvár-Budapest, *Intermix Kiadó*, 2009
- Bartha Gusztáv: **Ppont, Ppont, Ppont.** Drámák. Ungvár-Budapest, *Intermix Kiadó*, 2009.
- Lengyel János: **Halott ember karácsonya.** Interjú-kötet, Ungvár-Budapest, *Intermix Kiadó*, 2009.

SZERZŐINK

BAKOS KISS KÁROLY (1977) Beregújfalú
BARTHA GUSZTÁV (1963) Nagybereg
S. BENEDEK ANDRÁS (1947) Budapest
BERTHA ZOLTÁN (1955) Debrecen
DINNYÉS JÓZSEF (1948) Budapest
DUPKA GYÖRGY (1952) Ungvár
FERENCZI IMRE (1940) Nyíregyháza
FODOR GÉZA (1950) Dercen
FÜZESI MAGDA (1952) Budapest
TÁRCZY ANDOR (1954) Ungvár
KENYERES MÁRIA (1973) Beregszász
LENGYEL JÁNOS (1973) Beregszász
LŐRINCZ P. GABRIELLA (1982) Beregszász
MATL PÁTER (1960) Munkács
SZ. MOLNÁR FERENC (1986) Zápszony
PENCKÓFER JÁNOS (1959) Beregszász
POMOGÁTS BÉLA (1934) Budapest
VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ (1951) Mezővári
ZSELICKI JÓZSEF (1949) Kisgejőc

E számunkat Matl Péter szobrászművész grafikáival illusztráltuk

ZÚG MÁRCIUS

ÚTASSY JÓZSEF VERSE

DINNYÉS JÓZSEF ZENÉJE

Én szem - fe - dő - la - pod le - rán - tom: – kelj fel és járj, Pe - tő - fi Sán - do

Zúg Már - ci - us, zá - po - ros fény ver, su - hog a zász - lós tűz a vér - ben.

Talp - ra, Pe - tő - fi! Sí - ro - dat rá - zom: szólj még egy - szer a Sza - bad - ság - ról!

Hüvelyét veszti, brong a kardlap:
– úgy kelj föl, mint forradalmad!

Szedd össze csontjaid, barátom:
lopnak a bőség kosarából,

a jognak asztalánál lopnak,
népek nevében! S te halott vagy?!

Holnap a szellem napvilágát
roppantják ránk a hétszer gyávák.

Talpra Petőfi! Sírodat rázom:
szólj még egyszer a Szabadságról!

RATKÓ JÓZSEF

EGY ÁGYON, EGY KENYÉREN

*Egy ágyon, egy kenyéren,
szemünkbe hulló fényben,
tétovázó sötétben,
szerelem fenyvesében,*

*egy földön, egy hazában,
égve egyforma lázban,
hidegben, nyári lángban
egyforma szó a szánkban,*

*torkot fájdtató perben
tanúként egymás ellen,
homlokod melegében,
homlokom melegében,*

*zárva eleven kőbe,
léleekben összenőve,
gyönyörű csecsemőnkre,
ráhajlunk az időre.*

EGYÜTT

AZ EGYÜTT 2008. ÉVI REPERTÓRIUMA

Versek

- ÁPRILY LAJOS: Ómagyar Mária-siralom I. h. b.
BAGU LÁSZLÓ: amphibion; halott csinovnyik-nap III. 33.
BAKOS KISS KÁROLY: Legyező; Törekeny asszony éneke; Hegyi út télen; Fenség I. 29.; Vagyunk; Kijelentő mondatok; Csak szúr II. 40.; Nincs; Ősz, vendégszöveggel III. 24.; Júdás kötéllel; Tűztöredékek IV. 3.
BECSKE JÓZSEF LAJOS: Lázbeszéd I. 28–29.; A tél biológiája; Vallomás II. 20–21.; N-hez; Mint a dallam; Így vagyok IV. 30.
S. BENEDEK ANDRÁS: Birodalmi aszály III. 25.
BERZSENYI DÁNIEL: A magyarokhoz II. h. b.
CZÉBELY GABRIELLA: Halhatatlan idő; Két méter III. 40.
CZÉBELY LAJOS: Köztes állapot I. 5.; éji dallam II. 20.; a paroxista hite; Magántörténelem kéréssel IV. 23–24.
CSÉKA GYÖRGY: Szén; Valaki hív; Por II. 16.
DUSALAJOS: Protestáns madonna IV. 54.
FODOR GÉZA: Földidőnkben; Várni, miként Godot-ra; Ráolvasás a gonoszra I. 24–25.; A hó árnyéka II. 3.; MERÜLŐ SZATURNUSZ: (A küszöb előtt), (A dómba lépve), (A Boldogasszony), (Mária, a magdalai) III. 19–21.
HOLBAY LÁSZLÓ: Fakuló látkép templomokkal I. 37.
HORVÁTH SÁNDOR: Halál – tűz rezdülésben I. 15.
ILLYÉS GYULA: Haza, a magasban III. h. b.
KÜRTI LÁSZLÓ: Ballada a zsarnoki nőkhöz IV. 57.
LENGYEL TAMÁS: Lump úr és a közlekedő regény; Egyirányú hal IV. 43.
MÁTYUS ATTILA: viharkapu IV. 61.
SZ. MOLNÁR FERENC: Két gondolat; ha-don II. 41.
NAGY LÁSZLÓ: Elhúllt bolondok nyomán IV. h. b.
NAGY ZSUKA: május asszony fázik I. 35.
NYILAS ATILLA: A jóslat II. 48.; AZ ÁLMOSKÖNYVBŐL: A Freud-kakas; Sziszüphosz IV. 42.
OLÁH ANDRÁS: a címzett ismeretlen; az utolsó szerep II. 46.; utószezon IV. 56.
ÓSZABÓ ISTVÁN: Égi fű IV. 59.
PENCKÓFER JÁNOS: Egy lélekutazó balesete... I. 3.

P. CROW: Hadiállapotban; Mozgó célpont I. 36.
SZABÓ PÁL: Zsoltár, tavasszal... IV. 59.
SZILÁGYI SÁNDOR: – érinthetetlen –; léleknek lovagja I. 23.; aminek nincs értelme, mélyebbre nem sülyedhet II. 38.
TÁRCZY ANDOR: NYÁRIUM: Gyfknymon; Hámlik a vállad; Salomé végső tánca I. 30.; Virágfiú IV. 38–39.
VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Karácsony csillaga; Magányomat magamra I. 4.; Jég és korbács III. 3–4.; Ha leszállván a nap IV. 21.
ZSELICKI JÓZSEF: Tóth Lajos emlékére; lila I. 16.; nyár; megdőrent II. 47.; tegnapelőtt; fütty III. 39.

Szép próza

BARTHA GUSZTÁV: Sajgás I. 38–51., II. 22–37., III. 41–57.
FELHŐS SZABOLCS: Krizantém hava IV. 58.
JÓZSEF ATTILA: Piros történet I. 6–7.
MOGYORÓSI LÁSZLÓ: Arany háromszög; Inkarnáció; Aphrodité Panzió; Asztronauta IV. 55–56.
SZIRMAI PÉTER: Nyugtalanító ikonok IV. 62–67.
SZ. MOLNÁR FERENC: Snapshots, avagy pillanatképek; [elkésztett üzenet] I. 31–34.
PAPILDIKÓ: Kurszán halála II. 49–53.
PENCKÓFER JÁNOS: Fényfolyam II. 4–15., III. 5–18., IV. 4–20.
VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Tábori posta I. 17–22., III. 26–32., IV. 31–37.

Tanulmány, recenzió, jegyzet, interjú

BAGU BALÁZS: Levelek a fogságból III. 85–90.
BAKOS KISS KÁROLY: Variáció versregényre III. 65–71.; Átkozott szerepben IV. 79–83.
BARTHA GUSZTÁV: Gödör IV. 40–41.
BECSKE JÓZSEF LAJOS: Egy hiánypótló kötet IV. 84–85.
BECSKE MELINDA: „Jól csak a szívével lát az ember” IV. 86–88.
S. BENEDEK ANDRÁS: Csak vers legyen I. 64–66.; Európéerek a Verhovinán I. 67–68.; Balladák katedrálisa III. 63–64.; A ruszin néprajz kutatástörténetéből IV. 69–75.

BERTHA ZOLTÁN: Legyen vers I. 60–64.; Kisebbségiség és modernség IV. 76–78.

BÍRÓ GYULA: A dolgok menetének kikerülhetetlensége I. 69–70.

CSERNICSKÓ ISTVÁN: „Nekünk ez a szép, mert ezt beszéljük” II. 69–79.

DUPKA GYÖRGY: Vidékünk írói a *Nyugatban* I. 26–27.; A József Attila-i örökség kincsei Kárpátalján II. 56–58.; Volt egyszer egy közösség... III. 80–84.

FELHŐS SZABOLCS: Visszapillantás a Partium folyóirat 15. évére IV. 50–53.; Hagyománytisztelet és nyitottság az újra IV. 60–61.

FERENCZI IMRE: Amatőrök és profik II. 89–98., III. 98–106., IV. 89–93.

FODOR GÉZA: Miért „összes”, ha nem az összes? I. 8–13.; A genézis hiányzó könyve III., Melléklet, 1–16.

HORVÁTH ATTILA: Kisebbségi írás- és olvasásmód III. 72–74.; Honnan? – haza III. 75–76.

KERESZTESI SZILÁRD: Táltosok III. 77–79.

KOVÁCS GÁBOR: A sátán metamorfózisa II. 59–68.

LENGYEL JÁNOS: Antiglobalizációs és globalizációkritikus mozgalmak. I. 71–81.; „Eltűnve lenni” II. 17–19.; Párizs, 1946–1947: egy békediktátum ügymenete II. 80–88.; Mi történt az „argentín családokkal”? III. 34–38.; A cionizmus Magyarországon III. 91–97.; „önerőből maradtam Senki” IV. 44–49.

MOLNÁR GEORGINA: Beregújfalui hagyományok, népszokások, hiedelmek I. 82–88.; Olvasói levél II. 99.

NAGY ANITA: Telepes falvak – a csehszlovák kolóniák elődei Kárpátalján I. 89–95.

POMOGÁTS BÉLA: Van-e kiút a válságból? I. 56–59.; Kultúránk egysége IV. 25–29.

Az *Együtt* 2007. évi repertórium I., Melléklet, 1–4.

Szerkesztői oldal

NAGY ZOLTÁN MIHÁLY: Remény a rettenetben I. 14.; Mi történik velünk? II. 39.; Vészhelyzetben III. 22–23.; A kudarc árnyéka IV. 22.

Új Vetés

CZÉBELY GABRIELLA: A nő; A férfi; Apám; Nem muszáj I. 52–53.

KENYERES MÁRIA: Hangulat; Ennyi kell; Utórezgések III. 58–59.

NAGY EMESE: Kiszökött emlék; Mézes álom – szürke por II.42–45.
POSTÁK GABRIELLA: Vallomás; Kereszt; Kit érdekel III. 60–61.

Kárpátaljai ruszin népballadák
VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ fordításában

Az erdőben haldokló katona; A dragonyos katona megöli kedvesét; A csudahalott I. 54–55.; A madárrá változott leány; Az asszony és fiai II. 54–55.; A vándorlókkal útnak induló lányt csábítói megégetik; A lakodalomban megrontott lány III. 62.; A szeretet próbája IV. 68.

Művelődési életünk krónikája

D. GY.: I. 96–99., II. 100–103., III. 107–111., IV. 94–95.

Új könyvek – Szerzőink

I. 100., II. 104., III. 112, IV. 96.

Megzenésített vers

JÓZSEF ATTILA – IVASKOVICS JÓZSEF: A kanász I. h. b. b.
VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ – IVASKOVICS JÓZSEF: Vészmadár száll ágról
ágra II. h. b. b.
BODNÁR ÉVA – IVASKOVICS JÓZSEF: Magyar szó III. h. b. b.
LENGYEL JÁNOS – IVASKOVICS JÓZSEF: Mivé lettél IV. h. b. b.

Illusztrációk

BALLA PÁL: I. e. b., 13, 53, 59, 66, 70, 99.
RÉTIJÁNOS: II. e. b., 21, 37, 38, 45, 48, 55, 58, 68, 103.
SOLTÉSZ PÉTER: III. e. b., 21, 23, 39, 57, 59, 61, 90, 111.
VÁRI ZSOLT: IV. e. b., 21, 41, 49, 54, 61.